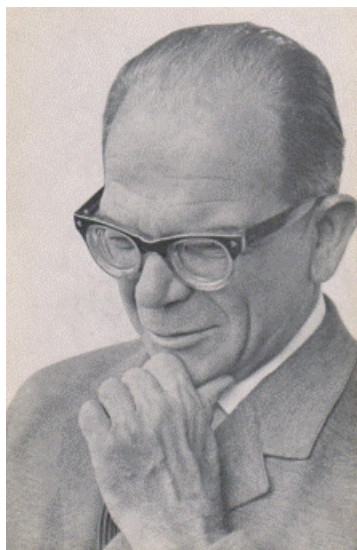

FODOR JÓZSEF

ZRÍNYI

történeti tragédia öt felvonásban

BEVEZETŐ FODOR JÓZSEF (1898-1973) KÖLTÉSZETÉHEZ ÉS ÍRÓI MUNKÁSSÁGÁHOZ

„Mit hittem, mind másra szálljon
Ím, itt minden egy furcsa tömbben,
Ilyen sok volt, - még ha több nem -
Vegyétek vissza mind, amim volt
Vegyétek vissza íme tőlem
Mindent, ami birtokom volt -
Álomban és levegőben.”

(Testamentum)

1923 június 29-én „Az Est” c. lapban **Mikes Lajos** szerkesztő új költőt avat:

„**ÚJ MAGYAR KÖLTŐ:** (Fodor József versei).

Mikor lapunk tárca- és versrovatát megindítottuk, ígéretet tettünk, hogy a régi, bevált írói nevek szerepeltetése mellett gondunk lesz az új tehetségekre is.

Jól tudjuk, hogy irodalmunk fejlődésének legújabb korszaka igen gazdag ilyen tehetségekben. Vihar után erősebb az erdőn a virágillat, az ocsudó természet boldogan piheg fel. A háborúk és forradalmak által megtépett magyarság lelkének új és élő felpihegését legerőteljesebben a fiatal tehetségek hirdetik. Megszólaltatásuk tehát nem csupán az irodalmi folytonosság szolgálata, hanem több annál, nemzeti kötelesség és szükségszerűség.

Ezt a büszkén vállalt feladatot és kötelességet törlesztjük most, mikor egy új költő verseit bocsátjuk az olvasók elé. Azt hisszük, a törlesztés a legnemesebb aranyvalutában történik. A tehetség, melynek utat nyitunk, a legkincsebb magyar tehetségek egyikének ígérkezik. Az az alig huszonnégyéves fiatalember, nagyilondai és girolti Fodor József, aki most, a mi lapunkban jut először szóhoz, ősi székely erők lüktetését hozza az új irodalom vérkeringésébe. Fodor József székely menekült, akinek verseiben művészetté váltan él a hazai föld íze és lelke: a Hargita rőt erdőzúgása, az Olt ezüst bánata.

Erő, dús fantázia, fojtott hevű nagy szenvedély, a természeti képek ritka mélységű átélése jellemzik az új költő minden sorát. Csupa olyan tulajdonság, melyek egy csapásra lírikusaink első sorába emelik ezt a kezdő költőt. Versein mindenki észre fogja venni, hogy Ady-tanítvány, de a szó legnemesebb értelmében az. Nem üres utánzó, hanem lélek szerint való rokon, aki a nagy elődtől szinte családi vagyont örököl át.

Fodor József Ady-tanítvány, de új vonások gazdagsága teszi egyénivé. Valami sajátos, barokk pompa és zsúfoltság jelentkezik benne, melynek ő az első magyar képviselője. Nem könnyű költő, egy-egy verse máris súlyos olvasmány, komplikált, de nagyszerű muzsika. Fogatkozásai kétségtelenül vannak, nem egy helyütt darabos és egyenetlen, egy-egy strófájára kiülnek a növésben levő fiatal szervezet sutaságai.

Azonban így is kincs, amit ad s mi büszkén és örömmel adjuk tovább, mint irodalmi akciónk egyik legszebb eredményét. Ez a kincs még csiszolódni fog, csiszolódnia is kell s boldogok vagyunk, hogy ennek főfeltételét, a közönséggel való érintkezést, mi tettük lehetővé az új magyar tehetség számára. Tárca- és versrovatunk napról-napra növekvő sikerét, a magyar irodalomnak lapjainkon át való reneszánszát mi sem hirdeti jobban, mint hogy a magyar kultúra tárházát máris olyan kivételes értékkel gyarapíthatjuk, mely legelőször a mi hasábjainkon lép a homályból a nyilvánosság éltető fényébe. Fodor Józsefet, akinek soha egyetlen sora nem jelent meg nyomtatásban, mi fedeztük fel s ezt a felfedezést és tárca- és versrovatunk eddig nagy sikerei közt is a legelső helyek egyikére iktatjuk.

És most hadd szóljanak magukért a Fodor József versei.” - Hét verse kíséretében **Tóth Árpád** mutatta be az új költőt a fenti sorokkal. - A nyitó vers a Mágus volt (A Lihegő erdők-nek is a nyitó verse.)

Másnap már az Est-lapok segédszerkesztője volt az addig ismeretlen fiatal költő, s hirtelen bekerült a huszas évek irodalmi életének forgatagába:

Megjelent kötetei:

1927: megjelenik első verseskötete, a Lihegő erdők. (Athenaeum)

1931: Falevelekre írd. (magánkiadás)

1935: Utóhang. (magánkiadás)

1938: Összhang nélkül. (Athenaeum, IGE)

1940: Jelenések évei. (Almanach)

1922-1942 Összes versei. (Singer és Wolfner kiadása). Ajánlás: „Mikes Lajos szellemének”. Kézzel írott, eredeti előszó: „E kötetben, néhány versem kihagyásával, öt könyvem anyagát gyűjtöttem össze, néhány, még kötetben meg nem jelent írással megtoldva (39 vers, „Új versek”). A versekben, igen sok helyen szavakat, sorokat változtattam, ennél fogva írásaim végleges szövegére nézve ez a könyv irányadó.”

1942-44: versek mellett publicisztikai tevékenysége dominál, bátran küzd a fajelmélet hívei ellen. A ma antifasisztának nevezhető publicisztikai tevékenységéből az író később válogatást készített (52 írás), amelyet azonban haláláig nem tudott kiadatni („Toll és bot”, később „Magyarság iskolája” címmel). Sőt, ez a cikk-gyűjtemény máig kiadatlan. (2010).

1945: Mérlegen. (Új Idők irodalmi intézet). Versek 1942-45.

1947: Az ember és a hang. (Singer és Wolfner). Versek 1945-47.

1949: Boldog zendülés. (Athenaeum). Versek 1947-49.

1945-49: az Új Idők szerkesztője; a lapot végül is telefonon tiltották be. Ettől kezdve 1956 tavaszáig az író tiszteletére ítélik.

1950-55 ösze: a „hallgatás évei” alatt íróasztalfiókjának ír verseket, amelyek majd 1958-ban látnak napvilágot; lefordít két Shakespeare darabot: „Tévedések vígjátéka” és „Sok hűhó semmiért”; továbbá ír két színművet, amelyek sem kiadásra, sem előadásra nem kerültek napjainkig (2010): „Zrínyi” (Történeti tragédia 5 felvonásban, történik 1664-ben), és „A végső szín” (tragikomédia Katona Józsefről 3 felvonásban, történik 1819-ben), továbbá lefordítja Dickens: Dombey és fia c. regényét. Az Idők útján-hoz csatolt és 1951-ben írt nagy költeménye „dialógusokban és kórusokban”, „A tékoai pásztor” is kiemelten ide kívánczik, (oratórium-szerűen előadható volna). Nyomtatásban csak ez az utóbbi jelent meg az Idők útján c. verseskötet végén.

1957: Kossuth-díjat kap Szabó Lőrincsel, Németh Lászlóval, Heltai Jenővel egyidőben.

1957: „Jelenések évei”. Válogatott versek, 1922-1949. (Magvető) Vajda Endre 18 oldalas, a költő egész munkásságát értékelő „Bevezető”-jével.

1958: Idők útján. (Szépirodalmi). E verskötetben az 1950 óta írt versei szerepelnek.

1960: Országutak énekei. (Szépirodalmi). Versek 1958-59.

1961: A történelem sodrában. (Válogatott cikkeinek gyűjteménye, amelybe azonban az 1939-44 között írt antifasiszta publicisztikájának felvételét nem vállalták).

1962: Az emberség tanúja. (Szépirodalmi). Versek 1960-61.

1963: Szertelen ünnep. Válogatott versek, 1923-1962. (Szépirodalmi)

1964: Emlékek a hőskorszakból. (Önéletleírásának I. kötete., Magvető, 1964)

1965: Magam nyomában (Szépirodalmi). Versek 1962-64.

1966: Énekek napközben. (Szépirodalmi). Versek 1964-65.

1968: Teremtő nyugtalanság. (Szépirodalmi). Versek 1965-67.

1969: Emberek és állomások. (Önéletleírásának II. kötete, Szépirodalmi, 1969)

1971: Nagy szelekben. (Szépirodalmi). Versek 1967-1970.

1972: Felkavart világ. (Szépirodalmi). Két önéletleírásának és irodalmi visszaemlékezéseinek összevont és átdolgozott kötete, 1972 (Ennek szövegét tekintette véglegesnek).

1973: Végtelen menet. (Szépirodalmi). Versek 1970-72.

1974: Egy Plánta énekei és más versek. (Szépirodalmi). (Az utolsó verseskötet, amelynek a költő már csak a korrektúráját láthatta.)

1975: Egy költészet története. (Lírai számadás prózában saját költészetéről). Kéziratban maradt fent a költő halála után, özvegye rendezte sajtó alá.)

Két szűkebb válogatás jelent meg még Antal Gábor gondozásában az író halála után:

1978: Tarts még, ragyogás. (Szépirodalmi).

1985: Élet jóízei. (Szépirodalmi).

Antal Gábor irodalomtörténész 1976-ban az Arcok és vallomások c. sorozatban könyvet írt Fodor József életútjáról „Fodor József alkotásai és vallomásai tükrében” címmel. (337 oldal). Szépirodalmi Könyvkiadó.

Életrajzi adatok

Fodor József 1898 ápr. 22-én született Nagyilondán (Erdély, Szolnok-Doboka vármegye). Édesanyja Betzkay Polyxena, apja girolti Fodor Lőrinc.

Háromszor nősült. (Mayer Ilus, Donáth Klára, élete utolsó tizenkét évében Sikó Zsuzsa). Évekig segítő barátnője: Moiret Margit. Gyermeke soha nem volt.

1973 október 7-én halt meg Budapesten, az Orsz. Kardiológiai Intézetben.

A Farkasréti temetőben nyugszik. Sírhelye 7/2 - 1 - 21/22. Síremléke (az író bronz mell-szobra) Marton István szobrászművész alkotása. A szobor hátoldalán egy versidézet: „Minden indulat csak átok / Ha nem láttok, újra láttok, / S útlan - még élő - szívemhez, / Meglátjátok majd, ha nem lesz.” („Utánam”, F. J.)

SZEMÉLYEK:

ZRÍNYI MIKLÓS horvát bán, Magyarország hadainak fővezére
ZRÍNYI PÉTER, öccse, Újzrínyivár kapitánya
WESSELÉNYI FERENC Magyarország palatínusa (nádora)
LIPPAY GYÖRGY Magyarország hercegprímása
I. LIPÓT magyar király, német birodalmi császár
PORTIA császári főminiszter
LOBKOWITZ a bécsi haditanács elnöke
MONTECUCCOLI császári fővezér
SZELEPCSÉNYI GYÖRGY kalocsai érsek, kancellár
ROTTAL JÁNOS császári tanácsadó
NÁDASDY FERENC országbíró
CSÁKY ISTVÁN tárnokmester
BATTYHÁNYI KRISTÓF dunántúli főkapitány
ESTERHÁZY PÁL felvidéki főkapitány
VITNYÉDY ISTVÁN
BETHLEN MIKLÓS
FORSTAL angol pap, Zrínyi titkára
COLIGNY francia tábornok
D'AVANCOURT francia tábornok Zrínyi seregében
WALDECK német birodalmi tábornagy
STROZZI császári tábornok
GREMONVILLE bécsi francia követ
MOLIN Velence bécsi követe
CARAFA bécsi pápai nuncius
GYÖNGYÖSI ISTVÁN költő
WESSELÉNYINÉ SZÉCHY MÁRIA a nádor neje
ZRÍNYI MIKLÓSNÉ LŐBL ZSÓFIA
ZRÍNYI PÉTERNÉ FRANGEPÁN KATALIN
ZRÍNYI ILONA, leánya
ZRÍNYI ÁDÁM, Zrínyi Miklós kisleánya
ÚJ VADÁSZ
KOMORNYIK
TÖRÖK
I. ÍGÉS EMBER
II. ÍGÉS EMBER

katonák, vitézek, tisztek, inasok, öregek, vadászok, futárok,
hajdú, parasztok, parasztasszonyok

Történik 1664-ben

ELSŐ FELVONÁS

(Újzrínyivár. Őrálló a bástyán sétál. I. Katona fegyverét fényesíti. Katonák jönnek-mennek.)

- I. KATONA: *(énekelve)*
„Zöldítsed Úristen hamar az erdőket,
Hogy próbálhassuk meg éles fegyverünket.
Az deli Kortvánt is kezünkbe kerítsük,
Az Menhát Szártot az lórul leökleljük.
Az végbelieknek add meg erejeket,
Hogy pogány vérében mossuk fegyverünket.”
- ŐR: Szép e! Hát ha még énekölni is tunnál, cimbora!
- I. KATONA: Ha mán a bihajnak olyan a füli, ne hallgassa. Inkább vigyázzék kend, mer lerántja a lábánál a boszniai basa.
- II. KATONA: *(jön)* No, jól mondá! Az bizony nemigen koslat errefelé hamarjában. Ellátá a baját a minap Zrínyi Pétör uram.
- I. KATONA: Oszt hogy esék a dolog?
- II. KATONA: Hát úgy, hogy tízezer emberével gyűve ökelme. Merthogy eme Újzrínyivár miatt ugyancsak eszi őket a rosszseb. Aztán meglestük - oszt oldalt neki, az erdőnél! - A basa, tizenkét aga és sokezer janicsár harapott a keserű piros téli fűbe. Nézd csak, komám, eme kardot szereztem. *(mutatja)*
- III. KATONA: *(jön)* Fáin egy dolog! - No, de erre kanizsai szomszéd urunk is gondola egyet. Vagy nyolcezer emberével megpróbálta ökelme is. Pétör uramban azonban az is kutyajó emberére talált. Meg sem számolható, olyan gyors lépéssel méregette visszafelé, adta kontyosa, az utat!
- II. KATONA: Az ember nem tudja hamarost, melik is a nagyobb e rettenetes két nagy vitéz közül: Pétör uram-é, vagy a bán?
- I. KATONA: Hogy melik? Hát megmondom én: mind a kettő! - Azonkívül Zrínyi Miklós bán urunk a haza esze.
- III. KATONA: No! És a mi házunk esze a Frangepán Kata, Zrínyi Pétörné önagyasága, a mi derék nagyasszonyunk!
- I. KATONA: És kisasszonyunk, Zrínyi Ilona? Mi? Millen egy tudós? S osztán millen akkurátus a lelkem! Alig lehetett a kardot kitekerni a kezéből a minap is, - velünk akara gyünni minden áron a törökre. Csak igen erős ígérettel bírhatná rá Pétör uram, hogy maradjék!
- II. KATONA: No, de ott se felejtették ám a bölcsőben a kurázsit, a Wesselényiné nagyasszonyunknál, ki ippeg mostanában szerencsétlen bennünket.

- III. KATONA: Hű, de hatalmas egy kemény fejrénp is úkegyelme! Azt mondik, amikor főkapitány volt Murányban, egy éjszaka maga kezével megkötözte a fele várénpet s a király hitére eskette, s úgy engedte be aztán Wesselényi uramat, aki a várat öfelsége nevében ostromolta, az ablakon.
- I. KATONA: Uhh, mire is gondolék!
- III. KATONA: No?
- I. KATONA: Hát hogy megházasonnál, cimborá! Aztán illen egy hatalmas fejrénp feleségöd volna, mint nagyasszonyunk önagysága. Oszt egy éjjel jönne a szeretője, megkapargálná a falat, mire te mordulnál egyet. Erre az asszony csak megfogna, oszt megkötözne s föltenne egy szögre s úgy húzná bé amaz ostromlót az ablakon.
- II. KATONA: Haha! Az ördög! (*hátbáüti*)
- III. KATONA: Eriggy mán, te! Bolond! Hogy ilyesmi jut az eszedbe, mikor illen tisztés nagy népekről diskurálunk!
- ÖRÁLLÓ: Ritkuljatok! Odább, hé! (*két tiszt jön, katonák el*)
- I. TISZT: No, zeng, bong a világ, cimborá. Megindulának a nagy hadak, ihon.
- II. TISZT: Az irgalmát! Hát olyan békességet, ami volt, még nem is látott a világ. Hol a török nyugodtan rablá, koncolá, vivé népünket, foglalá várainkat - s mi csak nézhetők. S ha moccánánk, mindjárást ír a török Bécsbe, hogy: hohó, a magyar ismét megtörte a szent békességet.
- I. TISZT: No, mivel Bécsnek fene jó vala ez a kutya gaz állapot, hogy a törökkel együtt jobban markolhasson, szipolyozhasson - nem is akar ő felszabadítani bennünket! S ha kénytelen-kelletlen beléesett is a hadakba, kezem rá, hogy bármilyen áron is visszacsinálja a drágalátos békességét, amint lehet.
- II. TISZT: S amelynek felrúgását eme derék kis Újzrínyivár építésével és bán urunk kemény visszacsapásaival indokolá a mindenképpen harci dicsőséget szomjúhozó új ottomán nagyvezír.
- I. TISZT: No - és hogy követelte erre adta ijedt bécsi császárja Zrínyi urunktól, hogy eme saját költségén és maga keze fáradozásával is épített törökijesztő várat bontsa csak le gyorsan ökelme! Mire urunk azt izené vissza néki, hogy ő bizony nem bontja le - s hogy Isten ítélőszéke elé rettenetes nagy ítéletre vonszon mindenkít, aki a vár építésében háborítja.
- II. TISZT: Ha! A portának pedig, aki megfenyegette, hogy roppant nagy hadával jön rá, válaszképpen azt ír, hogy a török császár, a birtokaiból elfoglalt földjeiért, fizessen néki adót, mert ő hajtja be különben.

- I. TISZT: Hahaha! - S ha nem tilalmazták volna meg neki olyan fene-mód a bécsi haditanácsból, hogy az eszéki hídnál útját állja az átkelő pogánynak, cimbora! - És tevék azért, hogy a kontyos-nak kedvére legyenek, így mutatván fene nagy békességes szándékukat, miközben a kutya-róka nagyvezír, új és új föl-tételeket szabván, egyre csak közeledett.
- II. TISZT: Az angyalát! No, mert - gondolák bécsi uraimék, - Újzrínyi-várra jön a török csupán, hogy e szemtelen várat megvegye és az őket állandóságos nagy gondban és félelemben tartó Zrínyi Miklóst ráncba szedje: mikor a török egyszeriben csak Budán termett!
- I. TISZT: Hha! Volt aztán húhó! - és már Bécset fenyegette bizony - Montecuccoli főgenerál ökelme pedig, - aki Erdélben már úgy megugrott az ozmán elől, de a gyámoltalan népet annál vitézebbül kirabolá németjeivel, - elbújt a Csallóközben. A bécsi nép meg az utcán zendült és háborgott ijedelmében. Akkor aztán császár uraimék egyszeriben nagykönyörögve instanciáznak, egyedüli reménységüknek, mint írák, a foly-ton kisemmizett, gáncsolt és bosszantott Zrínyi uramnak, hogy - miután így elrontották a dolgot - a roppant vesze-delemtől mentse meg őket.
- II. TISZT: No de, hallám, ugyancsak összeakasztotta a tengelyt odafönn Zrínyi uram, Wesselényi palatínus és Lippay primás Monte-cuccolival, aki - világzendítő híre-neve, dicsőséges haditettei miatt rettenetesen gyűlöli Zrínyi urunkat. Kivált amióta urunk ország plénuma előtt oly keményen ráütött, mikor a főgenerál a magyarokra hárítá írásban ama gyalázatos rabló erdéli hada szégyenét!
- I. TISZT: Hű! Egy kanál vízben ölné meg azóta a lelkeket! Tüzet pök, ha csak említik bán uramat. Irígyeli, féli, utálja - amaz Lopkovics fő-hadiminiszterrel és a hitvallásüldöző Szelep-csényi érsek-kancelláriussal, meg ama Rottal János morvával együtt. Reszket az mind urunk sikereitől. Most is, mint hallaték, minden kitalált tücsköt-bogarat rákent urunkra a főgenerál, amikor kénytelen-kelletlen bele kellett egyezniök, hogy Zrínyi urunk a magyarok fővezére legyen.
- II. TISZT: Portia főminiszter uram ökelme, a császár-királ volt nevelője pedig jámbor tehetetlen öreg számár. Az ifjú kelekótya Leopoldus öfelségét viszont nem érdekli más a baletton, aranycsináláson, meg a papjain kívül - a kutya gaz tanácsadók pedig azt teszik vele, amit akarnak.
- I. TISZT: Szegény Zrínyi Miklós nagyurunk! Bizony nehéz dolga vagyon. Csak sikerüljön most, amire életét föltevé: lerázni a török ígát. Óh és jól tudja ezt Bécs is - vele él-hal ma a magyar. *(tisztok el, három katona jön)*

- I. KATONA: Hát csak jól jártál, koma, hogy ide szegődtél e nagy hadi időben, abból a koszos Légrádbul.
- II. KATONA: Hiszen híre hallatik, a királ öfelsége váraiban sokhelyt a fal már a vitéz fejére szakad. A katona pedig évekig nem lát egy veres krajcárt, vagy a testére öltözetet, hogy kínkeservében a szegényt felkontató betyárrá leszen.
- I. KATONA: Aztán meg ki bánja ezeknél a mi Zrínyi uraságainknál, hogy melyikünk van kálomista, vagy csuda tudja minő hiten?! - Pedig mindkét urunk igen buzgóságos pápista hitvalláson vagyon.
- III. KATONA: Másutt a dúló-fosztó uraságok bezzeg nem nyughatnak az embertől, levonszák a szegénynek a bőrét, megfosztják a lelkiismeretét, Istenit is elveszik, ha már egyebe nincsen, hogy saját édesanyjának nyelvén ne imádhassa az Urat.
- I. KATONA: No, de ahová bán uram keze ér, emberséges kemény regulára fogja a szegénynyúzó urakat is, mint Erdődi és Mikulics uramékkal tévé múltkoriban.
- II. KATONA: Ippeg azért vagyon az, hogy a mi nagyságos urunkat feneséges módon nem szereti az úri rend.
- I. KATONA: Hát még a német! - De halljátok csak: *(táskájából könyvet vesz elő s olvassa)*
„Bízzol-e némötben, te okos horvát bán,
Német, mely tégedet a föld alá kíván -
Véled - segítséget hoz kárával talán?”
- III. KATONA: Eriggy mán! Hiszen ezt bán uram ír!
- I. KATONA: Hej, hej! Amilyen derék úr s nagy vitéz ökelme, éppen olyan fene tudós egy ember.
- III. KATONA: Isten tartsa is meg ott a hadak útján, javára az árva magyar-nak! *(pillanatnyi csönd)*
- I. KATONA: No, nézzétek csak! Amott jön Zrínyi Ilona kisasszonyunk Wesselényiné nagyasszonyunkkal - s velük az az élénk tekintetű, szelíd úriember.
- II. KATONA: Mondák a nevét: Gyöngyösi István prókátor uram.
(Wesselényiné Széchy Mária, Zrínyi Ilona és Gyöngyösi István, a várban nézelődve, jönnek.)
- KATONÁK: Tiszteletünk nagyságodéknak.
- GYÖNGYÖSI: Egészséget, vitézek! *(I. Katonához:)* Kegyelmed, látom, nótás, poétás ember. Micsodás könyv az a kezében? *(a könyvre mutat)*
- I. KATONA: Tekintetes uram talán nem kedveli az igaz szép poézist? Zrínyi Miklós nagyurunknak könyve ez, az „Ádriai tengernek szirénája”.

GYÖNGYÖSI: *(lelkesen fogja a könyvet)* Ah, ah! Derék nagy oskolája az igaz végbeli vitézeknek! Istenesen, vas alkalmatossággal megszerkeszté nagyságos Zrínyi uram.

III. KATONA: *(sértődve)* No, talán valami bibéje is vagyon kegyelmed előtt?

II. KATONA: *(félre)* Mit tud ahhoz egy prókátor!

GYÖNGYÖSI: *(Zrínyi Ilona és Wesselényiné felé)* Hát kicsit karddal mívelé önagysága - kardos ember nem ráspolyoz - no, de ilyen roppant vitézlő nagyúrnál az nem is várható, akinek ennél száz főbb dolga is vagyon.

Z. ILONA: *(kissé élesen)* Bizony, Gyöngyösi Uram - magam is szemelgetém a híres Ovidiust és szeretem is, de ilyen időkben a folyó-mézédes poétánál inkább lennék a zord Hector - vagy a vaspennájú Zrínyi Miklós. *(katonák háttérbe vonulnak)*

WESSELÉNYINÉ: *(nevetve)* Óh, óh Ilonácskám! Gyöngyösi uram maga is nagyban úzi a hazai poézist.

Z. ILONA: *(örömteli meglepetéssel)* Ah! Gyöngyösi uram!

GYÖNGYÖSI: *(röstellkedve)* Megkövetem nagyságodat, ha már így kibeszéltem, hát magam is kimerészkedek, ha Isten is segít, egy könyvecskével, amelynek egyedülvaló érdeme a tárgya: „A Márssal társalkodó Murányi Vénus.” *(sandítva Wesselényinére néz)*

WESSELÉNYINÉ: Ejnye, nagyravasz patvaristája! Hát ez lészen a titulus? - De nì, amott jön Forstal atya, Zrínyi uram secretáriusa.

FORSTAL: *(jön)* Üdvözlöm nagyasszonyomat és kisasszonyomat. Hát mind összeverődünk imé, emez kies végvárban.

WESSELÉNYINÉ: Mi, mai fejérnépek, már a veszélynek ölében születünk. Csak ott lobog nagy kedvünk, ahol közel a **vég**.

FORSTAL: No, biztonságosabb a belső honnál is ez a vég, amióta mára reggeledett.

Z. ILONA: Hogyan érti, tisztelendő atyám?

FORSTAL: Bán uram hazaérkezett.

Z. ILONA, WESSELÉNYINÉ: Ah!

GYÖNGYÖSI: *(lelkesen)* Hát nem hiába jövék! Őt látni, és -

WESSELÉNYINÉ: Hagyja, Gyöngyösi uram. Egypárszor már mondta ezt egyre és másra így, és Istennek hála, utána csak életben marada kelmed.

FORSTAL: Nehezen jöhetett, alig engedte el a bécsi nép. Csuda-e? Hiszen az életüket neki köszönhetik.

Z. ILONA: Óh mondja csak, tisztelendő atyám!

WESSELÉNYINÉ: Irígylem a férfiakat. Ah! A rokka, viganó, konyha, imakönyv! S miközben lengenek a vitézi szép zászlók, ott ülni egy mohos kövárban!

FORSTAL: *(hamisan)* A murányi szép napok!

Z. ILONA: Ha én egy várat védhetnék! Én tartanám holtomig!

WESSELÉNYINÉ: No lám!

FORSTAL: Hm!

GYÖNGYÖSI: Gondolom, derekasan megcsinálta újfent bán uram. - A gyerekecskék szája róla csacsog, róla suttog a tehetetlen öreg. - Hallják csak! A végszükségben kezébe odanyomott fővezéri karddal, de nem annak megfelelő sereggel - miközben a nagyhangú, izgága, de annál gyávább Montecuccoli a Duna-Lajta-közben lapult - mint az Isten nyila, vágott szét egy Bécs iránt tartó, tízszeresen nagyobb janicsár-hadat - aztán a Dunán és Vágon át hídat üttetett, megverte a nagyvezért, megmentvén a Dunántúlt. Ez mind nem elég neki! A nagyvezért visszavonulóban Érsekújvár és Esztergom között újból és újból megcsapta - tömérdek szabadult fogoly áldja a kezét - majd egy újabb török sereget Budáig kergetett - *(távolabbról kiért, dob szól)* aztán --

Z. ILONA: Menjünk elébe, gyerünk!

WESSELÉNYINÉ: Lám, ott jönnek, Péter és a bán.
(Zrínyi Miklós és Péter jönnek. Z. Ilona odarohan, szenvedélyesen, de valami sajtószerű férfias tartással köszönti Zrínyi Miklóst)

Z. ILONA: Zrínyi Miklós!

ZRÍNYI M.: *(Ilonát üdvözlí, aztán rendkívül meglepetve Wesselényinéhez)* Ilona! - És nagyasszonyunk! Minő meglepetés! Hogy ilyen messziről! Nem hiszek a szememnek!

WESSELÉNYINÉ: Ha már kelmed felénk se néz - Miklós!

ZRÍNYI M.: Fáradjanak beljebb. *(Gyöngyösi felé kérdően)* - És kegyelmed?

GYÖNGYÖSI: Gyöngyösi István, szolgálatára nagyuramnak.

WESSELÉNYINÉ: Ah, el is feledém! Az én hátramozdítóm. Versel ám ökelme is szigorúan.

ZRÍNYI M.: Úgy? *(megöleli)* Drága barátom!

GYÖNGYÖSI: *(elfogódott hangon)* Nagyságos jó uram! Csak úgy kapirgálok. - Még említeni is - az ilyen nagy dolgok mellett - emez dicső, új győzedelmek!

ZRÍNYI M.: *(elhárítóan)* Óh, óh! Egyforma vitézi földolog a jó betűvel harcolni, vagy a jó karddal, Gyöngyösi uram, csak derekasan legyen!

Z. PÉTER: *(kézmozdulattal)* No, már én csak szívesebben mívelöm a kardom végével a pogányt! A citeráját!

ZRÍNYI M.: No, te nem is bolondulsz meg a nagy tudománytól, Péter! - És Wesselényi uram? Kissé kínozta a köszvény Bécsben.

WESSELÉNYINÉ: Pamlagán ott hever, magas Muráynak ablakánál és nézi a szálló felhőket. Aztán nagyokat süvölt, hogy betegnek kell lennie, ilyen tennivaló időben.

ZRÍNYI M.: E nyomott haza vergődő, hív lelke ő, derék jó útra tért primásunkkal együtt. Segélje Isten! - Nagytisztelendő uram legyen a gazda, én még szétnéznék elébb a falakon. *(indulni akar, majd valami zajra megáll)*

FORSTAL: Gazda szeme! - Lám, szinte feledém, e levél. *(levelet ad át Zrínyi Ilonának.)*

Z. ILONA: *(nem túlságos meghatottsággal)* Rákóczi Ferenc!

ZRÍNYI M.: No, no!

Z. ILONA: Azt mondják, az anyja bolond. Amaz elhíresedett, kegyetlen Báthory Zsófia.

WESSELÉNYINÉ: No nem, csak túl nagy a szent hitvallásban.

Z. ILONA: Akkor is bolond. A vallás csak addig haszon, míg emberséget emel és tanít. A hitbéli üldözés - az ellenség öröme - megosztja a szegény magyarságot.

FORSTAL: Igaz, leányom. Jól olvastad Zrínyi Miklóst.

HANG: *(kívül)* Türelem, hiszen még meg se érkezék -- no -

HANGOK: Látni akarjuk! Tudjuk, hogy itthon vagyon!

KATONA: *(jön, Zrínyi Miklóshoz)* Küldöttség, nagyuram.

WESSELÉNYINÉ: No, addig forduljunk egyet e szép várban! *(Wesselényiné, Zrínyi Ilona, Forstal és Gyöngyösi el)*

ŐSZ PARASZT: *(parasztok és parasztasszonyok élén jön)* Háladatos szívünk hozza ide bennünket, Zrínyi Miklós nagyságos urunk! *(kórusszerűen)*

I. ASSZONY: Ótalmazó atyánk!

II. ASSZONY: A török láncokból megmentőnk és megtartónk!

III. ASSZONY: Köszönöm a férjemet és két megszabadított fiamat!

IV. ASSZONY: Köszönöm a falunk megmaradását, amelyet megrablani és füstbe vetni jöve éppen a pogány!

I. FÉRFI: Köszönjük igás barmainkat és élésünket, amelyet, a többszöri dézsma után, exekúcióba vivének már az német oficérek!

II. FÉRFI: Köszönjük megszabadított községünket, amelyet már égetni, kóborlani jöve a dúló, fosztó német!

TÖBBEN: Istenünk éltesse a mi nagyurunkat, szegény népnek, magyaroknak örömét - drágalátos Pétör urunkkal, nagy vitézünkkel együtt!

MIND: Éljen Zrínyi Miklós! Éljen Zrínyi Péter!

KATONÁK: *(körül gyülekeznek)* Éljen! Éljen!

ZRÍNYI M.: *(röstelkedve)* Köszönöm, jó emberek. *(katonákhoz, elhárítón)* Kelmetek meg ne tréfálódjanak! Katonák vagyunk, vagy mi! Nem vivátokért harcolunk! *(parasztokhoz)* Isten velük! Menjenek be egy pohár borra. *(parasztok nekiesnek, védekezése ellenére ölelgetik, kezét csókolgatják; Zrínyi egy vitézhez)* Vezesse őket! *(azok lassan el)*

Z. PÉTER: Jóravaló nép - s ha kell, legjobb vitéz.

ZRÍNYI M.: Szegények! Ha tudnák, milyen véres martalékként kell kihúzni számukra Bécsből minden falatot, a nyomorult rajtuklevőt, kicsiny nyugalmat, fejük fölé a tetőt. - Haj, haj --

Z. PÉTER: *(kutatva, élesen)* Lesz úgy, az angyalát, hogy már nem tudod. Mit teszel akkor, Miklós?

ZRÍNYI M.: Amíg lehet, harcolok értük - és mindenekért.

Z. PÉTER: S ha már nem lehet? no?

ZRÍNYI M.: Ne gondoldj erre. - Próbáljuk, a végsőig. - De Bécsről jut eszembe, furcsákat célozgat a múltkoriban Montecuccoli uram - honnan szedé ugyan - úgy vevém, gyanús szemmel méregetnek odafönn - kemény összecsapásom is volt ökelmével a minap Bécsben.

Z. PÉTER: *(legyint)* Eh! Montecuccoli!

ZRÍNYI M.: Hányszor próbáltam megegyezésre jutni véle, - mindig belém harapott. De mi jöhet jó abból, Péter, ha a hadviselésnek egy országban két ilyen meg nem férhető fővezére vagyon?

Z. PÉTER: Nem érted! Eh!

ZRÍNYI M.: Barátságomat ajánlottam neki - a közös dolgot nézván - s nyilvánságosan megcsúfolta. Nem fér meg tőlem - mintha nem volna elég tevékenységre mód mindkettőnknek - s nem juthatna itt bőven akárhánynak is a dicsőségnek nevezett nagy semmiből!

Z. PÉTER: Eh, jó ember! Gyanús vagy ezeknek, ha csak aluszol is - mert vitéz vagy, és *(keményen)* mert Zrínyi vagy.

ZRÍNYI M.: Csak ennyi volna?

Z. PÉTER: Mert zavart a lelkiismeretük - mert tudják, hogy egy ugrásodra veled a milliomm sok boldogtalan magyar, *(jelentősen)* s mert tudják, hogy ha ugranál, igazad volna.

ZRÍNYI M.: *(meglepődve)* Péter! - Isten képét hordozzák a felkent királyok, még ha bűneik vagynak is. Hitünk kötelez.

Z. PÉTER: Az ám, amíg megtartják ők is a hitet. *(fürkészőn)* De ha nem?

ZRÍNYI M.: Utolsóig erőlködnünk kell, hogy megtartassuk velök, Péter. Csak ha elmondhatjuk becsülettel, hogy a végsőig igyekeztünk, de addig - az ilyesmi nem játék! *(Zrínyi Péterné Frangepán Kata jön)* Ah, Kata!

KATALIN: Végre, hogy újra látom kegyelmedet!

ZRÍNYI M.: Elkalandozunk és megjövünk, Kata. Ez az élet. Míg egyszer --

KATALIN: *(lelkesen)* Szép a kaland! Tenni, nem ülni, mint a vén!

ZRÍNYI M.: Ihol a vág, kóbori vér: a kalóz Frangepánok!

Z. PÉTER: *(Miklóshoz)* No, és ha nem még semmire velük - s nem bírsz az ördöggel - egyedül egy pusztult országgal - *(hangsúllyal)* Más ne segítsen?

ZRÍNYI M.: Hibásan teszi az, ki idegenbe néz segítségért, Péter - mutatja a história. Az affélében nincs köszönet. Magunknak kell a töröktől megszabadítanunk magunkat.

Z. PÉTER: Mivel, az Istenért?!

ZRÍNYI M.: Hadat teremtsünk - s magunk közül, Péter - állandóságost, magunk tisztviselőivel, a magunk költségén. Adózzanak a nagyurak! ne csak a billikomot fogják! hordozzák ők is a terheket! Jó katonákat fogadjunk, a népből: a parasztot, jó inu kézművest, jó ellátáson! Előbbrevaló a hadban nekem az ilyen, mint az iratos cifra tekergő, a semmirevaló, elpuhult nemes!

KATALIN: Régóta riadoz így kegyelmed - aztán mire ment ugyan?

ZRÍNYI M.: Feszítsük az éket!

Z. PÉTER: Reszketnek, ha egy regiment van a kezében - s te egy hadseregről álmodsz, önállóról, magyarról! Ah!

ZRÍNYI M.: Majd elvállik - minden elvállik. *(jelentősen, erővel)* még élünk, Péter!

KATALIN: *(keményen)* Még élünk!

ZRÍNYI M.: A király magához tére imhol, nem nyűgözik tán többé a rossz papok és tanácsadók; Ratisbonába, a nagy birodalmi tanácsba méne - fegyverben áll a keresztény Európa - némuljanak kicsinyég a mi sérelmeink: csak kardra most! S ha itt vagyunk, mint területünk urai: majd eligazítjuk.

KATALIN: Eligazítjuk, Miklós!

ZRÍNYI M.: *(észbekapva)* És Mária? Alig válték szót vele még. Hova tűntenek? - De mondd csak, mi hozta nagyasszonyunkat egyszeribe ilyen hetedhétország messziről, száz rettenetes veszedelmeken át ide, Péter?

KATALIN: *(Péter elébe vágva)* Mi? Hát - az atyafiságos szeretet!

Z. PÉTER: Látni óhajtá Ilonácskát - aztán meg - Rákóczi meg szép rokonunk keverik a kártyát -

ZRÍNYI M.: *(meglepődve, értetlenül)* A kártyát?

KATALIN: *(Péterre villantva)* No, afféle háztűznéző - meghívások, egy kis fölvidéki lakoma - miegymás -

ZRÍNYI M.: Hallék egyet-mást azokról a fölvidéki lakomákról - sok ott az afféle pitypáng-puff beszéd - viszi a hírvárás, felfogják oda-fönn - s a magvát itt keresik nálam aztán a Montecuccolik és Lobkowitzok.

Z. PÉTER: A jóféle dögnya-avalya!

ZRÍNYI M.: *(indulattal)* Rideg, barangoló bikának könnyű a csellengés - de nekem - ha nem is ízlik mindég a leves - én a bán vagyok, Péter! *(erősen ránéz)* és ha szívem egyik fele mézet kínál a másik, különben elkorvadó felemnek, amaz áron, hogy csak egy kicsinyég is megmártsam ujjam a szennyben: - pusztítsa el azt a keserű éh inkább, mintsem megpöködjem a rámbízta törvényt! *(el)*

Z. PÉTER: *(utána néz és keserűen legyint)* Az Isten! - Beteggé tévé ezt a sok firkálgatás, bűvárolás, a könyvek gözi megkámforosította a fejét!

KATALIN: Majd kigyógyul belőle, Péter! Az ilyen derék hű embereknek csak egy roppant nagy pofon kell - s ahogy én a németet ismerem --

Z. PÉTER: A másik nagy bolond meg Wesselényi uram - mondja Mária - aki különben lám kedves, jó híreket hozza. Ugyancsak zeng-bong a fölvidék.

KATALIN: S a lelke: Rákóczi Ferenc, leendő vőm-uram! Megteszi ez együtt -

Z. PÉTER: Egy Rákóczi, egy Zrínyi és egy Frangepán. Az áldóját! - No, de Máriánk sem csak avégett jött ide, Isten háta mögé, hogy e jóhíreket kettőnknek elmondja -

(katonák jönnek, török foglyot hoznak, aki ott söprögetni kezd)

KATALIN: Megpróbálná Miklóst - bízom az eszében - no majd - *(ketten el)*

I. KATONA: Hé, nyomd meg azt a söprűt, az való a kezedbe, nem fringia, te szakállas banya!

TÖRÖK: *(vicsorítva)* Allah pusztítsa el benneteket, gazdástul!

II. KATONA: *(fenyegetően)* Te ebhitű sátán, te! *(két Ígés ember jön)*

I. ÍGÉS EMBER: Majd megmutatom én kendnek!

II. ÍGÉS: Kend mutatja meg, kend?! Tikmonyfejű, szent hitet cégérező kan majom!

I. ÍGÉS: Istentelen pilisfejú rút pápista fajzatnál is alábbvaló kutyája a magas türelmű Úristennek!

II. ÍGÉS: Hogy a hurkot kerítené már nyakára kendnek, érdeme szerint, a dicsőséges nagy Szentháromság!

I. KATONA: Mit szóljunk, az ördögét neki! Lám ez újhitűek is egymás közt --!

II. KATONA: Hej, Magyarország, Magyarország!

I. KATONA: Visszavonás hazája. Nem elég a török, a német, a jezsuita - hé?!

I. ÍGÉS: Még a nyálamra sem méltatom kendet, moslékszájú istentelenség rothadékos sarában fetrengő, pogányhitű gyesznó sertés!

TÖRÖK: *(felemeli a seprűt)* Allah, veszítsd meg őket! üsd! üsd!

I. KATONA: *(nekiront)* Ne szidd a becsületes, jámbor keresztényt, hé!

I. ÍGÉS: Még azt meri kiejteni kend a büdös válun nevelkedett moslék-nyeldekölőjén, hogy én pénzért bolondítom a népet? - Kend kutya-szülte, égkáromló Bajazet!

II. ÍGÉS: Mit mondott kend? Hogy én Bajazet - A kirielejszomát a kappan fejednek! *(nekiront, birkóznak)*

KATONÁK: *(körül)* Üsd, üsd, nem anyád! Rajta! Hozzá!

TÖRÖK: Allah, veszítsd meg őket! Egyék meg egymást! Huh!

(Wesselényiné, Zrínyi Miklós, Zrínyi Péter, Frangepán Kata, Zrínyi Ilona és Gyöngyösi jönnek)

ZRÍNYI M.: *(vitázva)* Nem, Mária, nem helyeslem; nem. Most csak egyre fogjuk derék erőnket: s ez a török. - No nézd!

Z. PÉTER: Mi az ördög ez, emberek! Hű azt a -

I. KATONA: Istent dicsérik, magyar módra, nagyuram.

I. ÍGÉS: Bán uramhoz apellálok - ímé ez a lutheri álhiedelem hamis pénzével trafikáló gaz Akhitofel!

II. ÍGÉS: Ímé ez jótétlelket Kálvinus álnok lépén veszejtő gyehennai sátán!

Z. PÉTER: Az irgalmát!

I. ÍGÉS: Egy községben prédikálom emez kutyával a jámborságos szent Ígét.

II. ÍGÉS: Ím, ez dögnék való rühös ebbel egy községben hirdetem az igaz utat.

WESSELÉNYINÉ: Hej, magyar atok! Római hitű eszi mind a kettőt, kelmetek meg egymást. Ah!

ZRÍNYI M.: Nem röstellik kelmetek - és emez muzulmán előtt -

TÖRÖK: *(felemeli a seprűt)* Allah, pusztítsd el őket! Gazdástul!

II. KATONA: *(nekiront)* Eredj, azt a --

ZRÍNYI M.: Isten csapása, óh! Mivé lesz ímé az abajdok ember kezén a közboldogulásra nyert hit és szent gondolat! Harminc évig koncolta, közös bolondulásban, egymást, pogánynak öröme-re, a keresztény világ - és jelmondása mindeniknek az Isten, Jézus, az igaz hit, az egyetlen igaz út vala! Pedig igaz út csak egy vagyon: az emberség, a böcsület - s a haza szeretete és emelése! - És kelmetek ihon - Isten emberei! - ahelyett, hogy a nagy egyezésre, a pogány ellen való köz hadra buzdítanák a nyomott magyart, imígy szaggatják még több tagba ímé - s legörömostebb egymást kiírtanák, ha tehetnék, s mert más-képp fújja a psalmusokat, leölnék kölcsönösen az fele világot! - Elég már az ilyen vitákból, emberek! - s ha nem únják még az ilyes semmiken való osztakozást: én már betegek vagyok! - No, menjenek. - Hát ahogy mondtam, Péter. *(el)*

Z. PÉTER: *(Ígésekhez.)* Majd kardot adok a kezükbe kelmeteknek - ott mutassák meg a törökkel szemben, minő keresztények, ha már olyan harciasak akörül, melyikük csapja be jobban az Istent! *(indul)*

I. ÍGÉS: Bűdös pápistához jövök -

II. ÍGÉS: Még számolunk kenddel!

Z. PÉTER: *(a törökhöz.)* Hát te meg itt, te szoknyás Mahomed? Hát lássuk csak, no! Upre! Hamar azt a vénasszonytáncot! *(megfogja a törököt; az vicsorítva huzakodik)* Nézd meg hát, te, tengeri bornyú! Te! - No - Rakucsi Balázs, Radoján! - Mutassátok meg ez bajuszos banyának - nagyasszonyunk is hadd lássa - azt a híres újzrínyivári táncot! - Huj, huj!

KATONÁK: *(táncolva énekelnek, egyikük duda-kísérete mellett)*
 „Egy szép táncot, jó kedvemből, szép szerelmem, küldek,
 Kit gyakorta énmagamban tenálad éneklek,
 Táncolok, véled örülök,
 Ugyan tetszik, hogy röpülök,
 Nagy boldogul élök.”

I. ÍGÉS: *(felemelt kézzel)* Hogy tombol a hiúság! Világ vége! Júdás és Jézabel! Úristen! Tüzes paraszad!

II. ÍGÉS: *(felemelt kézzel)* És megnyilatkoznak az egek és kénkö hulland, mert az Isten nem nézheti a bűdös föld bomlását!
(hirtelen több roppant dördülés a közelben)

IV. KATONA: *(futva jön)* Riadó! *(kürtszó, dobpergés a bástyákon)*

Z. PÉTER: Talpra, vitéz! Az irgalmát! Itt a török! *(elrohan)*
(a színen katonák futnak át, fegyverben)

TÖRÖK: *(magánkívül)* Allah! Hű! *(kezét rázza a távolba; elhurcolják)*

- GYÖNGYÖSI: *(bizonytalanul)* Hát talán én is -
- WESSELÉNYINÉ: No csak, prókátor uram - nem kalamáris ez! Istápoljon csak minket - ijedős fejérnépeket - ott beljebb. *(Wesselényiné, kíséretével el)*
- ŐR: *(Ígésekhez)* S kelmetek tán törökök?
- I. ÍGÉS: *(II. Ígéshez)* Én csak a hitért harcolok.
- II. ÍGÉS: *(I. Ígéshez)* Fegyvert nem ismer a szeretet. *(együtt gyorsan el)*
(közelben rettenetes riadalom, sűrű lövések, kiáltások; asszonyok, öregek, gyerekek ijedten sompolyognak elő; őt fenyegetően visszatereli őket, de azért maradnak a színen)
- ASSZONYOK: *(kezeiket csapkodva)* Segítsd őket! Urunk irgalmazz!
- MIND: Urunk irgalmazz!
- ÖREGEMBER: *(könyvet vesz elő, hangosan, éneklő hangon olvas)*
 „Az én nyomorúságomban segítségül hívtam az Urat és kiáltottam az én Istenemnek: és meghallgatta szómat az Ő templomából és az kiáltásom öelötte jutott az Ő füleibe. - Megindult és reszketett a föld és a hegyeknek fundamentumi megháborodtak és megindultak: mert felgerjedett az Ő haragja. - Füst jött ki az Ő orrából és emésztő tűz az Ő szájából és eleven szenek ötöle. - Felettünk bevonta az egeket felhőkkel és leszállott és homály volt az Ő lábai alatt. - A fényesség miatt, mely volt öelötte, az Ő sűrű felhői elmúltak, köeső és eleven szenek következének. - De bocsátott segítséget az égből és felvett engemet és kivett engemet a sok vízekből”
(harci zaj, lövések, ordítások, halál-jajok; - lassan mind messzebbre hangzanak; felkötött karú Tiszt jön izgatottan, egy másikkal, aki erősen sántít)
- I. TISZT: A kirielejszomát! *(a litániázó öreghez)* Kend meg ne röttentse úgy a fejérnépeket, no.
- II. TISZT: Ej, koma! Mi se vagyunk már a fejérnépeknél különbek. E forró időben itt lotyogunk, kotyogunk. *(odafigyelve)* Esik az ólomeső, pattan a mennydörgés!
- I. TISZT: Napok óta settengének itt a vár körül. Nem tudák, hogy rajtuk Zrínyi Miklós ezer szeme. Még akkor is, ha nincs itthon.
- II. TISZT: Abból a török-tatár hordából valók, akiket már ökelme megkergetett. Gondolák, meglepik a ház táját, miközben ökelme még odakinn nyargalózik.
- I. TISZT: Nem tudák nyilván, hogy bán urunk megelőzte őket.
- II. TISZT: Mert nem érkezék Zrínyi uram nagy zenebonával. Szokása szerint úgy jött, hogy észre se vegyék, aztán meg nem szereti ökelme a spektakulumokat.

- I. TISZT: Ez csalta őket törbe. Ráadásul még itt Zrínyi Péter ökelme is.
- II. TISZT: Itt vagyon a nagy összecsendülés, mielőtt Miklós urunk megkezdje az új hadjárást Eszék iránt.
- I. TISZT: Most, télvíz kezdetén!
- II. TISZT: Azt hittük volna, hogy ökelme is egy kis pihenőre tér az újfent agyusztált Csáktornya várába. Annyi portya, zenebona után ráférne bizony.
- I. TISZT: Aztán meg a család -
- II. TISZT: *(legyint)* Az ő családja mi vagyunk, kend, én, még az a vén kornyikáló szent is amott. Jó félesztendeje, hogy ökelme nem vala otthon.
- I. TISZT: No, és az asszony? A gyerek?
- II. TISZT: Lőbl Zsófia önagysága, derék asszony - mondják - csak kicsinyég odahúz a szíve Bécshez. A fiút is németesen neveli. Pedig szereti Zrínyi urunkat.
- I. TISZT: Ki ne szeretné ugyan ökelmét? Mondják, hogy Portia hercegnő ugyancsak tette neki odafönn az udvari koncerten a szépet. Arra kérte - mondják - hogy maradjon ökelme Bécsben.
- II. TISZT: Áh, nem hat rá a fejrén. - Az igazság az, hogy még nem felejté Violát.
- I. TISZT: Violát?!
- II. TISZT: Áh! hát a Zsébit.
- I. TISZT: Draskovich Eugéniát, az első asszonyt?
- II. TISZT: Főbenjáró dolgaiban ő csak serkenté, ez meg folyton suton tartaná ökelmét. Nem nagy a megértés köztük.
- I. TISZT: Hejh -
- II. TISZT: Mondják, ezt az Újzrínyivárat is azért építé ökelme, hogy legyen ahol maga lehessen.
- I. TISZT: Hejh, hát azért nem találja helyét szegény jó urunk.
- II. TISZT: Nem neki való a bécsi élet - mondta - itthon pedig nincs békessége.
- I. TISZT: Az ő békessége a háború.
- II. TISZT: Ha vele mehetnék! - Eme hitvány karom!
- I. TISZT: S a lábam!... eh!
- (harci zaj elcsöndesül; izgalommal teli várakozás; férfiak, asszonyok futnak át a színen; újabb csönd)*
- WESSELÉNYINÉ: *(kíséretével visszajön)* Minő csönd. Vajh mit jelentsen?
- ÖREG: Ahun ni! Fene gyorsan végezének.
- I. KATONA: *(nyargalva jön)* Ez volt még csak a kutya multság! Hű!

Z. ILONA: *(elébe lépve)* Mondja hát!

I. KATONA: Török, tatár! Szép számmal jövének! Még hídát is hoztak magukkal. Már innen volt a Murán majd a fele! Csak hajításnyit ide, amikor az őr eldurantá a mozsarat. Bán urunk - mintha az égből - egyszerre ott terem párszáz lovassal - oszt villámként bele! hű! Villogtak a kardok, mint a jégeső - s a vitézi jó káromkodások, mint a mennydörgős mennykő! Osztan csak rágyüve Péter urunk is. Egyiket úgy vágá meg, hogy lovastul kettérepede - s az mire bán uram húza még egyet, hogy az közepén elvála - mint az alma a bicskátul. - Egy vadkanra láttam úgy ütni egyszer.

ÖREG: No, azt a vadkant szeretném látni, amelytől ökelme megijednék!

I. KATONA: Aztán - usgyé tatár - a hídon egymást nyomdosák belé a vízbe - a habzó örvény megtelt nyeldeklő pogánnyal - a többi süvölt, eldob mindent, úgy szalad. - A mieink ott kergetik a mezőkön.

(vidám énekszóval katonák jönnek, Zrínyi Miklóssal és Péterrel, hadifoglyokkal és diadalmi jelvényekkel)

KATONÁK: *(énekelnek)*

„Nem írom pennával, fekete tentával,
De szablyám élivel, ellenség vérivel
Az én örök hitemet,
Az én örök hitemet!”

ÖREG: Hát ezeket hamarost megették.

Z. PÉTER: No, fiúk, ennek öröme zengítsünk egyet a seregbontóval!
(ágyúszó)

Z. ILONA: Óh, majd megszakad a szívem! *(a Zrínyiekhez rohan)*

WESSELÉNYINÉ: *(tréfás rosszallással)* Minő kormányosok! A hajóig sem engedik a vihart.

FORSTAL: Ugyan ugye, nagyasszonyom? Pedig tán el is kelt volna egy kicsinyke ostrom. - Hiszen szépasszonyunk unatkozhat bizony, mióta nem ostromolja a kötélhágcós lovag, mint egykor Murányban!

WESSELÉNYINÉ: Úgy, úgy, nagytisztelendő atyám! - *(hamisan, Zrínyi felé súllyal)* - S aztán a várat egy új kötélmászó lovaggal a császár kezéről visszaadatni a - fejedelemnek...

ZRÍNYI M.: Óh, óh! Lovag még akadna - csak a fejedelem?

KATALIN: *(Wesselényinére kacsintva)* Majd csak teremtünk.

WESSELÉNYINÉ: *(Zrínyi felé)* Az is volna éppen...

ZRÍNYI M.: *(értetlenül)* Hogy?!...

GYÖNGYÖSI: Nagyuraim! Hogy ezt is megélhetém! - minő nap!

WESSELÉNYINÉ: Vigyázzon, Zrínyi Miklós - úgy nézem, Gyöngyösi uram mustrát veszen egy új vitézi poémához.

ZRÍNYI M.: Várjon Gyöngyösi uram - akkor egy kissé megmosakodnék a táncról.

GYÖNGYÖSI: Gyöngye e penna! -

Z. PÉTER: No, ezek se jönnek mostanában!

ZRÍNYI M.: Nem, Péter. - Most mi megyünk.

KÜLDÖTT: *(jön)* Zrínyi Miklós önagységának. *(levelet ad át)*

ZRÍNYI M.: *(elolvassa)* Ah! Hohenlohe és Draskovich uram már ott várnak Légrádnál - Szentgotthárdnál aztán Batthyányi uramék - körmünkre ég az idő.

Z. ILONA: Még meg sem melegedék kegyelmed.

ZRÍNYI M.: Majd az piros-tüzes januáriusi szél - *(vidám kürtszó, majd Vitnyédy István jön)* - no, Vitnyédy uram?!

VITNYÉDY: Hódolatom a derék virtusnak - és a gráciáknak. Óh nagyasszonyom, minő meglepetés! Nagytisztelendő uram! Ilonácska! s gyöngybeszédű Gyöngyösi uram! - De szó ami szó, én vagyok ám csak az igazi vitéz! Egy kürtszó, lám, és megnyiták előttem a Zrínyiek a várkaput. - Ám bizony hallám, megették már előlem a reggelit.

WESSELÉNYINÉ: Fiskális uram! Hát úgy kifogytunk már a honi patvarból, hogy a törökhöz megy pört szerezni kegyelmed?

VITNYÉDY: Igen, nagyasszonyom. Itt az oldalamon viszem a hiteles pennámat.

ZRÍNYI M.: Úgy látom, bő munkát vár, mert patvaristáit is elhozá kegyelmed.

VITNYÉDY: Úgy van, nagy jó uram. Száz jó vitézem a vár alatt s az fiam.

Z. PÉTER: Milyen jó, hogy kegyelmednek lánya nincsen, Vitnyédy uram.

WESSELÉNYINÉ: No, no!

Z. PÉTER: Nem kell félnie minden jó hadi falat előtt, hogy elkapja előle s kelmed hoppon marad.

VITNYÉDY: No, nem kell félni, nem minden ilyes kalánhoz *(kardját mutatva)* terem egy Zrínyi Ilona.

Z. ILONA: Vitnyédy uram, no! -

GYÖNGYÖSI: Hát csak neki, nagyuraim, a forгатagos nagy tél-szakában?

VITNYÉDY: Lám, a nap hogy csalogat, mint egy tündér. Mint meglágyítá ma a leget a tündök szemivel!

ZRÍNYI M.: Mi a télszaka most nekünk, ugye, Vitnyédy uram? *(mosolyogva)* a mereven egű januárus?

VITNYÉDY: *(hangsúllyal)* Mikor a tét - Magyarország!

MIND: Óh!

GYÖNGYÖSI: Vajmi roppant valami vagyon hát készülöben, nagyuram?

ZRÍNYI M.: *(kezét megfogva)* Írja meg, Gyöngyösi uram - ez lesz ama téli hadjárás, amely, ha szerencsénk is úgy adja, megindított nagy vállalkozásunk főkezdeté lesz - *(erővel)* felszabadítani a török alól Magyarországot.

WESSELÉNYINÉ: Óh, székulumnak álma!

ZRÍNYI M.: A feldunántúlt megtisztítánk a töröktől - Küprili nagyvezír uram kardunktól sántítva kullogott téli nyugalomba Landor-fehérvárába a minap. No, s - ha Isten segít - nem is jön vissza ökelme többé.

VITNYÉDY: Ha már nem lesz a szép támfás, padozatos és alkalmas eszéki híd!

GYÖNGYÖSY: Ah! Dicső vállalkozás! Dicső plánum!

VITNYÉDY: Utána gyerektréfa lesz aztán elbánni a főseregtől elvágott kontyosokkal - ha az tavaszon majd jól kihasználjuk az üdőt.

ZRÍNYI M.: Kanizsa, Érsekújvár, Buda, nem kapván támaszt amonnan, elesik *(ünnepélyesen)* és elérkezik a **nagy nap**.

MIND: A nagy nap.

GYÖNGYÖSI: Hát azt is megérjük, hogy szabad lesz a magyar?!

Z. ILONA: *(lelkesen)* Óh dicső indulás!

GYÖNGYÖSI: *(lelkesen)* A téli hadjárat!

KATONA: *(jön)* Zrínyi Miklós nagyurunkhoz küldöttség! Elül egy nőszemély. Olyan firhangja vagyon néki *(mutatja)* az orcáján.

ZRÍNYI M.: Hozzám? No, jöjjenek.

Z. PÉTER: A panaszosaid ismét... Addig körülnézünk még kicsinyég.
(Zrínyi Péter, Wesselényiné, Forstal, Vitnyédy, Ilona és Gyöngyösi el; katona visszajön egy sűrűn lefátyolozott hölgy kíséretében)

ZRÍNYI M.: *(katonához)* A küldöttség -?

KATONA: *(a hölgy felé int és - el)*

ZRÍNYINÉ: *(fátyolát hátradobva)* Én vagyok, Miklós.

ZRÍNYI M.: *(rendkívül meglepve)* Zsófi! Minő meggondolatlan vakmerőség! Most verénk el a törököt.

ZRÍNYINÉ: Féltem, Miklós!

ZRÍNYI M.: Félte?! Négyezer hétpróbás katonám a várban. Több, mintha én ott vagyok.

ZRÍNYINÉ: Kelmedet féltem.

ZRÍNYI M.: Óh!

ZRÍNYINÉ: Eljöttem, mert tudtam, hiába várom haza megint. Holnap már sürgeti a terminus - *(fájdalmasan)* - hallottam!

ZRÍNYI M.: Utána - majd - S mi hír otthon? Ádámka?

ZRÍNYINÉ: Gyarapul - nő szegényke - mint akinek apja - no, hagyjuk. *(körülnéz)*

ZRÍNYI M.: *(invitáló mozdulatot tesz)* Talán beljebb mennénk?

ZRÍNYINÉ: Üljünk csak le ezen a bástyán. *(körülnéz)* Szép itt! Óh a híres Újzrínyivár! Egyszer voltam itt futólag.

ZRÍNYI M.: Derék kis fészek. Meghálnék, ha elveszteném.

ZRÍNYINÉ: Sokat emlegetik odafönn ezt a várat.

ZRÍNYI M.: Tudom. Többet is fogják emlegetni még.

ZRÍNYINÉ: *(közelebb lép)* Minek ez az egész? Ez az örökös zenebona?

ZRÍNYI M.: Ah! Az örök kérdés! A hazáért -- a többiekért - a milliókért - *(lemondóan legyint)* - ejh!

ZRÍNYINÉ: *(hirtelen súlyosan)* Tán többet tesz azokért a milliókért, ha néha nem tesz semmit, ezt nem gondolja? -

ZRÍNYI M.: *(meglepve)* Nem értem.

ZRÍNYINÉ: *(felkel, megfogja Zrínyi kezét)* Ne menjen arra a hadjáratra, Miklós!

ZRÍNYI M.: *(értetlenül)* Óh!

ZRÍNYINÉ: Bécsben ünnepelték - megmentette a várost - de most már elég - a továbbit nem jó szemmel nézik - nem vagyok politikus, de sokmindent hallok - sokmindent apám is írt Bécsből - *(sóhajt)*

ZRÍNYI M.: Beszéddek! Azok vannak!

ZRÍNYINÉ: *(kitörve)* Hadd mondok el, ha már beszélnem kell, hiszen azért jöttem - bár nem is gondoltam arra, hogy így beszélni fogok - azt kérdik, minek ez az önfejű vállalkozás - ott fenn mások a tervek - sok a mende-monda személye körül - külön céljai vannak, mondják - s hogy nincs szükség a kalandokra -- *(rábeszélően)* ne menjen -

ZRÍNYI M.: Zsófi!

ZRÍNYINÉ: Ófelsége kedveli - de mások a hangadók - s a gyanú - a féltékenység - Montecuccoli - minden további sikere méreg neki - halál - s ő a főgenerális --

ZRÍNYI M.: Óh! Más az én utam s más az övé - megleszünk mi együtt - egymás mellett -

ZRÍNYINÉ: A milliókról beszél - ha már a fiára nem gondol - akit annyira várt - gondoljon hát a milliókra, akik féltik, szeretik. Az ön élete mindenkié, Miklós -

ZRÍNYI M.: *(legyint)*

ZRÍNYINÉ: *(elfordulva)* Istenem! - *(kürt riad)*

ZRÍNYI M.: Szól a kürt, Zsófi. - *(kezét nyújtja)*

ZRÍNYINÉ: S a kíséretem is amott - alkonyodik. -

ZRÍNYI M.: Leszáll a nap. Ha jól figyel, idehallja a müezzint. Az ott Kanizsa. Ott a török - amott a birodalom. - Itt állok én.

ZRÍNYINÉ: Isten vele, Miklós. *(búcsúznak; Zrínyiné gyorsan el)*

ZRÍNYI M.: *(utána nézve, pillanatnyi szomorú elrévedéssel; katonához, aki jön)* Ötszáz jó fegyverest velük!

VITNYÉDY: No, mi vala az, nagyuram?

ZRÍNYI M.: Hát - az, hogy holnap indulunk, jó Vitnyédy István.
(Vitnyédy pillanatig nézi, kissé csodálkozik, majd mindketten el; függöny)

(vége az első felvonásnak)

MÁSODIK FELVONÁS

(Bécs. Portia főminiszter szobája a Burgban; inasok takarítanak, rendezgetnek; az utcáról Zrínyi éltetése hangzik, fel-felúljulva a felvonás végéig)

- I. INAS: Mért ereszted le azt a zsalut, hé cimbora? Ki akar itt most lefeküdni?
- II. INAS: Lobkowitz Öexcellenciája rendelte így. Nem akarják hallani az urak az utcai lármát.
- III. INAS: No, azt meg kell adni, különös mód szereti ez a mi bécsi népünk az utcán való sétafikálást.
- II. INAS: Hát mert néha az ijedelem kergeti ki - mint a múltkoriban - most pedig --
- III. INAS: De hát a nép szava Isten szava, ahogy mondják; - nem fér hát a fejembe, mint lehet, hogy olyan szentes emberek, mint öexcellenciáék, hallgatni sem bírják.
- II. INAS: A múltkoriban nem bírták, mert hogy közeljárván a török és Zrínyt harcolni nem hagyták, elkeseredett volt a nép.
- III. INAS: Most pedig nem bírják - mivelhogy örül -
- I. INAS: Zrínyi diadalának -
- II. INAS: Öexcellenciáiknak pedig egyik sem tetszik.
- I. INAS: A törököt győzte le Zrínyi - s ökelméék vannak leverve.
- II. INAS: Dehát ki tudja, öexcellenciáiknak mi tetszik tulajdonképpen?
- III. INAS: Még hogy azt kérded? - Semmisem, ami Zrínyi Miklóst emeli - s ami a népnek tetszik.
- I. INAS: Hát szó ami szó, keserű is lehet Montecuccoli uramnak, amit ez a fene Zrínyi művelt megint.
- II. INAS: Főgenerál uram pedig csak ül és nézi mindezt a kuckóból, mert a hideg kirázza seregestül, hacsak meglát egy eleven törököt. *(közben a szemetet kiönti újból és folytatja a takarítást)*
- I. INAS: Nem is csudálom, ha eszi a fene ökelmét - barátom! *(lelkesen)* Január közepén csak úgy nekivágni az ozmán birodalomnak és véghezvinni ezeket a roppant tetteket!
- III. INAS: *(lelkesen)* Csudálatos ez a Zrínyi! *(az utolsó szavak közben belép egy hosszú komornyik, fenyegetően körülnéz; kiveszi zsebkendőjét, végighúzza a parketton, azután szeméhez emeli, majd még egyszer fenyegetően körülnézve, méltóságteljesen kimegy)*
- II. INAS *(utánanézve)* A dögvész úgylátszik Afrikában vizitál, hogy ez itt -- no, és aztán a kitüntetések!

I. INAS: Mindenesetre egyesek ma hosszú orral tanácskoznak itten. Montecuccoli meg Lobkowitz uram bizonyára fölveszi a gyászancúgot.

II. INAS: Komám, hát csak jól húzd le azt a zsalut!

III. INAS: Ne hallják nagyuraimék, a nép hogy örül!

II. INAS: No várj csak! - a végén majd még kisütnek valamit -

I. INAS: Ördög vigye őket. *(kint Zrínyit éltetik)* Cimborák, hát kiáltsuk mi is: éljen Zrínyi Miklós!

MIND: Éljen Zrínyi! *(e pillanatban belép a hosszú komornyik, haragosan rájuknéz, aztán int nekik, hogy tűnjenek el; azok kiugranak az ajtón, mert közben jönnek: Csáky, Lobkowitz, Montecuccoli, Lippay, Szelepcsényi és Wesselényi; leülnek)*

CSÁKY: *(Montecuccoli felé)* Nagyon örülök, főgenerál uram, hogy időt szakított a táborok mezejéről, s imígyen megtisztelt bennünket.

LIPPAY: *(Montecuccoli felé)* Most aztán ütni kell ám a vasat, bizony, amíg heveny, főgenerál uram!

WESSELÉNYI: Jól mondá, primás uram. Dühös babonázásban tartott múltkoriban minket a nagy riadalom, ugyan tépáztuk egymást, - de most földerült a jobb idő, illő, hogy fönnmosolyogjon köztünk is a harmóniás bölcsesség.

SZELEPCSÉNYI: Jobb is az, palatínus uram! Tegyen az ember, úgymond, és ne beszéljen.

LIPPAY: Isten szóla Szelepcsényi uramból. Ha egyesek ugyan meg nem tesznek mindent helyettünk - no de nem vagyunk már elsőfű fiatalok, - ugye, Montecuccoli uram?

MONTECUCCOLI: Hm.

CSÁKY: Roppant láng próbálja meg a hív aranyat - s amit a pattogó hévben elhatároztunk, jónak vált be, ihon.

LIPPAY: Úgy, Csáky uram! - Most pedig - ami Zrínyi uram nagy dolgait illeti -

MONTECUCCOLI: *(türelmetlen mozdulattal)* Kevés időre jöttem.

WESSELÉNYI: *(ünnepélyesen)* Örömmel szavazom meg a kitüntetést vénhedt fejemnek, hogy bizodalमत helyeztem a dologba s e kipróbált nagy vitézbe, aki most olyan dicső eredményekkel fizet - s amelyeknek, a közös ügy javáért, mindnyájan örülünk.

LIPPAY: És büszkeséggel eltelünk, Wesselényi uram.

WESSELÉNYI: Előbb a Dunántúl, s most odalenn ez a világot megzengető téli hadjárat!

CSÁKY: Az ördögét is!

KOMORNYIK: *(jön)* Battyhányi Kristóf főkapitány önagsága! *(el; - belép Battyhányi)*

CSÁKY: No, lám! Mindjárt élő krónikást is hallhatunk.

LIPPAY: *(feláll)* Üdvözöljük a hőst!

TÖBBEN: Vivát, vivát!

BATTYHÁNYI: *(elhárítva)* No, no! Úgy gondolják kegyelmetek, hogy nem lévén itt a ló, hát jó lesz a számár is?

WESSELÉNYI: Jó, jó, Battyhányi uram, vitézt árul a szerénység. Ám azért csak epekedünk, hogy hallhassunk valamit abból a híres nagy téli spacírozásból!

BATTYHÁNYI: Haj, haj! Körülményest csak úgy elmondani az én göcsörtös eszemnek. Pennás ember kéne ahhoz, olyan, mint Zrínyi uram, aki csinálja is az ilyet, meg írja is.

SZELEPCSÉNYI: No csak no, ha pörösködik, tekegyelmednek sem kell a fiskális.

BATTYHÁNYI: Jól van, no. Hát elindultunk -

LIPPAY: Azt gondoljuk.

BATTYHÁNYI: Berzencéhez érve - a kontyos a toronyban éppen imára kiáltozott, billegett ide-oda a híres Mekka felé, mint a karcsú búzaszál - amikor Zrínyi uram lova csak megcsattogott a vár alatt. A török odapillant, azon menten abbahagyja a nagy szent allahozást, s mint akit nyúznak, előbégatja magát: „Zrínyi, Zrínyi!” - aztán csak le a toronyból. Ember-szem még olyan eszefordult bolondulást nem látott. Mi pedig fogtunk egy öreg szakállas faltörőt, aztán neki a várnak - de mielőtt elbőgte volna a halberdót ökelme, ugyancsak integettek onnan a várfokról, hogy hohó, nem játszunk! Amikor aztán a megadó követség Zrínyi uram elébe állt, egyben elfödte mind a szépséges szemét a koszos tenyerével s úgy hápogott. Mikor kérdeztük, azt mondták, azért teszik, mert félnek a bán nézésétől, mivel a nagy főmufti azt mondta nekik, hogy ökegyelme maga a sejtán ördög!

SZELEPCSÉNYI,
MONTECUCCOLI: Ha!

BATTYHÁNYI: Aztán egymás után esett el Babocsa, Segesd, Barcs, Türbék, Pécsváros - ahol az ordré megtartása dolgában Hohenlohe gróffal ugyancsak összeakasztott a Zrínyi uram.

LOBKOWITZ: Úgy!

BATTYHÁNYI: Majd a világ ama nyolcadik csudája, a Szulejmán hídja Eszéknél. - Túlhan ugyancsak cifrázni kezdte közénk a teméntelen sok ágyú - de mintha dara volna, Zrínyi uram kivont karddal csak neki a hídnak - húztunk egyet a szíjon, rikoltánk egy nagyot, aztán mi is utána! A hideg csillagok szikráztak,

megszaporodtak ugyancsak - döndült a gránát - de mi csak dolgoztunk, mint pokolbeli Luciferek - nos, a híd elégett, - vége! - „Óljába rekeszténk a török gyesznót egy jó időre!” - kiáltotta vidáman bán uram.

LIPPAY: *(lelkesen)* Hallják, hallják! - hát ne örüljön a jó vitézember szíve, nagyuraim?

BATTYHÁNYI: Aztán visszafelé még - Siklós, Baranyavár, Sásd! - útunkra a felgyújtott Pécs tartotta a gyertyát - Vég-Kanizsa körül bezártuk a gyűrűt - ez a következő! - minden a miénk, ha jól forgolódunk a tavaszon, mire a török odaátról segítséggel jöhet!

WESSELÉNYI: *(öklét emelve)* Most, vagy soha!

LIPPAY: Bán uram megadta íme a derék lehetőséget! - De főgenerál uram ott a sáncok között tán nem is hallotta bizony, minő nagy dekórumokkal tisztelték meg Zrínyi uram ökelmét, eme fényes, nagy haditetteiért?

MONTECUCCOLI: *(növő idegességgel)* Hm.

CSÁKY: A pápa öszentsége azt írta neki: „Úgy látjuk, egy ember ereje önt félelmet az Ottomán birodalomba - és a föld keresztény népeibe lelket és reménységet.”

SZELEPCSÉNYI: *(jelentősen, nem jóindulattal)* XIV. Lajos francia király tízezer aranyat küldött neki - *(hangsúllyal)* tisztelete jeléül - és örök barátságáról biztosította -

LOBKOWITZ: *(Montecuccolira nézve)* Hm.

LIPPAY: IV. Fülöp spanyol király öfelsége az Aranygyapjas Renddel ékesítette fel. „Hihetetlen az a köztisztelet, amelyet ebben az országban excellentiád nyert” - írta neki a maga kezével.

WESSELÉNYI: *(lelkesen, karjait széttárva)* Barátom!

BATTYHÁNYI: János Fülöp mainzi elektor új Castriotának titulálta, a kereszténység legelső hőséne - a württembergi nagyherceg hódolattal engedelmes fiának nevezte magát, Ferdinandus bajor elektorral és Fridenthallal, a német lovagrend nagymesterével együtt.

CSÁKY: Óh!

LOBKOWITZ: *(nyugtalanul Montecuccoli felé)* Úgy - de most talán -

LIPPAY: *(szavába vágva, Lobkowitz felé)* És Lipót király-császár öfelsége s a birodalmi rendek, e téli hadjárat sikerének öröme és Zrínyi uram tiszteletére Ratisbonában hálaadó ünnepi processziót tartottak, amelynek élén maga a király-császár haladt a nagy elektorfejedelmekkel és főpapokkal.

TÖBBEN: Óriási! Ah!

SZELEPCSÉNYI: No - és hogy fogadta mindezt Zrínyi uram?

BATTYHÁNYI: A maga szokásos módján. Azt mondta, mindezek inkább a vitézeit, mint őt magát illetik.

CSÁKY: Amilyen vitéz, éppen olyan szerény ökelme.

LIPPAY: Grüber páter szerint győzelmeinek híre túlment az Eufrateszen és Gangeszen - Kínába, a nagymogul birodalmába és Perzsiába!

CSÁKY: Ah!

WESSELÉNYI: Goes báró bécsi követ szerint félelmetesebb a neve a török előtt, mint a király-császár öfelségéé, egész hatalmával együtt.

MONTECUCCOLI: *(robbanáshoz közel)* Ha!

SZELEPCSÉNYI: *(gonoszul)* Oh!

LOBKOWITZ: *(idegesen)* Igen-igen - de - végre talán --

SZELEPCSÉNYI: Úgy van, Lobkowitz uram - beszélnék talán a tennivalókról, addig is, míg Portia őexcellenciája, aki Ratisbonából megérkezett, elénkbe adja az ottani végzéseket.

WESSELÉNYI: Elsőben is tehát arról, miként segítenénk elő Zrínyi uramnak a tavaszra e győzelmek méltó beteljesítését?

LIPPAY: No, gondolom, hogy mit és hol kell cselekedni tovább - az Zrínyi uram plánumában bizonyosan benne van.

MONTECUCCOLI: *(fojtottan)* Úgy?!

WESSELÉNYI: Aki, nagyságos eredményeivel, a kellő felkészülésre s a hadak megindítására, íme Montecuccoli főgenerál uramnak is megadta a módot.

MONTECUCCOLI: *(felugrik, kiáltva:)* Hhah! *(általános megrökönyödés)*

CSÁKY: No!

MONTECUCCOLI: *(felugrik és körbejár a teremben)* Ha! Ha! Ha! Ha! Hhah!

LOBKOWITZ: Montecuccoli gróf!

MONTECUCCOLI: Megadta a módot! - Mi? - He! - A módot!

LIPPAY: Mi a baj, főgenerál uram?

MONTECUCCOLI: S még én itt ülök és hallgatom! - Hát nyújtsam a markom! - Zrínyi uramtól, a mestertől, Montecuccoli inas átveszi a módot, a hadviselési módot! - Mi?

BATTYHÁNYI: Hát ez meg -

MONTECUCCOLI: *(ádáz gúnnyal)* Zrínyi gróf kérem, én ott ültem eddig a papánál, kegyelmed közben lehozta az eget a földre, vizet csinált a tűzből, kitalálta a háromfejű borjút, kegyelmed egy varázsló, hát tanítson meg, kérem, hogy mint kell megfogni a mordályt, lenyelni naponta két törököt keresztben, mint maga teszi, én még kicsi fiú vagyok, mutassa meg nekem Zrínyi bácsi a módot! Hee!

SZELEPCSÉNYI: *(csitítva)* Főgenerál uram! No -

MONTECUCCOLI: Dicsőséges hadjárat! Világnak csudája! Pár rothadt palánkot ledöntünk, csóvát dobunk egy hídra, felgyújtjuk a pécsi zsidó-templomot s ellógunk - aztán ütjük a dobot - tessék, tessék tapsolni! kész a hadjárat! a dicsőséges téli hadjárat! Mi?

WESSELÉNYI: *(mérséklően)* Ne kezdjük megint, főgenerál uram!

MONTECUCCOLI: *(ordítva)* Sétalovaglás! Kavalkád!

BATTYHÁNYI: *(ingerülten)* No!

MONTECUCCOLI: Itt a mód! A mód! He? - A kezembe adja, imé - minden izgó-mozgó, fürgelábú harci siheder - s most már ugye hálára, kézcsókra kötelezettnek - mint aki nem tudja jobban! Ha!

CSÁKY: Az Istenért -

MONTECUCCOLI: *(harsogva)* A hadak tudósa, a jámbor, otthagyt csapot, papot, íme - és elvágat ide - hogy a gyermekes kardugrás és a megvett homokvár nyegle hőséneket esetlen csínyjeit hallja - s az elbűvölt szájatátók előtt a felfútt semmiség dicsőséges mennybemenetelét - hah!

BATTYHÁNYI: *(felugorva)* De a Herkulesét! Montecuccoli uram!

KOMORNYIK: *(jön)* Rottal János gróf önagysága! *(el)*

ROTTAL: Ah, ah, már együtt - a szép sikerek jegyében - mi?

LOBKOWITZ: *(hidegen)* Üdvözlöm gróf.

ROTTAL: Hallák a legújabbat? A francia király pairséget, a birodalom nagyhercegséget ajánlott fel Zrínyinek.

TÖBBEN: Ah!

SZELEPCSÉNYI: És - képzelem -

ROTTAL: Visszautasította.

WESSELÉNYI: Nagy ember!

ROTTAL: *(Montecuccoli felé)* Köszöntöm, főgenerál uram.

MONTECUCCOLI: Szintén. No dehát én megyek is. A világ megbolondult. *(feláll)*

ROTTAL: Hogy, főgenerál uram? Hát én kergetem el? *(hangsúllyal)* Még nem is beszéltünk.

MONTECUCCOLI: *(csikorogva)* Úgy! Tán még van valami - e nagy ember körül -

ROTTAL: Hogy Zrínyi körül? Ah! - *(Lobkowitz felé nézve)* Wesselényi uram, - hallám, szép nagyasszonyunk rokonai viziten vagyunk odalenn Újzrínyivárban. Dicséret önagyságának - derék egy út - *(nyomatékkal)* egy bizonyára semmi kis családi látogatásért.

WESSELÉNYI: *(keresetlen könnyel)* Ha! Asszonyok dolga.

MONTECUCCOLI: *(visszafordulva, rosszindulatú meglepődéssel, ádáz céltudatossággal)* Mi? Oh!

SZELEPCSÉNYI: *(gonoszul)* Az asszonyok született összeesküvők - hehe -

LIPPAY: Oh, Rottal uram, Istennek hála, jobb kedvet hozott a házba. Előbb majd üstökre mentünk.

LOBKOWITZ: *(Wesselényi felé)* Asszonyaink látogatása úgylátszik derült várakozást hoz -

WESSELÉNYI: *(ingerülten)* Asszony látogatása - asszony tudja. - Mennénk tán tovább.

MONTECUCCOLI: *(elébeáll)* Hm, hm, Wesselényi uram!

LOBKOWITZ: *(szemével leintve)* Montecuccoli gróf -

WESSELÉNYI: *(türelmetlenül)* Az ördögbe! Mit akar?

MONTECUCCOLI: Ilyen nagy útra kelni bizony, ilyen időben - egy családi látogatásért, egy semmiért!

WESSELÉNYI: *(felugrik)* A gróf megőrült?!

MONTECUCCOLI: Asszony látogatása - asszony tudja - mi?

LIPPAY: Micsoda?

MONTECUCCOLI: *(ádázul)* A Felvidék! - a tizenhárom megye! - tudjuk - *(éles hangsúllyal)* A kávénál odalenn bizonyára érdekes és sürgős tárgyalnivalók - he?

WESSELÉNYI: Mi ez?

MONTECUCCOLI: Hiszen *(maróan)* a győzelmet beteljesíteni kell - mindenekelőtt és mindenáron - így mondá előbb Wesselényi gróf? Zrínyi uram nagy győzelmeit!

(mind kérdően, elképedve néznek egymásra)

WESSELÉNYI: A kegyelmed győzelmeit nem mondhattam - olyanra ember nem sokra emlékezik.

MONTECUCCOLI: *(csikorogva)* Még tanúja lesz olyannak Magyarország palatínusa - és tán egyébnek is -

LOBKOWITZ: Hagyjuk kérem - *(szemével kétségbeesetten hallgatásra int)*

WESSELÉNYI: *(indulattal)* S még egyébnek is - mi egyébnek? - hogy? - tán szólna világosabban végre e bokorbúvó, fondor, gyáva himpellér-beszéd!

LIPPAY: Ha ő tudná bizony!

MONTECUCCOLI: Úgy, úgy, Lippay uram - *(ádázul)* talán kegyelmed sem tudná bizony, mi minden fér el a kegyességet mutató áhítat ama szentséges bő kaftánja mögött - *(gonosz hangsúllyal)* az új győzelmek kiteljesítései s a nagyasszonyok - kiknek vizitjeihez, lám, férjuruknak köze nincsen.

LIPPAY: Há?

MONTECUCCOLI: *(gyilkosan)* No, de volt már így is a krónikában, - *(Wesselényi felé)* hogy férjuramnak komótosabb volt vállat rándítani, mintsem tudnia - hol vizitelnek a nagyasszonyok?

SZELEPCSÉNYI: *(int)* Gróf uram!

WESSELÉNYI: *(felugrik)* Aki Istened van! - *(nekiront)* A torkodon verem le e vérsértő orcátlanságot! Hah!

MIND: *(felugranak)* Wesselényi uram! Főgenerál uram! Hó!

WESSELÉNYI: Alattom veszett ebje!

LIPPAY: *(fenyegetve)* Zagyvaléknyelvű bolond!

LOBKOWITZ: Figyelmeztetem az urakat szent komolyságára e teremnek, amelynek falán felséges császáruk képe függ!

WESSELÉNYI: Hallatlan! - No, folytassuk, Lobkowitz uram! Feledém már az egészset. - Égbekiáltó! - No, gyerünk.

LIPPAY: Óvjuk meg a békességet.

SZELEPCSÉNYI: Ott hagytuk el, hogy ez utóbbi eredmények - s újabb teendők, melyekre nézve reméljük a ratisbonai nagytanács - *(Portia belép)* de íme a herceg.

PORTIA: Üdvözlöm az urakat.

WESSELÉNYI: Köszöntjük kegyelmedet.

BATTYHÁNYI: *(Portiához)* Zrínyi uram köszönetét tolmácsolom a magasan-szálló szíves sorokért, melyekkel excellentiád, őfelségével együtt, győzelmei alkalmából megtisztelte.

PORTIA: Ah! Csudákat mívelt a bán!

LIPPAY: És, főminiszter uram, Istennek hála, megérkezvén közénk, vetnénk hát latra most igaz jelentőségükben eme győzelmeket.

BATTYHÁNYI: S a bánnak a nagy gyors segítséget megadva -

LIPPAY: Méltómód felkaroljuk a keresztény szent ügyet -

MONTECUCCOLI: *(felugrik)* A pokol nyelje el! Vesse fel a tűz!

PORTIA: De gróf!

MONTECUCCOLI: *(Portia felé)* És vessék oda a tanácsukat is kegyelmetek, ha itt ültünknek egyéb célja nincs, mint, jámbor szamarakat lelken-dezésre indító, újabb hadi bűvészkedéshez segíteni kókler vagabundokat!

LIPPAY: No, ebben mi is benne volnánk, Portia uram!

WESSELÉNYI: *(Montecuccoli felé)* Hát mit akar tulajdonképpen?! Mondja meg végre! Gyerünk a jobb tanáccsal! Hadd halljuk!

PORTIA: Urak, urak! Hát megint itt tartunk a régieknél?

MONTECUCCOLI: A régieknél, herceg! Úgy! Ha újnak ezt nevezi, a szemfényvesztést, a csalást!

TÖBBEN: Óh, óh!

MONTECUCCOLI: És egy nagy és bajteli pályán szerzett érdemek érdemtelen-séget kiáltanak rám itt belül, s derék csatákon megfehérült fejemre szégyent - hogy még itt ülök és szóra is méltatom egy ügyes ugrándozónak dolgait - ki hasznos, nagy haditettek színével így szedi rá és indítja tapsra a tökféjű világot! Ha!

PORTIA: Nem értem. Urak!

MONTECUCCOLI: A hadvezéri tapasztalás és értelem pecsétjével lássam el - hozzá még - egy újabb kaland megsegítését?

PORTIA: *(ingerülten)* Hagyjuk, gróf!

MONTECUCCOLI: *(csikorogva)* S a tervek beteljesítését - a Zrínyi-tervek! -

KOMORNYIK: *(jön)* Zrínyi Péter gróf önagysága! *(el)*

MONTECUCCOLI: Ha!

ROTTAL: Falra festette, gróf uram. *(belép Zrínyi Péter)*

PORTIA: Üdvözlöm, Zrínyi gróf.

Z. PÉTER: Szívesen köszöntöm nagyuraimat.

PORTIA: No, s hogy van hősünk, Zrínyi Miklós?

Z. PÉTER: Mint a jó gazda a nagy tavaszi dolgok előtt, előmozdítani igye-kezzve - ím ez a levél tőle - *(levelet ad át Portiának)* jól kezdett dolgok derék véghezvitelét.

MONTECUCCOLI: Úgy!

Z. PÉTER: *(odafordul)* Hogyan?

PORTIA: *(a levelet olvasva)* „Ha nekem egy kis erőm és értékem volna most, több, hogysem van, Kanizsát három hét alatt magamévá tenném, de mindenemet, amim volt, a téli vállalkozásra költöttem. Nincs egyetlen ellenség a Duna-Dráva közén, s nem hiszem, hogy húsvétig jöhetne oda, addig pedig jobb alapokra fektethetjük a magunk dolgait -”

TÖBBEN: Ah! Úgy legyen!

PORTIA: *(tovább olvas)* „E harcoktól nemzetünknek, ügyünknek még-egyszeri talpraállását várom.”

MONTECUCCOLI: *(legyint)* Eh! Nos hát - *(mennni készül)*

CSÁKY: Főgenerál uram - talán hagynánk -

MONTECUCCOLI: Hagyjuk is! - nekem már elég! - S nem Montecuccoli grófnak találták ki elvégre is - az oktondi jóhiszeműséghez egyik oldalon - s a mind vakmerőbb merényhez a másikon - a dolga-únhatatlan nézőt játszani itt.

Z. PÉTER: Mi az isten -

MONTECUCCOLI: *(Portia felé)* S ha az együgyű naívságnak nincsen is talán, a kihívást tűrő hallgatásnak egyszer határa van! *(indul)*

TÖBBEN: Ah! Ah!

Z. PÉTER: Hát mi a kihívás? - mit nevez annak Montecuccoli főgenerál? Azt tán, hogy szabaddá akarjuk tenni magunkat? Hogy lerázni akarjuk végre a rothadt láncokat?

LOBKOWITZ,
SZELEPCSÉNYI: Hm!

MONTECUCCOLI: *(visszafordulva)* Az ördögbe is! Ezt már szeretem! Ez már nyílt beszéd, Zrínyi uram!

Z. PÉTER: Hogy nyílt beszéd-e? Hát ugyan mi volna más, mint nyílt beszéd, annak, akiben nem bolond az értelem?

MONTECUCCOLI: *(sziszegve)* Mi Zrínyiek már úgy érezzük, hogy lehet, ugyebár? Kimondjuk már egyenest - mi?

WESSELÉNYI: *(keményen)* Hát talán nem szabad kimondani? *(Portia felé)* Mit szólnak ehhez excellentiádék?

PORTIA: Hogy?

LOBKOWITZ: Hm. Mi?

Z. PÉTER: És hogy tiszta rendet vágunk? Hát nem is harcolunk, - mint egyesek, - titokban!

MONTECUCCOLI: Úgy! Nem harcolunk titokban! *(élesen)* És nem is praktikalunk titokban! Ha!

Z. PÉTER: *(elébe lép)* Hát ez aztán mi az ördög?

BATTYHÁNYI: *(morogva)* Fővezér? Pojáca!

MONTECUCCOLI: *(gyilkosan)* S kíséretet sem küldünk bizony Újzrínyivárból Wesselényiné nagyasszonyunk elébe, *(a primás felé)* hiszen praktikus kedvencünk, a szép Frangepán Kata, rokoni látogatást kap - ugye, Lippay uram? S mindössze néhány száz mérföldnyiről - egy kis tereferére - a szép és hőskalandos Széchy Máriánk részéről -- asszonyok dolga - mint mondta Wesselényi uram - és hogy még? - Zrínyi uram győzelmeinek beteljesítése végett!

PORTIA: *(a hallottakon hirtelen megütődve)* Hm! Hagyjuk ezeket most, gróf!

Z. PÉTER: *(Montecuccoli felé ugrik)* Ne hagyd, hogy megvágjam, dörge delmes Isten - mert - ha -

WESSELÉNYI: *(Montecuccoli felé ugrik)* Ha ezer ördög fogja is a sarkamat, átgázolok a gyomrodon - te -- fene szájjal semmit köpködő részeg bitang!

LIPPAY: *(Montecuccoli felé ugrik)* A rosszseb a nyelvedet! Fára való borcégér! Te!

LOBKOWITZ,
SZELEPCSÉNYI: Mi lesz itt!

PORTIA: Urak! Hallatlan! Oh!

MONTECUCCOLI: Ha a felséges császár képe csak cifraság itt a falon s nem védi az ittlevét, majd védem én magam. *(kardot ránt)*

WESSELÉNYI: *(kardot ránt)* Hát húnyj ki, ész! Kéz, dobd zabládat a sötétbe!

Z. PÉTER: *(kardot húz)* A pádimentumot hasítom ki alólad! A szakramentumos -

LIPPAY: *(a keresztest felemeli)* Krisztus szent teste sújtsa, te átok!
(iszonyú riadalom; Lobkowitz a csengőért kapkod s nem találja; a többi össze-vissza kiáltoz; e pillanatban belép a komornyik)

KOMORNYIK: *(megdöbbenve körülnéz, aztán kiáltva)* Ófelsége, a császár!
(el)

LIPÓT: *(belép; huszonnégy év körüli, hanyagul öltözött, feltűnően fittyedtszájú, félszeg fiatalember a papok, tanácsosok vezette Lipót; egy kis pincsikutyát vezet, szíjon; a kardok a komornyik szavára eltűntek)* Ah! Hogy vannak, hogy vannak? - Üdvözlöm az urakat - hiszen vártak - nem?

TÖBBEN: Megtisztel, legkegyelmesebb urunk!

LIPÓT: No, primás uram - Wesselényi gróf, zsémbes ember, rossz ember, megvan már a szent békesség - mi? - Ah! - Ezek a pompás győzelmek! Ez a bán! Mi? Montecuccoli gróf? - Nézze csak ezt a kutyát, primás uram! - Igazi beszélő kutya, nem? *(a pórázta a primás kezébe nyomja)*

LIPPAY: Óooooh! Hm! *(egy percig ügyetlenül tartja a kutyaszíjat, aztán odanyomja Montecuccolinak, aki a továbbiak folyamán ingerülten topog ide-oda a kutyával)* A gróf illetékesebb.

MONTECUCCOLI: Hhah! Oh! Oh! Pompás kutya, valóban! *(gyilkos pillantást vet a primásra)*

LIPÓT: Ah! Zrínyi Péter, a kardnyelő gróf! *(Portia felé)* Portia uram már biztosan elmondta, mit végeztünk a birodalmi tanácsban.

PORTIA: Azt kezdtük - hm - behatóan - most éppen - felség.

LIPÓT: *(lelkesen)* Ah Gott! Tudja, Zrínyi Péter gróf, én voltam ott a nagytanácsban a császár - de a bán uralkodott!

Z. PÉTER: Öröm ez a tisztességnek, fölség - *(kajánul)* ha egyeseknek szorítgatja is azt a fekete jó szívét.

LIPÓT: *(lelkesen)* Ah Gott! Hogy - mi? - nem?

Z. PÉTER: Azon igyekszünk, hogy ilyen buzgalommal és Istenünk adta szerencséivel igazíthassuk tovább is dolgainkat.

LIPÓT: *(félszeg-ünnepélyesen)* Legnagyobb bizalmunkról, kegyelmünkéről és szeretetünkéről biztosítjuk Zrínyi fővezért és a lehető legnagyobb segítséget *(Portiára nézve, aki bólint)* megadjuk.

MAGYAROK: Éljen a felség!

LIPÓT: *(ünnepélyesen)* Elvégre a császár vagyunk, vagy nem?

MIND: *(felállva)* Legkegyelmesebb urunk!
(Montecuccoli tisztelgő kezéből kicsúszik a szíj; a kutya elszalad; a főgenerál dühösen és keservesen halászik utána, míg csak meg nem fogja)

Z. PÉTER: Új, döntő stációnk Vég-Kanizsa, fölség. Négy hónapig nem hozhat segítséget a török - élnünk kell az idővel - ha Kanizsa a miénk, vele a nagy Dunántúl - s ezalatt -

BATTYHÁNYI: *(élesen)* Montecuccoli főgenerál uram is módot -

MONTECUCCOLI: *(sziszegve)* Módot -

LIPPAY: *(élesen)* Módot nyer arra, hogy közben a maga részéről is megindítsa a Dunán innen a felszabadító hadműveleteket.

WESSELÉNYI: Legsürgősebben engedély adassék tehát a bánnak Vég-Kanizsa ostromához, fölség - aztán meg kellő katona, öreg-ágyú és elég muníció.

LIPÓT: *(csodálkozva)* Hát erről még nem volt szó, Portia gróf? Hiszen - nem?

PORTIA: Óh, éppen oda érkeztünk, felség.

KOMORNYIK: *(jön)* Futár a grázi haditanácstól. *(el)*

PORTIA: *(olvasva)* „A bán legújabb hadműveleteinek eredményei lehetővé tették, hogy az ozmán birodalomra döntő csapást mérjünk. A vállalkozás fő kiindulópontjához, Kanizsa nagyfontosságú végvár ostromához kérjük öfelségétől a legsürgősebb segítséget és a leghathatósabb támogatást a bán részére. - Grázi haditanács.”

LIPPAY: Ez a mi szavunk is, fölség.

LIPÓT: *(félszeg ünnepélyességgel, mintha olvasná)* A birodalmi tanács elhatározta a döntő hadműveleteket, a rajnai szövetség, a birodalom támogatásával - s amidőn még egyszer legnagyobb bizodalunkról biztosítjuk Zrínyi Miklós fővezérünket - *(folyton Portiára sandítva)* - kérjük Zrínyi Péter grótot, adja tudtára a bánnak, hogy azonnal intézkedünk, hogy Kanizsához a leggyorsabban megkapja a szükséges embert, ágyút, muníciót - *(diadalmasan)* - nem?

Z. PÉTER: Isten éltesse fölségedet.

LIPÓT: *(cézárian)* És - most Montecuccoli uram is - nem?

MONTECUCCOLI: *(sötéten)* Igen - hát majd én is -

WESSELÉNYI, LIPPAY: *(csípősen)* No, ennek örülni fogunk.

MONTECUCCOLI: *(fojtottan)* Örülni fognak! Ha!

LIPÓT: *(feláll, Portiára néz)* És talán - evvel -

PORTIA, LOBKOWITZ: *(felállnak)* legkegyelmesebb engedelmével, ha egyéb nincs - *(mind el)*

MONTECUCCOLI: *(egy idő múlva a kutyával visszajön)* Örülni fognak! Mi?! - Ha! - Micsoda nap! - Örülni fognak! - No, majd megfordítjuk a diadalszekeket, Zrínyi uram! -- Ha! - Konspiráció?! - A bán?! - Nyavalya! - Mit tudom! - Addig rágódjam így, lesve - míg tán kisül, ami kisül?! - Ehh! - Fújjuk csak! - most ugratni ezt a bandát itt! -- *(ádázul)* Konspiráció? Ördög! Az én okom: Zrínyi! - A diadalmenet! - *(vicsorítva)* az éljenek! - Vagy ő, vagy én!

(Szelepcsényi, Lobkowitz, Rottal, Portia jönnek)

LOBKOWITZ: *(ingerülten)* Mennydörgettét, gróf! Amit kegyelmed művel, hatásos lehet egy komédiában, de a valóságban nem politikus. Az utóbbi időben ön mintha elvesztené azt a híres önuralmát!

SZELEPCSÉNYI: Nem célszerű mindjárt így kipakolni, gróf uram! Meg kell figyelni a dolgokat - és aztán!

ROTTAL: Haj, haj! Német agy, olasz vér! Hehe! *(vállát veregetve)*

MONTECUCCOLI: *(sziszegve)* A pokolba! Katona vagyok, nem politikus! Ha!

PORTIA: Nos, valamit hallottam - éppen kérdezni akartam -- de mért intett, hogy jöjjenek vissza, Montecuccoli gróf?

MONTECUCCOLI: Gondoltam, egy kicsit örülünk, - úgy magunk között - az új és szép plánumoknak, *(gonoszul)* Zrínyi uram győzelmei kiteljesítésének.- No! - mit is mondott Rottal gróf az imént?

ROTTAL: Ah! Hogy mit? - Hát - Wesselényiné Zrínyiékhez utazott fel, rokoni vizitre, Újzrínyivárba - a bán is otthon van éppen -- a Felvidéken egyre nagyobb a nyugtalanság - a központja mindinkább az ifjú Rákóczi, - Wesselényiék kedvence, - aki, mint hírlik, házasságra lép Zrínyi Péter lányával --

PORTIA: *(meglepetve)* Érdekes - nagyon érdekes -

SZELEPCSÉNYI: Ah! Jól megcsinálták! A Fölvidéket megfogni! Tudják ökelméék! - Még ő hiányzik oda! A tűzről pattant Zrínyi Ilona! *(kajánul)* Aki Rottal uramnak kosarat adott! - Sok van emögött! Ha!

PORTIA: *(ijedten)* Hm. Hm. Több, mint érdekes.

SZELEPCSÉNYI: *(sötéten)* Nem szabad tovább növelni a Zrínyiek hatalmát!

ROTTAL: Ez a tavaszi hadjárat pedig - s az új s új győzelem --

MONTECUCCOLI: *(csikorogva)* Zrínyi fővezér!

LOBKOWITZ: *(ádázul)* Ha csak ezen múlik -
(Lipót váratlanul belép)

MIND: *(meglepve)* Felség!

LIPÓT: Ah Gott! Montecuccoli gróf! Elragadta a kutyámat!

MONTECUCCOLI: Felség! Észre se vettem. *(visszaadja a kutyát)*

LIPÓT: Tán még valami - a siker kedvéért - nem?

SZELEPCSÉNYI: Erről tanakodtunk, felség.

LOBKOWITZ: *(határozottan)* S úgy gondoljuk, hogy az ügy érdekében, Kanizsa ostromához beosztjuk Zrínyi mellé Hohenlohe és Strozzi tábornokokat, mint egyenrangú vezéreket.

LIPÓT: *(meglepve)* Ah! - hogy? - mi?

LOBKOWITZ: *(jelentősen)* Magasabb szempontok - az ügyünk sikere körüli megfontolások, felség.

LIPÓT: Magasabb szempontok - ügyünk sikere - ah! - úgy is jó - nem?

SZELEPCSÉNYI: Nagyon jó!

LIPÓT: És ami - a sürgős ostromengedélyt illeti - meg a muníciót, katonákat - vagyis - hiszen - megkérjük erre - mint szakértőkre, Montecuccoli és Lobkowitz urakra bízunk a dolgot -- no, de mit szólnak - egy igazi beszélő kutya, nem?

MIND: *(elbűvölve)* Óh!
(mind el)

MONTECUCCOLI: *(aki utolsónak maradt, elmenőben visszafordul; öklét sötét kajánsággal felemelve)* A diadalszekér! - Ha!... *(függöny)*

(vége a második felvonásnak)

HARMADIK FELVONÁS

(Kanizsa vára előtt; lassan dereng: dörrenések, rakéták, harci lárma; katonák rohannak át a színen, fegyvercsörgés)

I. KATONA: Álljék meg egy kicsinyég, cimbora! Van-e pipadohánya? Az irgalmát, de megnőtt a foga ez bűdös kanizsai kontyosnak - vajh kitör-e megint?

II. KATONA: Nagyon föltevő a turbánt ökelme - fene egy magas lóra ült ez a rokolyás Mahumet!

I. KATONA: No, de hallott-e kend, mióta a lába földig ér, olyan ostromról, ahun majd kétannyian vannak odabenn, mint idekinn?! - Aztán ez a muníció - ez álgyuk - s e tokos németek! Az istókját neki!

II. KATONA: S a kommandó! - Mire mi is mehetnénk, amikor Zrínyi főgenerál urunk az egész hadbul egynehány magyar ezrednek parancsol csak - kutyául meg van ez csinálva, azt mondom én, cimbora!

I. KATONA: Hát azért majd megsegít az Isten, koma - mi csak álljuk a strázsát - akárhogy fordul is, ne hagyjuk derék jó urunkat!

(mindketten el)

(két magyar tiszt jön)

I. TISZT: Három fővezér egy seregben. Hallatlan! - Hallgatott volna a bán is inkább öccsére, aki azt mondta, ne vállalja, csapja oda a pofájukba ez harmad főgenerálságot! Ki hallott ilyet? S hozzá a kettőből egyik, a Hohenlohe, még ellensége is. Félrevonul a seregével s úgy játszik, a saját szakállára. - Életemben még hasonlót! Megáll az eszem!

II. TISZT: Nem is akarta vállalni Zrínyi uram! - ott voltam, mikor a dolognak híre jött. A hírhozó tisztnek azt monda csöndesen: „Mondja meg Lobkowitz úrnak, csinálja hát ő maga, a hopp-mesterekkel” - aztán kínkeservesen elméne vadászni. Erre jött a király-császár könyörgő levele - kettő is, csupa szép ígéret - Strozzi generál is kapacitálá. Aztán, tudja milyen ökelme - hitt a szép fogadkozásoknak - a derék nagy harci elszánás is fölülkerekedett szívében. Azt mondta végre: „Jöjjön hát az ostromhoz való gyorsan, Isten neki - így is végezőnk majd-csak valamit!”

I. TISZT: Oh Zrínyi Miklós, magyarok csillaga! Kevés vagy te egy egész bús óriási égnek - s mint a részeg az irányt mutató lámpát, téged is bottal horgász a bolond ármány - hogy ez a magyar világ egyetlen nagy éjszaka légyen.

- II. TISZT: Odahagyám feleségem, két gyerekem Zrínyi uram kürtjére, - itt a nagy alkalom, gondolám - megszabadítani a hazát; ujjonga a szívem! Hát itthagytam a bőröm becsülettel, ha már letevéem a garast, a fene bánja.
- I. TISZT: Ám hallottam, alighogy nagykesőre ideérkezék, máris menni kíváncsoznék a német.
- II. TISZT: Gondolom, mert mondják, a nagyvezír ugyancsak sietősen készíti az eszéki hídat, pajtás. *(hirtelen riadó, kürt, dob, lövések)* Ihon már megint a pogány! *(futva el mindketten)*
(Rohanás, lövöldözés, összeütközések a színen, ágyúdörgés. Kiáltások: Alláh! Alláh! Jézus! Zrínyi! Hozzá! Hozzá! - Lassan elcsöndesül a lárma, reggeledik; Battyhányi, Esterházy Pál, Nádasdy, Vitnyédy jönnek)
- BATTYHÁNYI: Eddig nem hittem a meséknek. Azt mondtam, gyerekeknek, fitos dajkáknak való bolondság. De imhol a fabulákba való histórián is túlmegegy a hihetetlenségben, ami itt történik.
- ESTERHÁZY: A mesékbeillő képtelenséggel határos, Battyhányi uram, valóban, így elgáncsolni egyszeriben ilyen világdicsőséggel megindult hadviselést - s megállítani egy ilyen csudálnivaló diadalmenetet.
- BATTYHÁNYI: Egy isten sem lehetne elegendő erős ilyennek elviseléséhez, Esterházy uram, nem pedig halandóságos ember. Csudálom a bánt - s a szívem szakad meg. Ekkora megcsúfolása egy ilyen derék, roppant vitéznek!
- VITNYÉDI: Ki felel ezért? Ki felel, nagyuraim? - Ez tágas föld minden tartományát mezítláb megjárnam, hogy megcsípjem a nemtelent!
- NÁDASDY: Átkozom a -- nem kell messze menni, Vitnyédy uram - de ihol megint -
(újabb riadalom, csetepaté; jelenvoltak elrohannak; a harci zaj elcsöndesülése után d'Avancourt tábornok és Nádasdy jönnek)
- D'AVANCOURT: Cifrán megy itt, Nádasdy uram! Ugyancsak beléizzadunk!
- NÁDASDY: Kár volt elkezdeni - ilyen körülmények között s ilyen elkésve, bizony - d'Avancourt generál uram!
- D'AVANCOURT: Hát tudtam én, amit tudtam - akként beszéltem is - de, hogy beléestünk, azt mondtam, becsületes franciából inkább török kutyává változzam, mint hogy cserbenhagyjak egy ilyen igaz vitézt.
- NÁDASDY: De hát nem a különösnél különösebb ugyan? A téli hadjárat érdeméből három és fél hónapunk volt, amely alatt gyorsan cselekedvén, mindent megnyerheténk vala. Nos - ebből egy

hónapig halogatni az ostromra az engedélyt - utána még egy hónapra rá küldeni katonát - rontott diszciplinását és keveset. - Aztán - a három vezérrel - lehetetlenné tenni az egybehangzó vezetést - majd, mindezek után, több, mint egy hónapig késleltetni a lövészszámokat - s amikor nagyvégtére ideérnek, kiderül, hogy az ágyuk első lövésre széthasadnak, a gránátok nem gyúlnak meg, vagy mind a levegőben robbannak el - minden lőszer rossz -- s most itt állunk - az orrok csüngnek - s naponta a pokoli pattantyúktól s a nagyvérszemre kapott pogánnyal való meddő viaskodásban vérezünk - s ha még a bántól nem óvakodnának, hát -

D'AVANCOURT: Ördögi kezek munkája ez, nagyuram! - gazember-csúnya machináció! -- mert egy-két jelenségnek még lehet oka a tudatlanság, a véletlen, - de a dolgok ilyen következetességében még a bolond előtt is nyilvánvaló a rút, agyafúrt számítás.

NÁDASDY: Hogy lekésleltessék, a nagyvezír megérkeztéig, az ostromot, - megbuktassák a vállalkozást! Ha!

D'AVANCOURT: Ami ilyen formán - de ott jön ni a két másik vezér - tán hagynánk őket - *(ketten el)*

(Hohenlohe és Strozzi tábornokok jönnek)

HOHENLOHE: Ami azt illeti, én nem csinálom tovább - az ördög erőlteti, Strozzi gróf. Bizalmas utasításaim sem így szólnak.

STROZZI: *(sóhajt)* Az enyéme sem, Hohenlohe gróf. Ah!

(Vitnyédy jön)

VITNYÉDY: A grófokat keresi Zrínyi uram - de lám, ott jönnek.

(Esterházy, Nádasdy, Zrínyi Miklós, d'Avancourt jönnek)

ZRÍNYI M.: Ihol öfelsége levele. Kitartásra buzdít és sürget.

HOHENLOHE: *(meglepődve)* Úgy!

ZRÍNYI M.: Montecuccoli uramnak, erre hivatkozván, írtam, küldjön segítséget, néhányezer jó lovast.

HOHENLOHE: *(Strozzival összenézve)* Hm.

ZRÍNYI M.: Hát - kissé bizony ránktrómfola az ördög! Mi?!

VITNYÉDY: Az ránk, nagyuram.

ZRÍNYI M.: *(keményen)* De úgy gondolom - ha a sors mostohasága és sok hibás körülmény, amelynek titkát most nem kutatom, számításunk ellen forgatá is a dolgokat - a balszerencsének és egyébnek vitézből bábót csináló szándoka ellenében is - magunk eltökélt akaratában meg kell tartatnunk s ez orcánkat pirító várfészket - az ellenző ördög vért hányjon is - a markunkba kell kaparnunk!

NÁDASDY: Imhol eliramlott az alkalmas idő, Zrínyi uram!

VITNYÉDY: Itt e kirántott kard imé: meghosszítani a kurta időt!

ZRÍNYI M.: Mit kongatja, Nádasdy uram, fülembé az időt - amelynek minden minutumát mintha inamból tépték volna ki, hogy a kínban néha meggörnyedék! - nos - eliramlott az idő - de minél jobban összezsugorodik a talpunk alatt, antul nagyobb-
bat ugorjunk belőle mi, Nádasdy uram! - egy minden ízében megfeszített lendülés százévnit is tehet - és csak lángból és levegőből álló fantázia csinálta az időt!

NÁDASDY: Hm! Szép, szép! - de ami reménytelen -

ZRÍNYI M.: Reménytelen! - Negyedszékulum óta gázolok immár a reménytelenben, Nádasdy uram - olyan valami az, amely kard-
csapás nélkül süllyeszti el a rá gondoló erőst - de engedékeny vízárként hajlik karja ügyibe a mivoltát elfeledő úszónak!

NÁDASDY: Imhol már el is úszánk, Zrínyi uram!

ZRÍNYI M.: *(ingerülten)* Ember! Állék már tízezrekkel szemben, kevéske
százzal a hátam megett -- fúvattam rohamot, amikor a leg-
buzdítóbb reménység is arccal elfordula, ha úgy kelleték - és
győztem! -- A végső szükségét nem hívja ki az okos, - de ha
már benne vagy, úgy tesz, mint aki a napon sütkérezvén
játszik csupán, mert az út visszafelé csak a bectelen, gyáva
halál - míg előremenvén, a magát a bátraknak tartó szerencse
is miénk lehet.

NÁDASDY: De mért végszükség ez itt - s ne hagyhatnók - ha már -

ZRÍNYI M.: Ember! Nem én csináltam így! - másként gondoltam - s ha
úgy ment volna, ahogy gondoltam! -- de ha már így vagy, e
várat meg kell szereznünk - a Dunántúl kapuja ez - különben
vége! - hiábavaló minden, az egész téli áldozat -- ha török, ha
szakad, markunkba kell kerítenünk - mielőtt a nagyvezír --
(futár jön) no?

FUTÁR: *(lihegve)* Az eszéki híd elkészült. A nagyvezír megkezdé --

MIND: *(döbbenet)* Ah!

ZRÍNYI M.: *(nyugalommal)* Megkezdé? - jó. - Eredj! - Ki sápadoz itten,
urak? Vannak tán, akik főstött póznán láttanak csak nagy-
vezért a vásáron - s most az élőnek közeledése beléjük
rettenté a szívet? Imhol - nézzék imé - vajh csak egy szem
hibbanás, vagy ördögvarázsos makula vagy-e rajtam? -
pedig csak jól megnézém ökelmét szemtől szembe -- a
Felvidéktől az Aldunáig kevesedmagammal csapdosám - s itt
volnék, imé! Hát jöjjön csak - ha fene várta is ily hamar -- és
ha szíves és szép barátja, az ördög és a balság s még nem
tudom, mi, henye csomóba fogá is e napokat itt alólunk s
behányta a pokol mélyébe - e megmaradt kicsinyke semmin
megtapadva üssük meg e várat s kezünkbe rontván végre, s
véle a hátunk megett: menjünk reá amaz hadra ott, amielőtt a
hídon teljes számban átérkezik.

TÖBBEN: *(csüggedve)* Haj, haj!

BATTYHÁNYI: *(lelkesen jön egy katonával)* Reménység, nagyuraim, reménység!

NÁDASDY: Az ördögbe is! Milyen reménység?

VITNYÉDY: *(ingerülten)* Milyen reménység, Nádasdy uram, a pennáját! - Hát nem a levegőben lebegő nimfaszemély, akit a kólikás poéták hívnak, ha emészt a nyavalya - vagy amelyik ott úszik a borlével a kezében a korcsmák cégérén - hanem a katonaremény! Vitézi remény! - A vitézi nekifutás reménye! Ahol vagy e nyomorult meghaladó por - vagy az akadék szakad!

HOHENLOHE: Hm.

BATTYHÁNYI: *(a katonához)* No, mondja kend!

KATONA: Álrúhásan megjártam a várat. Fogytán az élelem - kevés idő - s a vár -

NÁDASDY: Kevés idő - *(legyint)* de Eszéktől idáig is -

ZRÍNYI M.: Kevés? - Annyi se kell! Kürtöt! A várnak! Neki! Indulunk!

HOHENLOHE: Nem!

STROZZI: *(bizonytalanul)* Hát - hm -

TÖBBEN: *(meglepődve rajtuk)* Oh!

HOHENLOHE: Hadaink vesztesége -

STROZZI: A rossz hangulat -

ZRÍNYI M.: Egy rohanás! - talán a dobok hangjától ledőlnek már e falak! -

HOHENLOHE: *(ingerülten)* Az ördögöt kísérheti, ha úgy tetszik, Zrínyi Miklós! Mi csak halandók vagyunk.

VITNYÉDY: *(ingerülten)* A kalamárisát!

D'AVANCOURT: *(kihúzva a kardját)* E kihívó, rongy falakra teszem le eme vén kardot s katona-becsületemet.

BATTYHÁNYI: No, mi sem maradunk már a francusok mögött! *(kardot húz)*

VITNYÉDY: Ki olyan hitvány, az argumentumát neki! *(kardot húz)*

ESZTERHÁZY: No, nézzük hát meg e falakat! *(kardot húz)*

NÁDASDY: Ha így vagy, már én sem - *(kardot húz)*

STROZZI: *(elszántan)* Hát akkor előre! Isten velünk! *(kardot húz)*

HOHENLOHE: *(pillanatnyi habozás után)* No, hát gyerünk! *(kardot húz)*

ZRÍNYI M.: *(lelkesen)* Hadak ura! Hát csak betoldod egy rakás virtussal az elcsent időt! *(kardot húz)*

(riadó; mind el; rövid idő múlva Zrínyi hadával jön d'Avancourt, Esterházy, Nádasdy, Vitnyédy)

BATTYHÁNYI: *(katonákkal jön)* No, fúvasd vissza az kürtöt. Magad vagy megint, jó Zrínyi Miklós.

ZRÍNYI M.: Ej, mi esék ugyan?

BATTYHÁNYI: Hát - hírmondó jöve ímént. A nagyvezír már Szigethez érkezett. Hohenlohe és Strozzi uraméknak meg nagyhirtelen tanácskozó kedve támadt.

ZRÍNYI: Hát induljon meg a föld! - és temesse alája, aki cigányhitű szómásoló! - Utánam - *(mind el)*
(kürt, dobszó, roham, lövések, kiáltások; egy kis idő múlva Zrínyi, Battyhányi, Nádasdy, Vitnyédy, Esterházy, d'Avancourt jönnek, utánuk katonák, zászmányolt török zászlókkal)

VITNYÉDY: A tűzpor harcol itt, nem az ember, az argumentumát!

ESTERHÁZY: Vagy öt tarackot szétpaskolánk azért -

ZRÍNYI M.: Egyet pihegjünk - aztán vissza!
(a törökök a kaput kitárják, sortüzet nyitnak s kizúdulnak)

ZRÍNYI M.: Hozzá, fiúk!

VITNYÉDY: Gyertek, a delikvens anyátokat, majd megtárgyallak benneteket! *(harc; egy óriás török közeledik)*

ABDURAHMÁN: Ide kutyák, ha mertek!

ZRÍNYI M.: Ha a gyehenna kölykezett is, gyere hát! Zrínyi vagyok!

ABDURAHMÁN: Vessz meg! Nem téged kerestelek! *(menekül; Zrínyi utána)*

ZRÍNYI M.: Megállj, no!

TÖRÖKÖK: **Zrínyi!** Zrínyi! *(rémülten visszamenekülnek a várba)*

MAGYAROK: Utána! hozzá! hozzá!
(élükön Zrínyi Miklóssal a törökök után a várba; Allah, Jézus kiáltozások; magyarok nemsokára visszajönnek)

ZRÍNYI M.: A tűzből keltek itt ezek a janicsárok! Minden holt helyén száz terem. Ha az angyalokhoz is röppenünk ma: - Mégegyszer! - Rajta! - *(kürt, riadó)*

NÁDASDY: No - én már nem!

BATTYHÁNYI: *(Zrínyi elébe áll)* Ne kísértsd az Istent, Zrínyi Miklós! - Elég!

D'AVANCOURT: *(higgadt határozottsággal)* Amíg lehet, elménk, Zrínyi uram.

ZRÍNYI M.: Mi a lehet? - Szédelegve tekint a talpas, mászó ember az ormon - ahol a sasmadár fonsőbb, bátor útját csak kezdi még!

ESTERHÁZY: Kegyelmed írta, nagyuram - hogy oktan a vállalkozás, ahol felhagy a javallással a józan tanács.

ZRÍNYI M.: Akkor a józan körülmény falai között kucorgék, ahol köz, napi mértékkel mérém a szükségést és ésszerűt! -- de most odavíve a sors, hogy emberi leheletemért - s még becsülettel megélhető napjaimért elszánó karra meg kell fognom ímé a múlt napi mértékelések szerint még oktalant és nem lehetőt!

NÁDASDY: Ha a keserű elszánás, szükség megbélyegezte is a süvöltő meteort, nem követhetik bőszen útjain a köz, napi csillagok!

ZRÍNYI M.: *(kitörve)* Hát szakadjon rólam minden, a társtalanságba taszítva a vad tettnek e szükségében! - és álljon meg e szív! - és foszsoljon ízzé e kudarcosan nagyokra néző lélektől hordozott emberi hús - mintsem csúfoltan kelljen bevallanom, hogy e nagyátkú hazában, még az emberen-túlit is megkísértvén, derék, szent vállalkozásnak jó sorsa nem lehet! - Előre, míg a török - *(futár jön, utána Hohenlohe, Strozzi)* most? - Urak!

FUTÁR: *(lihegve)* A nagyvezír már ott áll a baboccai mezőn! Magához rendelve a pécsi és szigeti őrségeket, rohanást közeleg!

KATONA: *(jön)* Megfaggatánk egy foglyot. Azt mondja, a várban már csak egyetlen élő marha vagyon - egy-két napig, ha a vár tarthatja magát!

HOHENLOHE: Fatális dolog!

STROZZI: Pokoli!

ZRÍNYI M.: Berzence, Babocsa, Segesd védőit iderendelem! a várakat felgyújtatom - s mielőtt a nagyvezér seregét összevonná - őrséget hagyván itt - elibe! gyorsan! - aztán -- még sereget is várunk!

HOHENLOHE: Ha így van - szégyenleném valóban -

STROZZI: Nem bírna a lelkem -

HOHENLOHE: Elébe hát a nagyvezérnek!

STROZZI: Előre! Gyerünk!

(Hohenlohe és Strozzi kivételével „előre!” kiáltásokkal mind el)

FUTÁR: *(jön)* A bécsi haditanácstól, Hohenlohe és Strozzi generál uraknak! *(leveleket ad át, aztán el. - Hohenlohe és Strozzi olvasnak, aztán egymásra néznek)*

STROZZI: *(elképedve)* Hát ez -

HOHENLOHE: *(olvas)* „Ostromot minden körülmények között rögtön abba hagyni! - Holnapután Újzrínyivárnál bevárni a továbbiakat. A haditanács rendeletéből:

Montecuccoli fővezér.”

STROZZI: A levél szigorúan bizalmas.

HOHENLOHE: Megvallom, Strozzi gróf, pirul a képem.

STROZZI: És Zrínyi? A császár levelére hivatkozva még segítséget remél.

HOHENLOHE: Hja, Strozzi gróf, - a császár levelet ír - és őfelsége Lobkowitz és Montecuccoli intézkedik -

STROZZI: Legalább megmagyarázhatnám neki! - Ah!

HOHENLOHE: Parancs, parancs.
(*Zrínyi Miklós, Battyhányi, Vitnyédy, Esterházy, d'Avancourt, Nádasdy katonákkal és zászlósorakkal jönnek*)

ZRÍNYI M.: (*lelkesen*) Óh sors! Nem kockáztatád tehát, hogy ott álljunk, kard ki kard, legbelső termedben - szemtől szembe kihívón - inkább elküldéd nekünk mégis a jónak követét!

HOHENLOHE, STROZZI: (*összenéznek*) Hm.

VITNYÉDY: (*lelkesen*) A miénk a nap! A várra, urak!

HOHENLOHE: Hogyhogy?

BATTYHÁNYI: Külön-külön spionok jelentik, hogy a nagyvezér, Kanizsát sorsára hagyván - elhúzódek és Berzence mögött elsáncolta magát. Nem bátorkodik megtámadni bennünket!

ZRÍNYI M.: (*lelkesen*) Előre! Utolsó roham!

HOHENLOHE: Nagyon sajnálom.

STROZZI: Nagyon.

BATTYHÁNYI: Mi? Hogy?! -

HOHENLOHE: Én távozom seregemmel.

STROZZI: Magam is.

BATTYHÁNYI: Micsoda? Távoznak?

ZRÍNYI M.: Tán tréfálódnak az urak?

HOHENLOHE: Meggondoltuk magunkat.

D'AVANCOURT: Pokolba is! Most, hogy markunkban a siker?

STROZZI: (*őszintén*) Igazán sajnálom.

HOHENLOHE: Még a délután indulok.

STROZZI: Magam is.

NÁDASDY: Az irgalmát - hát így van -- így én sem maradok. - Minek?

ZÁSZLÓSURAK, TÖBBEN: Így én sem - Én sem. - Magam is -
(*Zrínyi megdöbbenve áll*)

STROZZI: (*Zrínyit nézve, magában küszködik; fojtva*) Az irgalmas Szentháromságra! És mégsem!

HOHENLOHE: (*fojtva*) Strozzi gróf! Katonák vagyunk!

STROZZI: (*keserűen legyint*) Katonák! - (*elfordul, gyorsan el; utána Hohenlohe; aztán a szín mögött csapatok vonulása hallik, kürt, dob*)

NÁDASDY: Nem! Így már nem érdemes - vakmerő bolondság!

I. ZÁSZLÓSÚR: Ennyi emberrel! -

II. ZÁSZLÓSÚR: Képtelenség!

III. ZÁSZLÓSÚR:

Két nagy sereg között! -

(mind el; Battyhányi, Vitnyédy, d'Avancourt, Esterházy és Zrínyi M. kivételével, akik egy csoportban állnak; csak Zrínyi M. áll távolabb, magábamerülten)

ZRÍNYI M.:

(föleszmélve körülnéz) Mondják csak kegyelmetek - álmodunk-é, vagy így vagyon?

BATTYHÁNYI:

Hogy álmodunk-é - hej!

ZRÍNYI M.:

Ha megtapogatom magam, ihon testemet érzem - imígy kegyelmeteket - ez itt Kanizsa - ostromolánk - immár kezünkbe ére - s hogy eszmélni próbálok arra, ami van - ímé, álmomnak rémlése ez csupán!

ESTERHÁZY:

Valahogy így volna -

VITNYÉDY:

(öklét rázva) Azt a keserves -

ZRÍNYI M.:

Hát mondom is - volt egyszer egy Zrínyi Miklós - aki megindula, elfoglalni a világot - tovább mondjam-é? - az álom megszűnt: felébredék!

D'AVANCOURT:

Az irgalmát! Hát ez - *(fejét csóválja)*

ZRÍNYI M.:

(erőt igyekezve venni magán) Hát így állunk, no! - *(egy közeli katonához)* Lám, elmenének az urak.

KATONA:

Az urak elmöhetének - mi csak maradunk, míg nagyságos uram marad.

ZRÍNYI M.:

(egy másik katonához) És kelmed itt! Fönn a bécsi királynál látám.

II. KATONA:

A strimflijét neki! Letevém, hogy hazámat szolgáljam.

ZRÍNYI M.:

Látja kelmed - most aztán - így jár az, aki egy Zrínyivel társalkodik.

KATONÁK:

Óh a mi híres, vitéz nagy Zrínyi urunk!

ZRÍNYI M.:

(legyint) A hír - mint aki házat téveszte - és morogva odábbhúzódik - lám tovalebbene az szelekben!

TÖBBEN:

No!

ZRÍNYI M.:

S a szerencse - mint a balságra eljegyzettel együtt-lakozni szándékozott asszonyság - istenvertjét már odahagyván, - halld, ott megyen! *(az elvonuló csapatok felé mutat)*

VITNYÉDY:

(felpattanva) A pennáját neki Zrínyi Miklós!

ESTERHÁZY:

Nyugodjunk meg, nagyuram!

ZRÍNYI M.:

Nyugodjunk, jó vitéz! Vajh - tán hogy bámuljak s magam cibáljam - élek-é még? s nem porlok semmivé a rágonlásban - óh mennybéli holt kegyelem! - milyen képzelés ámitotta nagy reménységből és szerencse-áldotta magasságokból is bukék le én!

VITNYÉDY:

Hajh!

ZRÍNYI M.: *(kitörve)* Mi volt a szemem előtt, emberek! - egész életemben mind ennek készülék, harcolék, írék - itt volt végre az idő! - mindent elérhetnénk vala - markunkban a szerencse - kegyével incselge még imént - magyarok országa! földje! szabadság! törvény! - óh én tudom csak! - s egy gonosz varázs, rejtek és átkos kezek és szándékok kényszerén megálta utunk - és csúfolva ittrekeszt, ímé, e nyomorult kőhalom!

VITNYÉDY: Az ménkü - ah!

ZRÍNYI M.: *(öklét rázva)* Kanizsa, Kanizsa! - Itt áll meg vállalkozásom! Itt hull le szerencsém! - vitéz életem itt! - De ha már úgyis egy - és ég, föld veszemre frígyesül - hát vitéz, nagy rangunkhoz méltón, élethalál csatával köszöntsük a megírt pusztulást!

ESTERHÁZY: Ejh, itt még nem tartunk, nagyuram!

ZRÍNYI M.: Ízenként szagatlak ezerbe, cudar kövek! - s mosolygó latrok ti, odafönn! -- hozzátok az álgukat! - löni, az utolsóig! - gyerünk! -- vagy mindegy: - egyedül! - Zsákmányának torkán ledőfhetik hátba a tigrist - de véle együtt az is dölve marad!

D'AVANCOURT: Elő az álgukat, hó!

PATTANTYÚS: Ihol egyetlen álgunk vagyon, nagyuram - és vagy három golyóbis.

BATTYHÁNYI: *(kezét megérintve)* Itt meghalhatsz, jó Zrínyi Miklós - de -

VITNYÉDY: Két nagy had között - sebben megtépve, muníciótlan - az argumentumát! - maroknyi sereg!

ZRÍNYI M.: Ember! Mikor néztem én a seregnek számát! - nevem egy sereg vala! -- de jól mondád, mit áltassuk még magunkat - a vitéz utolsó magahú tette a bátor beismerés - jöhet a legalja csausz ihon - a csaták harsonája, pogánynak riadalma, harcok lelke: Zrínyi Miklós - volt, nincs. Elesett.

D'AVANCOURT: *(hozzálépve)* De nem oda ám - aki Istene van! - hallgattam eddig - süvöltsön ki szívéből a zivatar! -- de egy vár csak egy vár még - egy vállalkozás csak egy vállalkozás - kutyamarást eb szőrével -- amíg egy vitéznek kardja van, talpa alatt a föld - visszaadhatja százszor is a nyert csapást!

ZRÍNYI M.: Így van ez, jó vitéz! Százszor ugrik az oromra a derék - s legurul a többivel - aztán, egyet riadván, újra kezdi - míg föld vagyon a talpa alatt, igen! -- de van egy punctum, ember, amikor a kar lehull - mert a mindig visszalökdösők között megérezénk a ránkfúvó sorsot, a szívós, győzhetetlen ördögöt! -- Delelőn túljuték - szünetlen harc között - s ott vagyok, honnét elindulék: -- óh, hol utolsó becsületes vállalkozásom esék - temessem vele csontomat! *(indul)*

II. KATONA: *(odalépve)* Bíz azt nagyurunk ne tegye ám - ne járjon kedvire még azoknak, akik azért csinálják így - hallék én eleget Bécsben - hogy nagyurunk elmenjen az útjukból - s ökelméék aztán méginkább azt tehessék velünk, amit akarnak.

ZRÍNYI M.: No, hogy mondja kelmed?

II. KATONA: Merthogy nagyságodat nemigen szívelik odafönn. Hallék én sok mindent mint strázsa a kulcslyukon át, a többi kame-ráddal.

ZRÍNYI M.: Hát hogy szaladjunk meg - úgy gondolja, íme, kelmed?

II. KATONA: Hát megviaskodni megviaskodhatunk - én vállalom azt a porciót, ami rámesik - de az bizonyos, hogy a mennyből is, ahová a végbeli vitéz illetékes, visszajönnék a méreg mián, hogy minő ünnepet szereze nagyvitéz halálával Zrínyi Miklós urunk amazoknak, odafönn, a kutya Bécsben.

ZRÍNYI M.: Hej, öreg, jól tudom én -- *(félíg magában)* s alig hiszem, amit tudok - ám maradék bizodalmamra ráordít a bizonyíték - s csúnya tréfaság! s az elrepült sereg! - mint a tovavitt teli kosárból elgurult szem almák - így maradánk - e kevesen.

FUTÁR: *(jön)* Öfelsége a császár-király levele! *(levelet ad át, majd el)*

MIND: Ah!

ZRÍNYI M.: *(olvás)* „Minden reményemet önbe helyezem, tartson ki, minden kegyelmemről, bizalmamról és leghathatósabb segítésémről biztosítom. Leopoldus.”

BATTYHÁNYI: Egek és Szentháromság!

D'AVANCOURT: És tréfák istene!

(II. futár jön)

BATTYHÁNYI: No, még újabb segítség?!

II. FUTÁR: A nagyvezír, hírt vevén a főszereg elvonulásáról, teljes hadával Kanizsa felé közeledik! Ennek felmentése után, mint hallik, Újzrínyivár megvételeére készül.

BATTYHÁNYI: Hejh -

D'AVANCOURT: Hát így -

ZRÍNYI M.: *(tusakodva)* Ah - nem!

TÖBBEN: Nagyurunk!

ZRÍNYI M.: Megbabonázva imhol e láb - s ha léphet - csak Kanizsa iránt mozog.

BATTYHÁNYI: *(keserűen legyint)* Kanizsa iránt!

ZRÍNYI M.: Egy rohanást még, vitézek! S amonnan a bástyáról köszönt-sük ama hiába rohant bestye hídverőt!

BATTYHÁNYI: Bán uram, ímé, április első napja tovatűnt.

ESTERHÁZY: Immár pünkösöd szép napja vagy.

BATTYHÁNYI: Amit pedig mond vala kegyelmed, akárcsak a király-császár levele, bolondság bizony.

ZRÍNYI M.: Szóbeszéd! - *(indul)* Katonák, aki mer - *(kardot ránt)*

D'AVANCOURT: *(elébeáll)* Dehiszen, aki áldója van! - másra kell a te erőd, jó Zrínyi Miklós! Nem pedig bolond és hiú vesszőfutásban hullani el, ördög öröme, százszoros tömegű mordályok között - *(Zrínyi vonakodik)* - Nem hallgatsz ide?! - Hát először velem vívsz meg! - amielőtt istentelen útra indulsz, hogy eme bolond merénnyel a reménytelen éjbe lökjed szegény hazádat! *(kardot ránt)*

VITNYÉDY: És velem! *(kardot húz)*

BATTYHÁNYI: És velem! *(kardot húz)*

ESTERHÁZY: És velem! *(kardot húz)*

ZRÍNYI M.: Barátomat sebezzen? Inkább becsületem. Levegő és buborék úgyszólván. *(hüvelyébe löki kardját; mind ugyanúgy)*

ESTERHÁZY: Újzrínyivárnak tart a török.

VITNYÉDY: Újzrínyivár! Szemünk fénye! Vitézeknek ékessége!

D'AVANCOURT: Ott majd helyrehozzuk a hibát! *(indulnak)*

ZRÍNYI M.: Várjanak kegyelmetek -

BATTYHÁNYI: *(kérdően)* No - Zrínyi uram -

ZRÍNYI M.: Pattantyús - hej!

PATTANTYÚS: Nagyuram?

ZRÍNYI M.: Lőj ki az nagyálgúval - amennyit tudsz - oda még! - hadd higgyem, hogy még rohamra indulok - *(könnyeit törli; ágyúdörgés; függöny)*

(vége a harmadik felvonásnak)

NEGYESIK FELVONÁS

(Bécs. Portia miniszter szobája)

- GREMONVILLE: *(egyedül; fel és alá sétál)* Ha! Ezt a játékot! Megállna az eszem, ha túl nem látnék rajtatok! És ezzel a Zrínyivel! De a mindenét! Hiszen még a rablók közt is szokásban van egymással szemben némi gazemberi becsület! Hah! *(nyílik az ajtó és Molin dugja be rajta a fejét)* Nini! Csak beljebb! Üdvözlöm Velence követjét! Bíz Isten! - már féltem egyedül - az ember itt nem tudja --
- MOLIN: *(belép)* Hm, ami azt illeti -- no, de Franciaország követurát nem féltem. Olyan ő, mint a jó várőr - akna előtt már aknával -
- GREMONVILLE: Tolvajmesterség! - Földalatti mesterség! - Maradtam volna katonának! Ott legalább már messziről zászlóval hirdetik, kit kell kupánütnöm - de itt -
- MOLIN: *(odamegy az ajtóhoz és kinéz rajta)* Akit lát, Gremonville uram, akit lát! - No, de egyelőre ellenfeleink részéről más főbenjáró foglalatosságok pihentetik ezt a kifecamodott diplomáciai kardot.
- GREMONVILLE: *(ravaszul)* Gondolja, Molin uram, gondolja? Ezelőtt egy perccel behúnyta a szemét - s már nagyapáink korabeli stációt jelent - a kém el van csapva, Molin uram!
- MOLIN: *(meglepve)* Ezelőtt egy perccel - s már ugyan -
- GREMONVILLE: Bécsben vagyunk, Molin uram!
- MOLIN: *(az ajtóhoz megy és kinéz)* No és? -
- GREMONVILLE: A mai napon Portia főminiszter és Lobkowitz titokban megajánlotta a töröknek a békét.
- MOLIN: Pokol!
- GREMONVILLE: Portia uram két futárt is küldött a nagyvezérhez. Meghatalmazta az ott időző Reninger követet, hogy a törökkel a békét bármely percben, bármi áron megkösse. Itt a titkos levelek másolata. *(levelet vesz ki a zsebéből és Molinnak adja)*
- MOLIN: *(beleolvas)* Hát ez - a ratisbonai nagy hüho után - és most, mikor a háborút sikerült végre a császárnak a kereszténység harcaként elfogadtatnia a pogány ellen - s ezen a címen fél Európát talpraugrasztania - amikor hatvanezer főnyi jól felszerelt katonája áll a Muránál, amelyhez ugyancsak szép számmal jönnek még a birodalmi német és a francia csapatok - s amikor biztos a Magyarországot felszabadító győzelem! Ha!
- GREMONVILLE: Felszabadító győzelem! - És kinek kell az **itt**?

MOLIN: S a török megsemmisítése - no -

GREMONVILLE: Hja, - (*gúnnyal*) a kereszténység fölkent bécsi védőjének egy tapodtnyi nyugati földecske elkapása égetőbb dolog, mint a birodalmát elnyeléssel fenyegető török!

MOLIN: Bolond idő! Így hát a török majd megint Velencére nehezedik.

GREMONVILLE: (*tréfásan meghajol*) És XIV. Lajos öfelsége sem hajthatja sikerre fürtös szép fejét Flandriában.

MOLIN: Mégis - ez a nagyfene sürgősség - bár ugyan - (*legyint*)

GREMONVILLE: A mondottakhoz még: Leopoldus uram és szvittje szívből utálja a segítségére pezsdült eretnek Brandenburgot s a francia-rajnai szövetséget - no, és a pogány felé pedig - (*hangsúllyal*) - most már, hogy ötöröksége főmérge és háborús ürügye, Újzrínyivár elesett.

MOLIN: Újzrínyivár! Ah! Gremonville uram! - és mit szól ehhez Zrínyi - és a magyarok? -

GREMONVILLE: Jól mondja, Molin uram! - (*hangsúllyal*) A békeajánlatra legfontosabb ok: Zrínyi és a magyarok.

MOLIN: No - és ha most a bolonddá tett rajnai fejedelmek csapatai a rajongott Zrínyihez csatlakoznak -- s a magyar elégületlenek?

GREMONVILLE: „A török uralom azért kell nekünk, mert így Bécs jobban ura lehet a magyaroknak” - mondta a minap fülem hallatára Lobkowitz uram.

MOLIN: Ah! - s ez a Zrínyi! - Az előbb Kanizsa - s most újra Újzrínyivár! -- Micsoda csúnya játék, Gremonville uram!

GREMONVILLE: És nekünk újra résenállni - kard ki kard - (*kinéz az ajtón*) -- egy megdühödött Zrínyi - most mit jelenthetne számunkra - tudja-e kegyelmed?

MOLIN: A két Zrínyi - negyvenezer ember.

GREMONVILLE: A két Zrínyi negyvenezer ember. Az egy Zrínyi - Magyarország.

MOLIN: Lázadás!

GREMONVILLE: Európai bonyodalom!

MOLIN: A török nem zavarja többé Velencét!

GREMONVILLE: Leopoldus leteszi Lajos urunkkal szemben a kardot.

MOLIN: Tudja-e ez a Zrínyi - ez a leköpdösött ember - ez a bolond - hogy mit tart a kezében? Még mindig a becsületről és hűségről beszél? Az itteniek megváltozásában reménykedik? - Bolond költő! - Eh!

GREMONVILLE: Azt tudom, patáliát csapott az öccsével, amikor az a kanizsai szörnyűség után, Reifenberg mainzi követ útján, az ő nevében is, öfelsége Lajos királyhoz keresett közeledést --

MOLIN: Ah! Ön ma meglepetést meglepetésre halmoz! - Erről sem tudtam.

GREMONVILLE: Öccsére valósággal kardot rántott!

MOLIN: Úgy hát Zrínyi Péter XIV. Lajos felé - oh!

GREMONVILLE: Még nem láttam a bánt, amióta Kanizsa - és ez az Újzrínyivár - *(Vitnyédy belép)* - de ne pöröljünk magunk - itt a prókátor. No, Vitnyédy uram, elő a táskával!

VITNYÉDY: Üdvözlöm excellentiátokat. - *(körülnéz)* No, tán nagyságotok ketten levének itt hirtelen az új bécsi miniszterek? - Benne is volnék, a kalamárisát! - *(leül)*

GREMONVILLE: Portia uram mondá, mindjárt jön - egy kis sürgetős ügy - *(hangsúllyal)* minthogy a töröknek küldött gyors békeajánlat -

VITNYÉDY: *(felugrik)* Micsoda?! -

MOLIN: Békeajánlat -

GREMONVILLE: Miután már Újzrínyivár --

VITNYÉDY: *(égre emeli a kezét)* Békeajánlat! - Egek! Poklok! Mindenható nagy Isten! Békeajánlat! Miután már Újzrínyivár - Ördögök, angyalok és minden szentek! ha nem pad alá való firka, hogy vagytok is, - mozduljon meg a föld - és minden szögleteiből fusson ki a láng! - Békeajánlat! Aki szentséges keserve vagon ennek a - *(ökölbe szorított kézzel a falon függő császár-képet fenyegeti)*

GREMONVILLE: *(kajánul)* No, majd megbékélnek az urak - a jó Zrínyi gróf -

VITNYÉDY: Megbékélnek! Megbékélnek! - Tudja-e kegyelmed, mi van abban az országban? -- A kövekből is mennykővet csinálunk! -- jaj annak a németnek -- felveszem a holtakat - hadakat sípolok a temetőből - sárkánnyá növelem a gyereket - az ördög brigadérosa is szemét húnyva menekül, amekkorát lobban Magyarország!

MOLIN: No -

GREMONVILLE: *(kajánul)* Ej, Vitnyédy uram - hiszen Zrínyi Miklós szelíd ember - csak beszél - szenvedélyesen és szépen beszél - de türelmes - és hű!

VITNYÉDY: Tudják az urak - Kanizsa alól sírva hozám el - be akart rohanni a várba egyedül -- aztán Újzrínyivárnál - olyat még nem látott a világ - rettenetes -- lefektetém - a kintól és dűhtől rázkódott egész testében - aztán fölegyenesedék - merően rámnéze s azt mondá csöndesen: „Hát így segít a király? Pedig az imént is azt írá -- hát ha nem segít, minek nekünk?” - majd süvöltve: „Ha nem segít, minek nekünk a német király, Vitnyédy István?”

GREMONVILLE, MOLIN: *(összenéznek)* Óh!

VITNYÉDY: Három napig járt föl s alá a csáktornyai nagyteremben, homlokát ráncolva, magában beszélgetve a lelkével való nagy vitában - megállt, toppantott, majd ismét megindult - többször lopvást rányitottam, láttam. Aztán bádeni Lipót örgróf és Waldeck gróf uram, a birodalmi csapatok eme híres vezérei jöttek tisztelgő látogatásra - s ama nagy Coligny generál küldött a francia vitézek nevében hódoló üdvözlést neki - amitől aztán némi kedvre, reménységre kapott megint - hogy még változtatni lehet a dolgokon - így hát feljőve Bécsbe -- immáron nem is azért, hogy panaszkodjék ökelme, hanem hogy egy külön hadtestet kérjen, amellyel, a sérelmeket feledvén, és hazáját szolgálva, Montecuccoli uramtól függetlenül, ütközhetne meg újból a törökkel.

MIND: Úgy -

VITNYÉDY: S most járja e dologban a kancelláriákat, ígéret kosztján élvén - magam is sürgetőlődni jövék ide Portia uramhoz - s íme a derék francia fővitézek s a bécsi nép istenítő nagy ünneplésénél többre nem viheté ökelme eddig.

MOLIN: Óh Zrínyi! -

GREMONVILLE: Idők! Erkölcsök!

VITNYÉDY: S immár türelme fogyóban - alig bírok vele - s amint egyre forróbban rajong a sok híres vitéz s a nép ökelme körül - antul hűvösebb a kancelláriákon a fogadás - s a jól orrontott mellőzésben aztán sok mélybe hányt eddigi bántódása is egyszerre fölbuzog - jaj, ha fölrobban ama nyögve fogott rettenetes erő - mi lesz? - de még remél - a had - az új hadjárat -- és most ez itt! - az Úristen - meg ne tudja még! - félek! - az irgalmát! nem is lesz jó most már idefönt neki Bécsben -

MOLIN: *(lemondóan legyint)* A had - óh! -

GREMONVILLE: Talán mennénk egyet, Vitnyédy uram - hiába várunk, lám - beszéljünk még a dologról egyet-mást.

VITNYÉDY: Hát - menjünk -- ökelme is belátja majd, hogy akiktől várhatunk - már nem ezek, itt. - Ah - Újzrínyivár!

(mind el; rövid idő múlva Portia óvatosan benyit, utána Lobkowitz)

PORTIA: Elementek, Istennek hála. Túl sokat suspognak ezek a követek itt mostanában. Remélem, nem szagoltak ki a békeajánlat körül valamit.

(kint a nép Zrínyit élteti)

LOBKOWITZ: Szeretném nem itt látni már ezt a bánt! A pápa is hogy kardoskodik mellette. - Nem tudom, hogy mászunk ki vele szemben a csávából.

PORTIA: Ha itt van - ez az állandó népünnepély körülötte - ha otthon - az ország -

LOBKOWITZ: Ah! Seholse volna!

KOMORNYIK: *(jön) Öfelsége a császár kéreti excellentiátokat!*
(mind el; röviddel utána Esterházy, Lippay, Zrínyi Péter és Wesselényi jönnek)

ESTERHÁZY: *(körülnéz)* Üres a ház. - Újzrínyivár?! - Ne is kérdezzék kegyelmetek!

Z. PÉTER: Ekkora istentelen gazságot nem láta még ez a keserves, bitang világ!

LIPPAY: Mondják csak, no! -- azmikor hallám, bőszt fantázia kitalálásának gondolám!

WESSELÉNYI: Kanizsa, Újzrínyivár! - Lator fondorkodásnak mindent koronázó, gaz míve ez!

Z. PÉTER: *(visszatartott dühhel)* Hát - úgy esék - a török Kanizsa alól forró nagy iramost Újzrínyivárhoz érkezék. Hohenlohe és Strozzi uraim meg - mint mondák, magasabb parancs szerint - csak beülének a Muraközbe - ahelyett, hogy a folyón túl, a vár előtt formáztak volna gyűrűt - és ílymódon hát a töröknek átengedék a vár fölött uralkodó összes magoslatokat! -- *(Esterházyhoz)* Az irgalmát! - de mondja csak tovább kegyelmed -- megfulladok!

ESTERHÁZY: A bán, odarobbanva, kicsinyke csapatával, istennyilamód csapdosá meg a töménytelen túlerőt - Kürili nagyvezír uram, az odaengedett alkalmatosságok ellenére is, nagy hiába bírkozék. - Aztán, mint az istenséget magában leplező nagy Mentor a graeciai mesében, imhol csak ott terme Montecuccoli uram, hatalmas sereggel - hogy mint kirendelt legfőbb generalissimus, ahogy mondá: megmentse a szegény bánt és átvegye a védelmet.

Z. PÉTER: *(tombolva)* És átvevé! - Az Isten! - Hah! -

ESTERHÁZY: Hát - átvevé! - Elsőben is, ökelme, anélkül, hogy Zrínyi uram csak álmodott volna róla, aláaknáztatá a várat és jól megtölteté robbanó-porral! -- Utána pedig azon iparkodék, hogy nagy sürgetősen elhordassa a várból az összes álgyúkat -

WESSELÉNYI: Minden szentségek!

LIPPAY: Hah! Védelemre készült!

ESTERHÁZY: S csak amikor Zrínyi uram a kardhegyig ellenszegült, hagyta abba a nagy transzferralást. - Aztán egy sereg vitézt kikommandéroza a várból - majd fővezérileg megtilalmazá mindeknek, hogy oda segítséget vihessen, vagy hátbatámadja az ostromló törököt! - S amikor a bán maga kétszáz hajdút akart beküldeni szorongatott maga-varába, Montecuccoli főgenerál embere azt felelé, hogy írásbeli rendelet nélkül be nem engedi őket!

LIPPAY: Isten ne hagyj! - Szétrobbanok!

ESTERHÁZY: És a pogányénál sokkal számosabb és jobb seregével a közvetlen közelből néz télenül Montecuccoli császári főgenerál uram, hogy nyomul mind beljebb a török - mint koncolja rakásra a védő vitézt anélkül, hogy részünkről moccanást is engedett volna - s amiután megbizonyosodott, hogy a vár menthetetlen - kiadja az ordret, hogy röpiítsék a levegőbe --

LIPPAY: (*Wesselényihez*) No, magyar palatínus! volt-e még ilyen a történetben?

Z. PÉTER: (*ordítva*) Háromszáz emberrel háromízben is megvédtük ez várat sok tízezerrel szemben - kazalba raktuk a pogány dögöt - és most egyszáz álgyú és hatvanezer jó katona mellett odalőn! --

WESSELÉNYI: (*forrva*) Hihetetlen! Hogy tűrheté ezt mégis bán uram?!

Z. PÉTER: Hogy tűrheté! Hát mit tehetne - az irgalmát! Karddal menjen neki egyszerre a német és török tábornak? eh! -

ESTERHÁZY: Mikor látá, hogy minden hiábavaló - nem akará végignézni a szégyent - hazarohant, hogy panaszra siet a császárhoz. Montecuccoli uram - s hozzá még énáltalam, - reménységgel kecsegtetvén visszainvitálá -- attól félve ökelme nyilván, hogy a bán Bécsben közben mégis meggátolhatja, hogy a főgenerál a várat így odadobja a gyalázatnak.

LIPPAY: Utána aztán bezzeg elengedé! Ha!

ESTERHÁZY: Bán uramnak egész fölszerelése odalőn - a német kiélte az egész szigetét - kétezer embere, akiket a védelemre tartott, földet adván nekik, a bántalmaktól elbűjdosott - s aki nem menekülhete, a németség megkínozá - a templomokat kifosztogatá.

Z. PÉTER: (*csikorogva*) S ökelme mindezekkel végülis megbékélve - most még egy hadért instanciázik itten - hogy tovább harcoljon a hazáért, a becsületért -- a **királyért** -

LIPPAY: (*fojtottan*) Úristen! - Lehet-e ezekkel együttmenni még?

Z. PÉTER: Hogy - primás uram?

WESSELÉNYI: (*forrva*) Teremtőm! Csapd belém a kellő szót - melyik vigye immár útamat - e király? - vagy a magyar?

ESTERHÁZY: Mennyég, idenézz! A kereszténység ünnepelt nagy hőse, Istennek kardja - a kancelláriákon kéregeti a jusst - hogy megengedjék neki a harcot! - Hah! - (*Zrínyi Miklós lép be, vadul körülnéz*) - Bán uramról vala szó éppen -

ZRÍNYI M.: Csak kegyelmetek itt - senki hivatalos?

WESSELÉNYI: Mi volnánk - csak mi, egyedül.

ZRÍNYI M.: Bújkálnak előlem - valami vagyon a levegőben -- furcsák nekem ez excellentiások itt -

Z. PÉTER: Mi is nekiek - kölcsönös a rossz szimat - gondolom.

ZRÍNYI M.: *(fojtottan)* Pedig, ha emberi értelem lakja még - szónak áll a vak csínyt kavará - a szép színt tartván legalább elébe annak, aki - ha felelete elől bújdosnak is - válaszol...

Z. PÉTER: Hogy mondd, Miklós?

ZRÍNYI M.: *(félíg magában)* A tisztesség bennem már mint kürtöltető vitéz a toronyban, egymagán kiált - még vagyon-e, akivel a böcsület istenes próbáját vívja itt - vagy leszállván imhol, üzekedjünk mi is ez semmi többivel.

WESSELÉNYI: Még kérdezőnk - hajh -

ZRÍNYI M.: *(kitörve)* Minő bizodalommal játszik ímé - egész életem reátevém - utolsóig lelkemet rakám: - de jaj, a megcsúfolt hív bizodalom - mint bárányszelíd szerelem - ám ördög arca nem iszonyúbb, ha a kitetsző hamis játék megfordítván benne jámbor önmagát - kiugratja az ugyanolyan roppant gyűlöletet.

Z. PÉTER: *(keserű elégtétel hangján)* Hah!

ZRÍNYI M.: Még egyszer megpróbálom - aztán hazamegyek - aztán - hiszen a becsületesnek, visszahúzódva innia, még a megbántottság szenvedésének keserű kortya is jó lehet - bár a zerinvári Zrínyieknek ez nem kenyerek -

Z. PÉTER: *(fojtottan)* Nem kenyerek -

ZRÍNYI M.: - kik azt mondják: az ütést elvégre visszaütni is lehet!

Z. PÉTER: *(féktelenül kitörve)* Visszaütni! - Ha már -

WESSELÉNYI: Forduljunk egyet, bán uram - jobb lészen most - míg jönnek - ezek itt.

(mind el; röviddel rá Portia és Lobkowitz óvatosan belépnek)

LOBKOWITZ: No, őfelsége - melyik papja tanácsára megint! - úgy hiszem, kissé túlkönnyen véli elintézni ezt a dolgot.

PORTIA: Idenyomni egy zacskóban ezer aranyat, hogy kárpótlásul összes sérelmeiért, minden kívánságára válaszul odaadjam Zrínyinek. Hm! *(zacskót dob az asztalra)*

LOBKOWITZ: Még meg is számolta előttünk! - *(komornyik bedugja a fejét)* - No, mi az?

KOMORNYIK: *(félhangon)* Bocsánat - csak kérdezni bátorodom, hogy excellentiátok itt vannak-e?

PORTIA: *(óvatosan)* Ki?

KOMORNYIK: A pápai nuncius őeminentiája és két követ.

PORTIA: *(megkönnyebbülve sóhajt)* Itt vagyunk - *(komornyik el)* Ah, ezek is! *(legyint)*

(a pápai nuncius, Gremonville és Molin belépnek)

GREMONVILLE: Szerencsés nap: - Mégiscsak elcsíptük excellentiátokat - *(hangsúllyal)* bizonyára főbenjáró, sürgős ügyek.

PORTIA: Részünkről a szerencse - hm.

LOBKOWITZ: És eminentiád - nagyon örülünk -

NUNCIUS: Őszentsége, a pápa dolgában vagyok itt megint - azaz hogy Zrínyi Miklós, szeretett fiunk és hősünk ügyében - hiszen minenkünk a kettő ugyanaz. Óh nagyuraim - egész világ szeme idenéz - úgy gondoljuk, mégiscsak ideje volna kívánságai körül tenni végre valamit.

MOLIN: Őszentsége egyébként a tegnapi napon újabb nagy kitüntetéssel lepte meg a bánt.

GREMONVILLE: *(kutató furfanggal)* Úgy gondolnám - ha szabad - illeték-telenül - *(hangsúllyal)* - most, amikor a császár őfelsége keze alatt oly ragyogóan felsorakozott a harcos fél világ, excellentiátok legfőbb fáradozásának célja természetesen - és ebben józan elme nem is kételkedhetik - hogy a törökre egyesült erőnkkel végre rámérjük a döntő csapást.

MOLIN: S e célból - Zrínyi Miklós külön hadtestével odalent, amellyel a török hátában operál majd s elállja az eszéki hídat - ragyogó ötlet! - micsoda gyerekjáték lesz felszámolni a pogány ideát - és felszabadítani Magyarországot!

PORTIA: Hm, hm. Igen, igen.

LOBKOWITZ: Hm.

NUNCIUS: És őszentsége kimondhatatlanul boldog, hogy hosszú fáradozására végre itt e több mint száz éve várt roppant alkalom - amivel viszont szorosán együttjár a bánnak való méltó elégtételadás. Hisz el sem mondható, mi az, amivel valamennyien neki tartozunk. Az anyagi károk - erkölcsi megszegényítések - *(hangsúllyal)* óh, főminiszter urak! A keresztény világ úgy véli, hogy ezek a legújabb körülötte történt szomorú dolgok nem csupán sorozatos és fatális véletlenek -

LOBKOWITZ: *(idegesen)* Hanem?

NUNCIUS: Hagyjuk ezt, excellentiád - maradjunk a jelennél.

GREMONVILLE: S a mostan meginduló döntő hadjárat sikere érdekében - ha szabad még - hogyan is nélkülözhetnének a bánt, - ez a birodalomban is, a hadseregben is roppant visszahatást keltene.

MOLIN: Óróla nem is szólván.

NUNCIUS: Aki különben is, úgy látom, kissé bizony ingerült.

GREMONVILLE: *(kezét égnek emelve)* S Isten ments - ha elpártolna!

LOBKOWITZ: Ha!

MOLIN: Ennek nem örülnénk.

LOBKOWITZ: (*hidegen*) Örülök, hogy Franciaország és Velence követei ennyire a szívükön viselik ezt a dolgot.

GREMONVILLE, MOLIN: Igazán szívügyünk.

NUNCIUS: No, Isten velünk. Szerencsét és sikert kívánok excellentiátoknak. - Benedicite - (*indul*)

GREMONVILLE: Hasonlóképpen - az új nagy akcióhoz.

MOLIN: Magam is.

LOBKOWITZ: (*utánaszólva, gonoszul*) Áh! Egy lóra alkuszom - a vén kupec - hehehe!

MOLIN: Heh - Gremonville generális - a régi javíthatatlan! - Még imádja a lovakat. (*hármán el*)

LOBKOWITZ: (*utánuk néz, gonoszul*) Imádja - a lovakat -

PORTIA: Haj, haj! Ha kirobban ez a dolog - evvel a Zrínyivel!

LOBKOWITZ: S a másik a törökkel -- hű!

PORTIA: Láttá kint az imént a nádorispánt és Lippay primást? A szemük majd kidagadt a fejükből.

LOBKOWITZ: S a bán!

PORTIA: Félek már tőle, mint az ördögtől. Az éjjel aludni sem bírtam. S most jön - négy hétig hitegettük - egész világ mellette ágál! Mára ígértem a választ - s az pedig: itt, ez a zacskó! (*megfogja és odacsapja*) Pokol vesse föl a magas diplomáciát! Ma gyóntam - magamnak - hisz papjaink mindenben megbocsájtanak egy nagyúrnak - de ki tudja, mikor áll majd a nagyúr Isten előtt - no, és bármeddig nyújtottam is öntisztázásomban a császár iránti mindenáron való kötelmet - a szívem azt súgta: ez a játék nemtelen.

LOBKOWITZ: Óh! Semmi sem az, ha a birodalom az érdek, Portia herceg.

PORTIA: Az érdek! Mit tudjuk mi ugyan - kiknek az érverése úgy összeforrott a birodalommal - legőszintébb önvizsgálatunkban is bizony, hol végződik a birodalom valódi érdeke - és - miközben erről harangozunk - hol kezdődik a miénk?

LOBKOWITZ: No, és ha a miénk? Mi az, más szóval mondván, mint az erős birodalom?

PORTIA: Erős birodalmunk érdeke azt mondaná most, hogy ne áztassuk el ezt a Zrínyit! - azt mondaná, hadakat adjunk neki, melyekkel egy csapásra elintézné a nagy veszélyt, a törököt. De mi nem tesszük ezt - mert nem lesz jó, ha a bán hatalmassá lesz - mondjuk. Inkább paktálunk a törökkel - holott nem ismertem embert - higgye meg nekem - ki kevésbé

használná önző célokra a hatalmát, mint ez a bán - hanem a valóság az, hogy én, te, ő irigyek, bolondok, féltékenyek vagyunk.

LOBKOWITZ: *(fagyos gúnnyal)* Gyónt magának, Portia herceg - s önostorozó divatjamúlt penitenciát szabott a nagyúrra - nagytisztelendő uram, úgy látom.

PORTIA: Nagy baj lesz ebből - nagy baj. - Egy ideje nincsenek ínyemre egészen ezek a dolgok - amit hallok, látok - Isten tudja - nem lesz jó vége, félek.

LOBKOWITZ: Ej no, Portia herceg!

PORTIA: Öreg vagyok - úgy érzem, ne adja az Ég majd megéernem - de nem lesz jó - talán másként is csinálhattuk volna, az ördögbe is! Vihart vet a politikánk - s hozzá még az akaratunkon kívüli garázdálkodások - Magyarországon lassan mindenki forrong - és most egy rögeszméért, suttogásokért, félelmekért s magam által is hitt Isten tudja mikért -- de hiszen még minket is itt, a császárral együtt, sokszor rejtélyes kezek irányítanak - ezt a mindeddig hozzánk hűséges és roppant befolyású nagyurat is értelmetlenül magunk ellen vadítjuk.

LOBKOWITZ: Értelmetlenül! - No - s ugyan?!

PORTIA: S ha ebben a felbőszült és körülrajongott emberben - s a kirobbanásig feszült népe lelkében tomboló indulatok majd egyszerre - együtt -- óh! -

LOBKOWITZ: *(legyint)* Ha! A magyar várakat német katonákkal rakjuk ám sorra -- mindent figyelünk -- egy pisszenés és -

PORTIA: Jó, jó, Lobkowitz herceg, - ki is mondta? - vérrel elfojthatsz egy pisszenést - de vérrel nem tarthatsz fenn birodalmat.

LOBKOWITZ: Öreg vagy már, Portia herceg, hehe - no *(barátságosan hátára ver)*

PORTIA: *(sóhajt)* Úgy látszik - bár - ah! - s ez a zacskó itt! - én eltűnök megint, amielőtt - *(feláll)*

KOMORNYIK: *(bedugja a fejét az ajtón, félhangon)* Csak kérdezni akarom, hogy excellentiátok itt vannak-e? - A bán! *(e pillanatban, mielőtt szólhatnának, belép)*

ZRÍNYI M.: Majd én jelentem magam! Adjon Isten az uraknak. No, csak megérkezének egyszer.

(komornyik el)

PORTIA: *(bizonytalanul)* Bán uram -

LOBKOWITZ: Üdvözlöm, Zrínyi Miklós uram. Örülök.

ZRÍNYI M.: Örülnek! Oh! Én is, no!

LOBKOWITZ: Zrínyi uram -

ZRÍNYI M.: *(sötétén)* Lobkowitz uram! Lám, milyen könnyen megszerezhető - s magunk ellen cselekvő természetünktől mégis milyen furcsán akadályoztatik az öröm -

PORTIA: Úgy -

ZRÍNYI M.: Vagy ama hallatlan csudát élénk meg e mai napon, hogy a magas hivatal és az igazság szava egy - vagy hazudának az urak.

LOBKOWITZ: *(felugrik)* Zrínyi gróf!

ZRÍNYI M.: *(feléje lép)* Jól monda kegyelmed! Zrínyi gróf! Vajh minő szerencse, hogy megmutatkozásommal egy toppra eszébe juttatám - vagy ha tudta még, mért tett úgy, mintha nem tudná, hogy én még ÉN vagyok?

PORTIA: *(békítően)* Bán uram -

LOBKOWITZ: *(haragosan)* Mi ez? -

ZRÍNYI M.: *(fojtottan)* Vagy ha tudá, mért feledé bizony - az anyaszülte vad természet megül magában, még ha különben százakat roppanthatna is -- és békén szunnyad a nagy szörnyeteg - s a kietlen ölü indulat hálados, ha nem mutathatja meg a benső jót kifordító rút orcát -- oktalan felvert magunkért nem felelhetünk, Lobkowitz herceg - de az Istenért, vajmi éretlen gyermeki dolog -- és *(fenyegetve)* magára vessen az, aki a békén megaludt szörnyeteggel, mint semmi játékkal, cudarul tréfálkozik!

LOBKOWITZ: Mit jelentsen ez?! Ha!

ZRÍNYI M.: *(emelt hangon)* Bújkálni tőlem! Dátumokkal tologatni ezred-rész kívánta, országjava jussomat! Rebbenni előlem, ha csizmám csikorog, mint csőztől a tolvajcsínyű kölyök! - Ha nem csapja meg orcájukat az önmaguktól való nagy szégyenkezés - ha bírják így az urak - én odajuték ímé, ahol a vége-nincs türelemmel töltözött lélek hitványság vádja nélkül nem vállallhatja már így többé önmagát!

PORTIA: Ej már no - ugyan!

ZRÍNYI M.: *(kitörve)* S már bizonyos e halandó földön az emberi szép névvel titulálható személy a dologban addig megyen, míg jó önmagával egyezik - s hol a csúf praktikálók túlvinnék azon, lökje föl a számadást az asztallal együtt!

LOBKOWITZ: *(fenyegetve)* Figyelmeztetem!

ZRÍNYI M.: *(komor fölényel)* Figyelmeztet, no! Aztán kinek beszél kegyelmed? Csak kurta a magas bécsi memória, ímé! Az imént monda csak nevemet - s már valakivel összecszerél. Aki itt áll, szelíd, jó, a megcsúfolásban is béketűrő - még most is talán - az utolsóig - tűrő, bolond, szelíd -- de egy toppjára, ha kell, föld zeng, mennydörgés szakad! - Valakivel álmodik helyemben, Lobkowitz herceg! Én Zrínyi Miklós vagyok.

PORTIA: Bán uram -

ZRÍNYI M.: És ami az ijedést illeti, vajmi rezzenős leányka lehet az, Lobkowitz herceg - de számomra csak hallomás - és olyan Zrínyiről nem is olvasék a krónikában, aki vele személyesen találkozott.

PORTIA: *(békítően)* Nyugalmat - így nem tárgyalhatunk, bán uram.

LOBKOWITZ: Valaki fellovalta kegyelmedet.

ZRÍNYI M.: Fellovaltak! - Jó, Portia uram - beszéljünk hát, mint értelmes emberek - fellovaltak! - angyala az égnek! - így bolondját járni az igazságért - egy jó szóért -- vesszőt futni a gúnnal sújtó napok között - a becsületes harcnak módjáért! - Fellovaltak! - Vajh minő semmi, minden szél hordozta pehelynek néz az istenképű ember mögött csak bábót és rántó szíjját képzelő herceg engemet!

PORTIA: Kölcsönös jóindulatot, bán uram!

ZRÍNYI M.: Jóindulatot - igen - aki a csataló hátán úgy aludtam, mint nyoszolyán - s ha a kardot letevém, szinte vére hullt - mintha vele egybenőtt karommal szakítanám - most itt cincogom íme fényes csizmámmal a parkettokon, míg mások ott élnek a hadak kenyerén - hazugságtól bűdöslő kancelláriák előpitvarán, mint bókös komornyik - hej, Zrínyi, Zrínyi, aki Istened van! - de béke, kölcsönös jóindulat - úgy mondá Portia uram - nos, itt az enyém, imé - cserébe hát azt a kicsinyke zokpénzt, vigaszul - hogy a hirhedett bolondok utolsó útját is megjárja Zrínyi Miklós!

PORTIA: *(bizonytalanul a zacskót szorongatja)* Zokpénzt -

ZRÍNYI M.: Úgy van - a külön hadamat - Portia uram! Fizetségképpen a gyalázatokért csak harcolni akarok.

PORTIA: *(csalódva)* Harcolni - csak harcolni! - Hát nem harcolt már eleget bán uram?

LOBKOWITZ: Valóban!

ZRÍNYI M.: Hogy - hogy eleget! - ah! - Hát gondolják talán - mindegy már, hogy ott vagyok-é, vagy nem a mezőn? - Vagy talán - már rend volna bizony?

PORTIA: Egy ilyen nagyúr, mint kegyelmed! Mért ne ülhetne egyszer nyugodtan? Elvégre - vannak mások is! A birtokait elcseréltetné a császár arról a kellemetlen helyről - s élne magának - vadászna - írhatná csendben a verseket -- hiszen mondják, csínos verseket irogat.

LOBKOWITZ: Ha tetszik, német fejedelem is lehet!

ZRÍNYI M.: Ah, nagyuraim, - ha a harag fölkondíta imént: elnémít most e tréfa bizony!

PORTIA: Tréfa? -- Higye meg, bán uram -

ZRÍNYI M.: Úgy látom, nagyuraim -- s rég látom én - végkép és kölcsönösen idegen ama nyelv, amelyen mi egymással beszélünk.

PORTIA: Hát mért volna, Zrínyi uram?

ZRÍNYI M.: Ha a senki halandók feje fölött, a polcokon, a magas impérium dolgait földi istenként mozgatja bár: elgondolható a köz-, emberi kapcsolatokban is egy kormányzó herceg - úgy hiszem.

PORTIA: Hogy?

ZRÍNYI M.: Atyja, fia, leánya halálán senyvedvén, kér, sóhajt, kiált - s ő tán nyugton mulatoz?

PORTIA: Mit gondol!

ZRÍNYI M.: Hallottak nagyuraim egy országról odalenn. Apám, anyám az és mindenem! - s halálán senyvedvén - most kér, sóhajt és kiált.

PORTIA, LOBKOWITZ: Óh!

ZRÍNYI M.: *(szenvedéllyel)* A sírból feltúrja magát a holt - s azt mondja: jó, hogy vége lett! -- kietlen magyar sírokon a nyomor, a halál s a rettegés -- s akiben él még a kétségbeesők végső gyámola, a mind eltűnedezőbb Istenbe helyezkedő remény - az érdemtelen, szegény és messzi földön itt verdeső Zrínyi felé veti szemét.

PORTIA: Óh!

ZRÍNYI M.: Értük lobogok, szenvedek, tűrök és teszek - míg nem rogy alattam e láb s őrzöthitű lelkemet ki nem engedi magából e föld! - A mennybéli üdvként édes örömnnek minden nagy kincse nem volna csábító - hogy érette cserben hagyjam a szegény hazát, szenvedő magyar nemzetemet!

LOBKOWITZ: *(fojtottan)* Idegen nyelven beszélünk.

PORTIA: Igen - igen. - Hát most -

LOBKOWITZ: *(kutatóan)* S no - és ha - teszem föl - béke lenne - hirtelen?

ZRÍNYI M.: *(fölszökve)* Még tréfaságnak is rossz ez, Lobkowitz herceg! - Mintsem e dúló-fosztóval, rabtartóval, a törökkel való békét - *(kitörve)* inkább akármit!

LOBKOWITZ: Úgy!

ZRÍNYI M.: Hah! Hogy csapá meg agyamat a vér megint! - Hadd higgyem, herceg uram, - hogy ezt csak mondá is, álmodám!

PORTIA: Hm. Zrínyi uram - és -

ZRÍNYI M.: Ördög és pokol! De nem álom, hogy amíg a törökről, tettről papolok - tarisznyás alamizsnalesőként ténfergek még mindig itt! - Nos, Portia uram?! -

LOBKOWITZ: *(Portiára néz)* Hm.

PORTIA: *(a pénzes zacskót szorongatva)* Zrínyi gróf -
(kint láрма, éljenzés)

LOBKOWITZ, PORTIA: *(kifelé figyelve)* Ha!

KOMORNYIK: *(jön)* Futár a fővezértől. *(el)*

FUTÁR: *(jön)* Montecuccoli fővezér Szentgotthárdnál óriási győzelmet aratott a törökön. *(el)*

PORTIA, LOBKOWITZ: Ah!

ZRÍNYI M.: Ímé! *(kifelé mutat; harangzúgás)*

PORTIA: Bán uram -

ZRÍNYI M.: Milyen gazdaságos e bécsi harang, ugye? - Egyben holt hírt temet - s mostszülöttet jelent! *(erőt véve magán)* De ha gyilkosom volna is, kezeserezte síromból föllengének, együtt üdvözleni azt, kit a világ köszönt - mert megütötte a zsarnokot.
(Lippay, Wesselényi jönnek)

LIPPAY: Ha! Zeng, fut a nagy hír! - Hallá-e, Zrínyi uram?

ZRÍNYI M.: Úgy, úgy, primás uram! - Győzelmet ünneplünk - küzdés-telen! Hát ha fordítva is - most csak ünnepeljünk aztán -- *(öklét emelve)* aki mindene van! - dolgozunk!

LIPPAY: A csaták istene - bölcsőjénél hűséget esküvén - ha nincs is ottan kegyelmed - amíg él, lám, javunkra dönti el a mezőt!

ZRÍNYI M.: Ah, urak! Ha úgy vagyon - máshová szegődik hamar, esküje oldván: mert azt hiszi, meghaltam én.

WESSELÉNYI: No!

ZRÍNYI M.: *(lázasan)* Az alkalom, mint ég, föld közt lebegő, kiált - villám is lassú volna megfogni ím! - ha gondolatgyorsan nem termek ott, a semmibe hull! - s én, lábam békózva, - még itt vagyok!

LIPPAY: *(eréllyel)* Így van, urak!

ZRÍNYI M.: *(lázszal)* Szentgotthárdnál győzénk - ilyen roppant reményre tette ugrana maga a reménytelenség is! - s mi várunk ímé? - A törökök útját elállni lenn! megnyomni kétfelől - s a bitor hatalom mint kártya hull! - ide a hadat! - urak! Elég a szó! - lehelletnyi időn is nyerhet a vert pogány!

WESSELÉNYI: *(türelmetlenül)* Nincs most húzomra idő! markunkban a sors, urak!

PORTIA: *(tanácstalanul)* Úgy - dehát -

LIPPAY: *(türelmetlenül)* Mit dehát?!

ZRÍNYI M.: Egy emberük se kell, csak az engedelem! - Szavamra fölkel az aszott tövis!

LOBKOWITZ: Úgy?

PORTIA: Ah! -- igen - de még -

LIPPAY: Még!

PORTIA: *(Lobkowitzra néz, bizonytalanul)* Montecuccoli fővezér -

WESSELÉNYI: Montecuccoli?!

ZRÍNYI M.: Mit akarnak vele az urak? Akihez kérve fordulék, az csak a király.

PORTIA: *(bizonytalanul)* A király -

WESSELÉNYI: *(fojtott ingerültséggel)* Portia uram úgy gondolja tán - roppant nagy lehet a királyi palotabeli adomány - de amin általhozhatod - egy szűk tanácsosi ajtó csupán?!

LIPPAY: S így már az ajtóhoz arányoztatik már ott benn az adomány? -

ZRÍNYI M.: Montecuccoli!

PORTIA: *(bizonytalanul)* Hát - hm.

ZRÍNYI M.: Montecuccoli! Ímé még a győzelem megfényesíté -- mért kell most a Gonosz fekete arcát látnom megint?!

LIPPAY: Hajh!

ZRÍNYI M.: Mint a városi komédiában a csalfa teremekben, bármelyikbe lépsz, ugyanazon orca ugrik eléd - e tágas életben, százfelé fordultomban hát csak ez az ember áll az útamba - újra s újra - mindenütt?

PORTIA: Zrínyi uram!

ZRÍNYI M.: Fölemelem a kardom a tetre - s egy kéz lecsapja s azt mondja: Montecuccoli! Karolva fognám föl a vert magyart - szívemmel itatnám az epedt nyomorút -- s egy kéz láncra rak - és azt mondja: Montecuccoli! Magahittség bolondja én! mikor a halálra is legyintő elszánás bennem imént még mint a szavával sorsokat döntő ember beszélt! Óh haza! - mert hogy az ember ne tehessen semmit itt javadul: ölő fátumod ide-teremté melléd, ím, markában tartó ördögödet!

PORTIA: *(békítően)* Zrínyi gróf!

ZRÍNYI M.: Montecuccoli! - Hát a gyalázásomat nem elégelő végezetnek semmi még csúf bukásom? - Igazságkeresésem bús útjai a szív ölő ütései közt?! - Hej, Kanizsa, Újzrínyivár! Fölbuzgó sebek! És a képtelent, rút lehetetlent is ellenem forgató sors megcsúfolásom legalja gyanánt még ahhoz is rántana most instanciázó kérőként, ímé, akinek gyáva, gaz ármányából állok így itt? Nem, urak! Hazamegyek. S ha a kértem hadat csak pökéssel járó alamizsnaként adhatja a mindenemmel adós király - megtalálom az utat nélküle is -- *(mennni készül)* Isten velük.

PORTIA: Mi ez?

WESSELÉNYI: *(hozzálép; megfogja a kezét; keményen)* Álljon meg, Zrínyi Miklós!

ZRÍNYI M.: Wesselényi uram -

WESSELÉNYI: Kegyelmed monda így: A megbántott büszkeségnek meg kell hajolnia a még nagyobb, a haza érdeke előtt - ha ínunk reszket is - meg kell hajolnia - utoljára még - *(jelentősen)* többen vagyunk, Zrínyi Miklós!

LOBKOWITZ: Ha!

ZRÍNYI M.: *(pillanatig haboz, aztán keményen)* Hirtelenségem jól feddé palatínus uram! Ha ínunk reszket is! - igen - utoljára még! - te célba nem tanult kutya büszkeség -- a nagyobb ügy kedvéért - ha ínunk reszket is - palatínus uram!

LIPPAY: *(fojtottan)* Ha ínunk reszket is -

ZRÍNYI M.: Legvégső emberség árán is - utoljára még -- ha ínunk reszket is -- próbálnák hát a bécsi istent ihon - *(emelkedő indulattal)* és ha zárt füllel ül még - s helyén a kujon tartja az udvart -- a föld csontjai is ránduljanak a felhívott segítő ördögért! -

LOBKOWITZ: *(felugrik)* Hallatlan! Rebellio!

PORTIA: *(ingerülten)* Zrínyi gróf!

WESSELÉNYI: Rebellió! Pokol! *(Lobkowitzhoz)* Üljön le kegyelmed! Túlon-túl érti a magyart - nem kell neki elótáncolni az indulatot!

LIPPAY: Nyugodjunk bán uram - várjuk a rendjét - még béke lehet -

PORTIA, LOBKOWITZ: *(meglepve egymásra néznek)* Hm.

ZRÍNYI M.: Nehéz a megborult tengernek, no - s még rácsapa a szél - Kanizsa! - Újzrínyivár! - de nyugalom - ha ínunk reszket is! - Montecuccoli!

KOMORNYIK: *(befut)* Montecuccoli gróf!

(Montecuccoli belép)

WESSELÉNYI: Óh!

LIPPAY: Mint a végszóra a komédiában!

LOBKOWITZ: *(feláll)* Diadalmas fővezérünk!

PORTIA: *(felugrik)* Szaladok a császárhoz! *(indul)*

LOBKOWITZ: *(megfogja)* Maradjon csak - *(élesen)* magát jelenti egy ilyen győzelem - Portia herceg.

(Portia kedvetlenül leül)

MONTECUCCOLI: *(fennhéjázva körülnéz)* Üdvözlöm az urakat - egy kis tanácsra ideszöktem - *(leereszkedő hangsúllyal)* Ah! a bán!

ZRÍNYI M.: Montecuccoli uram! - Csúnya minutumban hagytuk el egymást. - Fogadja most köszöntésemet e kereszténységet megvidámító nagy győzedelemért! -

MONTECUCCOLI: Ha! Mi?!

WESSELÉNYI: *(mesterkélt kedélyességgel)* Üdvözljük a győzőt!

LIPPAY: Reménységgel köszöntjük.

WESSELÉNYI: No - megjött hát a nagy alkalom - főgenerál uram! - Most aztán rajta! - mi? - Kár lélegzetet adni az ebnek -

LIPPAY: *(öszökélő kedélyességgel)* Megroppantani gyorsan a vert ottománt! - Vivát! - Fönnről Montecuccoli uram, - délről a bán!

MONTECUCCOLI: Úgy?!

PORTIA: *(felváltva Montecuccolira és a bánra nézve s a zacskót szorongatva)* Nem találom a szavakat -

WESSELÉNYI: Csak élni vele most! Plánunkhoz pompásan bevág ez a szép győzelem! - mi, Portia uram?

PORTIA: Hm.

LOBKOWITZ: *(összenéz Portiával)* Pompásan!

LIPPAY: Mi öregek is csak tudunk valamit - mi? *(megböki Montecuccolit)*

MONTECUCCOLI: *(fennhéjázva kihúzza magát)* Hát valakinek csak ki kellett köszörülni az utóbbi csúfos kudarccokat! He!

WESSELÉNYI: Hogy?

MONTECUCCOLI: *(növő lendületben, egyre Zrínyi felé nézve)* A nagy hősök eljátszogatnak - ha aztán itt a baj, jó a vén a háznál! Ha!

LIPPAY: No!

MONTECUCCOLI: *(kitörve)* Metodizmus? Taktika? Szobakatonaság? - Kutya-füle! Mi, urak? De a snájdigság, a hurrá! He? - Marhahajtót, borlopót, asszonybetyárt meglesünk, aztán neki: és kész a világgraszoló győzelem! S egyszer csak itt az ellenség: s hipp-hoppra kiderül, hogy a fenénagy kurázs, hajrá, hebehurgyaság hová vezet! Ha?

WESSELÉNYI: Hát ez meg -

MONTECUCCOLI: *(növő lendületben)* Görögtűzzel, síppal-dobbal, néphangulattal s a nemértők megbabonázásával elkapjuk a pálcát - aztán, hogy a bizalmat igazolni kellene, csődöt mond a vállalkozás! He?

PORTIA: *(idegesen)* Montecuccoli gróf!

MONTECUCCOLI: *(acsargó dühhel)* Dicső hadjárat! Téli hadjárat! Világünnep! Diadalszekér! Mi? -- Egy kazal szalma megvilágosíthat egész határt - de a végén a nagy tűzijátékból csak semmi lesz! Há!

WESSELÉNYI: *(ingerülten)* Úgy gondolom -

MONTECUCCOLI: Felsülések, káros és bűnös kudarcok ilyen sorozatára választ tud a katonai szabály. De a világ és fölsőbb kegyek mulattató és tapsolt kegyencei számára a bukfencekért csak a fővezéri megrovás marad.

ZRÍNYI M.: *(fojtott önuralommal)* Talán már elég -

MONTECUCCOLI: Elég! - Azt mondja a világ is - *(gőggel)* miután szerencsére került, aki a katonai tisztességet megmentse még!

WESSELÉNYI: *(felugrik)* De aki irgalma van!

LIPPAY: Valóban elég!

ZRÍNYI M.: *(fojtott nyugalommal legyint)* Hát - mégiscsak mennénk - Wesselényi uram - mégiscsak mennénk - no -

MONTECUCCOLI: Elég?! - Ha!

LIPPAY: Ne folytatnánk talán, Montecuccoli gróf --

WESSELÉNYI: S a régi és oktan sérelem tán bizony némulna most, hogy a leggyorsabb tennivalók kívánnak józan és békés határozást -

LIPPAY: Még ha oly igen forr is kebelünkben, agyunkat ingatván bódító gőzei, e derék és nem várt győzelem.

WESSELÉNYI: S ahol a harcnak táborá egymásra robog, s egyenlő hadi virtus feszül, nem ildomos bizony, ha a vezér ily túlsággal tulajdonítja magáénak a szerencse, magos igazság és derék vitéz eldöntötte diadalt.

LIPPAY: Az érdemet pedig - s ha más zengi, szebb bizony - kétszer is megadja szánk, Montecuccoli gróf, de e megjött nagy jót rosszul segíti tovább, ha bán urammal erővel felzajdítja a vihart - *(hangsúllyal)* s megakasztja az oly fontos, összevágó közös operációt.

MONTECUCCOLI: *(felugrik)* Mi? Hogy?

ZRÍNYI M.: *(Wesselényi felé, fojtottan)* Hogy is vala? - „utoljára még”? -- Isten velünk, urak! *(menni készül)*

MONTECUCCOLI: *(Zrínyi felé)* Közös operációt! Ha! Mi?

WESSELÉNYI: *(fojtott indulattal)* Ne menjünk, bán uram -

ZRÍNYI M.: *(csöndesen Wesselényi felé)* Végemberségem adtam ímé - és nem nyertem érte semmit. S ha ki még itt áll így - az szóra nem való - nemtelen -

WESSELÉNYI: Ne - Zrínyi Miklós!

MONTECUCCOLI: *(Zrínyi felé, viczorogva)* Együttműködés! Most, hogy rendbehoztam a dolgot! - Mi?

ZRÍNYI M.: Ne feszítsük, Wesselényi uram. Már el is menék. *(Kifelé indul)*

WESSELÉNYI: *(megfogja)* Az irgalmát! Zrínyi uram! Elméne, no?! - *(erővel)* Rettenetes szentségű esküje és hivatala kötelmen - magyarok roppant ügyében - rögtönös tanácsba hívja hát e bánt - Wesselényi gróf - magyaroknak palatínusa!

ZRÍNYI M.: *(pillanatig habozik, aztán megfordul)* Zrínyi Miklós elméne. Magyaroknak parancsára a bán itt vagyok.

MONTECUCCOLI: Hha! A bán megy - a bán jön - miféle komédia! - *(Portia és Lobkowitz felé)* Ez vár ma engem itt? Ha!

WESSELÉNYI: *(kitörve)* Komédia! - Nem komédia! - elég volt a dagályból - pámpoló hős fővezér! - mert akkorát kiáltok, hogy a cserepek táncra zendülnek a magas Burg tetejéről a fején! -- ha az emberség semmi - tiszteletet egy ország szavának és hivatalomnak - magahitt mámoros - az irgalmát is! - aki beteg testtel száz és száz mérföldnyiről nem szájcsattogni, vénasszony-pörlni, de a portánk körül rendet teremteni vagyok itt!

LOBKOWITZ: *(felugorva)* Wesselényi gróf!

WESSELÉNYI: *(komor súlyossággal)* Ne ugorjunk, herceg - mondtam már imént - nincs kinek. - Imhol a bán - imhol magyaroknak primása - imhol e hely, minutum, idő. - *(erővel)* Ki a farbával hát gyorsan, urak!

PORTIA: *(kétségbeesve fogja a pénzt)* Ha!

WESSELÉNYI: *(komor hangsúllyal)* Míg a szükségest nem nyeri, hármunk e helyről nem mozdul: - hogy a jussért és igazáért még továbbra is két dolga -, kötelessége-feledő bécsi úr után loholjon Magyarország!

LOBKOWITZ: Ha!

WESSELÉNYI: *(ünnepélyesen)* Mi hárman - magyarok legfőbbi ímé - a romlott haza sorsának e napokban jobbrafordulását híven - s ez Istenünk megadta győzelem után az ozmánra végső csapást mérni reménykedően - magyarok választott és rendelt, szabadkezes fővezérének németek generáljával való szükséges együttoperálása végett - kérjük a bánnak a múlt nehéz sérelmeiért nagy ügyünk javáért a király öfelségének általa juttatott elégtételt és alkalmatosságot.

MONTECUCCOLI: Gyönyörű!

LIPPAY: *(gúnyosan Montecuccoli felé)* Hic Rodus -

MONTECUCCOLI: Ímé a dicső cirkusz! Palatínusi felvonulás! A három nagy! A népünnepély! - Jól rendezte, Wesselényi gróf! És a nagy oráció! - no, van még valami? Vagy tapsolhatunk végre? Mi?!

LOBKOWITZ: *(hidegen Portiára néz)* Nos, hát akkor -

MONTECUCCOLI: Együttműködés! Alkalmatosságot! Mi? Alkalmatosságot - a sérelmekért! A tüzes ördögért! Hát micsoda sérelmekért? - Elégtételt! Hha!

ZRÍNYI M.: *(csöndesen)* Montecuccoli gróf!

LIPPAY: *(kiáltva)* És Kanizsa? Újzrínyivár! Ember!

MONTECUCCOLI: Kanizsa! Újzrínyivár! *(legyint)*

ZRÍNYI M.: *(fojtottan)* Kanizsa - Újzrínyivár - no, mi van velük?

MONTECUCCOLI: *(ádázul)* Amivé lettek - a kezén - téli hadjárat - Európa hőse!

ZRÍNYI M.: *(fojtottan)* Amivé lettek - a kezemen -

MONTECUCCOLI: Tán az enyimen - he?

ZRÍNYI M.: *(fojtott haraggal)* Emberi részemben elmenék innen - csak a hivatalos kötelmű bán maradt. - De elhallgathatja-e a bán amaz előtt, amik amaszt, mint megfelelni való dolgot illetik?

MONTECUCCOLI: *(ádázul)* Ne hallgassa el! - mondja meg neki: - az egyiket bevenni nem tudta - a másikat megvédeni nem!

WESSELÉNYI: Az áldóját!

LIPPAY: Szakadj le, ég!

ZRÍNYI M.: Nem mondom meg, ördög - mert azt akarom, hogy Istennek még térdelve köszönj, hogy helyette én felelek. - *(kitörve)* Átokepjú cinkos bitang! Ármányos haramia te! Hát ki ütötte el kezüktől Kanizsát?! - Mint akit vadra küldenek - s a fegyvert vízzel telítik - öreg harcosok sírtak s a vitézi virtus kétségbeesett, hogy ilyen gaz-buta csapdába csalva kell hahoták közt elvéreznie!

LIPPAY: Úgy, úgy!

ZRÍNYI M.: És ki vágta le Újzrínyivárát, mint kötözött tinót?! - S a gazda csőhegyre fogva nézhette csupán! -- Ömlött a drága vér és kurjongva ugrott mind elébb a pogány - *(Montecuccolira mutatva)* s e kaján hóhér fegyvererdő közt nézte csak, mint pusztul a vitéz és hull a vér! - Türelmes Isten! - S még ő beszél! - Vak, irigy, törtvető düh még nem dobta így a szemébe, sárba a katonabecsületet!

PORTIA: Az Istenért, urak! E szép napon! Ah! oh!

LOBKOWITZ: *(gyűlölettel nézve a magyarokra)* Abszurdum!

MONTECUCCOLI: *(vicsorogva)* Rajta! Még! - A kátyuba hullott merényt hagyjuk csak - toporzékoljon - a megcsúfolt tisztesség rikoltásaival kábítva mást és magát - hisz különben kegyelemnek kell tekintenie a nem követelt számadást -- vagy ügyetlen buktán saját mérgétől megszakad! - S elvégre - ha az igazság s a magasabb érdek előtti tekintet mozdíthatatlanabb magatartást kívánna is - emberek vagyunk!

WESSELÉNYI: *(magánkíviül)* Minden pokol és mennydörgés!

ZRÍNYI M.: Sátán! Türelmem buktató próbája, te! Kivel egy minutum össze nem hozhat ímé, hogy egy életen át fáradva építgetett magasabb emberség bennem felborulván, ott ne fetrengjek a szavakban, ahol a korcsmán otthonos zsoldoslegény! Megfeleljek neked? - Ég irgalma - ne hagyj! - mert ha e világnak üdvösséges is e cudarra mért csapás, válaszd te rá méltóbb eszközöd itt, míg odaát eléri a kárhozatot!

MONTECUCCOLI: *(csikorogva)* Katonának rossz - szájhősnek: igen -

ZRÍNYI M.: Megdöntsem a vérét?! - *(kardjához kap, majd elengedi)* - De hiszen engem sért csupán - hiúság! - engedj meg, Ég - csak ember vagyok -- ám száz s százezrek jajdulnak belé! - hát vessz el, ha száz életemnek árán - és százszor és százszor - s újra még - *(puszta kézzel rárohan Montecuccolira, aki kardot ránt, de Zrínyi pillanat alatt kicsavarja azt a kezéből és messzire dobja)* - dög! - Magyarország meggyalázója! *(mind felugrálanak)*

LOBKOWITZ: *(magánkíviül)* Skandalum!

PORTIA: Hó! Emberek!

WESSELÉNYI: Bán uram - no -

LIPPAY: Hagyjunk holnapra is -

ZRÍNYI M.: *(Montecuccolit rázva)* S ha mindketten pusztulunk - még ott túl is számolni fogsz velem - míg fekete lelked a semmibe hull - kit e föld nem számoltat itt - hol a bíró a hatalom - hejh - *(e pillanatban berohan a komornyik)*

KOMORNYIK: *(elképedve körülnéz, majd lélegzet nélkül jelenti)* Öfelsége a császár! *(el)*

MONTECUCCOLI: Hah! *(Zrínyi felé)* No majd -
(Lipót belép, utána Szelepcsényi érsek)

TÖBBEN: Felség!

LIPÓT: Üdvözlöm az urakat - ah Gott! Hallom - röpül a hír - éppen aranyat fabrikálánk Szelepcsényi urammal - de ez a győzelem - *(Montecuccoli felé)* látom, kissé még izgatott - mi? -- ah - a dicső harc - Montecuccoli gróf - ön egy új Cato - egy - egy Julius - *(szót keres)*

MONTECUCCOLI: *(gőgös segítőkészséggel)* Caesar, felség.

LIPÓT: Ah úgy! Egy Caesar! Ez a győzelem, mi? - Ah, Zrínyi uram! - Wesselényi gróf, - rossz ember, - zsémbes ember! - *(Portia felé)* No, rendben? Szent a béke végre - nem?

PORTIA: Éppen behatóan kezdtük a tárgyalást -

LIPÓT: Ah, ah! Ez a győzelem! Mi? S ez a mi főgenerálunk - bán uram - egy öröm - nem?

MONTECUCCOLI: *(gőgösen)* Ha!

KOMORNYIK: *(jön)* Csáky és Nádasdy gróf önnagysága. *(el)*

CSÁKY: *(Nádasdyval együtt belép)* Hódolatom felség.

NÁDASDY: Ah! Montecuccoli gróf! Pompás diadal.

LIPÓT: Üdvözlöm az urakat! Hiszen vártuk - óh! - de hogy ez a fene arany - Szelepcsényi uram! - mi? - ah! - pompás ez a főgenerál - nem?

LIPPAY: Valódi öröm nekünk!

KOMORNYIK: *(jön)* A pápai nuncius őeminentiája, Gremonville és Molin őexcellenciák. *(el)*

NUNCIUS: *(Gremonville-lel és Molinnel belép)* Felség! Sietek az üdvözléssel, Montecuccoli gróf!

MONTECUCCOLI: *(gőgösen)* Ha!

GREMONVILLE: *(az uralkodó felé meghajolva, aztán Montecuccolihoz)* Gratulálok, gratulálok!

MOLIN: *(szintén az uralkodó felé meghajolva, aztán Montecuccolihoz)* Magam is. Igazán nagyszerű.

GREMONVILLE: *(álnok hangsúllyal Portia felé)* Várjuk a nagy adut most már, urak!

MOLIN: Hogy így kívágta, Montecuccoli uram!

SZELEPCSÉNYI: *(Montecuccoli hátát veregetve)* Ah! A szentgotthárdi győző!

LIPÓT: Egy Julius -

PORTIA: *(odasúgja)* Caesar -

LIPÓT: Caesar - nem?

MONTECUCCOLI: *(álszerénykedve)* No - csak megteszi a magáét egy kipróbált vezér neve is - ha?

SZELEPCSÉNYI: Harcok csillaga!

KOMORNYIK: *(jön)* Coligny herceg és Waldeck gróf őexcellenciáik! - *(el)*

TÖBBEN: Oh!

NÁDASDY: Coligny herceg! A nagy Francia-i vitéz!

CSÁKY: És Waldeck tábornagy, a Birodalom generálisa!

(Coligny és Waldeck belépnek)

WALDECK: Hódolatom, császári felség!

LIPÓT: Ah! Ah! Üdvözlöm az urakat! Hiszen vártuk - nem?

COLIGNY: Felség! Köszönni jöttem, amielőtt a katonakötelesség máris tovavisz. *(körülnéz)* Üdvözlétem. *(Zrínyit meglátva, lelkesen hozzásiet)* Ah! Zrínyi! Szentgotthárd hőse!

(általános elképedés)

MIND: *(összevissza)* Ah! - Oh? - Mi? -

ZRÍNYI M.: Coligny herceg!

COLIGNY: *(Zrínyi kezét fogva, lelkes pátosszal)* Harcot kereső lelke - míg itt fogta testben e hely - ott röpdösött fölöttünk s - jelenléte harsogva vezette a csatát!

MONTECUCCOLI: Ha! Mi?

TÖBBEN: Hogy értsük?

COLIGNY: A válságos pillanatban - *(hangsúllyal, Montecuccoli felé)* amiután Montecuccoli fővezérnek nem sikerült - immár a tizedik visszavonulása után - többé a nagyvezér elől meghátrálnia, mert Waldeck generál uram megakadályozta, és így - nem akarva is - állnia kellett a csatát - és már a kárunkra ingadozott a szerencse - hirtelen ez a név hangzott fel: „Zrínyi! Zrínyi!” - amire, nyilván azt híván, hogy ő érkezett oda, akkora pánik tört ki a török seregben, hogy egyszerre mind fejevesztett futásnak eredt, holott csaknem az övé volt már a győzelem!

MONTECUCCOLI: *(ádázul)* Úgy!

GREMONVILLE: *(fojtottan)* Debacle!

MIND: Óh!

WESSELÉNYI: *(Colignyhoz)* Nyilván előbb Montecuccolit kiáltának az urak.

LIPPAY: *(Montecuccoli felé)* De aztán csak megtevé a magáét a ki-próbált vezér neve, há?

LIPÓT: Ah Gott! - Mi, urak?! - Ez a bán - Montecuccoli gróf - egy öröm - nem?

COLIGNY: Büszke vagyok, Zrínyi uram, hogy együtt mérhetjük most már a törökre a végső csapást.

LIPÓT: Ah Gott! - Mi? - *(Portia felé néz)*

WALDECK: Magam is, Zrínyi gróf! *(melegen rázza a kezét)*

MONTECUCCOLI: Boldog a herceg - he? - Ami azt a csapást illeti - elkelhetne bizony - mivel a herceg Szentgotthárdnál - gondolom - nem mérhetett valami sok csapást! A tábornak excellentiád vezette része lévén ugyanis az, amelyik megfutott.

WALDECK: Coligny herceg, Feuillade tábornok s a szerénységem vezette csapatok voltak ugyanis azok, amelyek a véres rohamokban felfogták, majd üzőbe vették a törököt. Montecuccoli grófot nem hibáztatom, hogy ezt nem tudja, lévén a tény az hogy a csata válságos percében messze egy ügyelgő lovast pillantottam meg. Kérdem, ki az a csatakerülő - kapják el csak. Egy jószemű emberem odanéz és azt mondja: hová gondolok? Hiszen az Montecuccoli főgenerál!

MIND: Óh!

GREMONVILLE: *(meglöki Molint; fojtottan)* Debacle!

LIPPAY: *(kajánul)* Mit nem talál ki ez az irígység, főgenerál uram! - Ha!

MONTECUCCOLI: *(Coligny és Zrínyi felé, sötétben legyintve)* Fantázia! Minő fantázia, he! - Madarat tolláról - embert barátjáról.

COLIGNY: Ez a barátság nekem dicsőség, Montecuccoli gróf!

WALDECK: Nevemben is mondá, Coligny herceg.

LIPÓT: Mi? Urak! Pompás! Mi? - No - szent a békesség, Zrínyi gróf - ez a nap - milyen öröm - nem?

WESSELÉNYI: *(odalép)* Az öröm napja nagyszívű nap - *(súlyosan)* és mi ma kérni jövünk ide, fölség!

LIPPAY: *(súllyal)* A végre megadandó elégtételt és kérése teljesítését Zrínyinek.

GREMONVILLE: *(Molinre néz)* Ah! Mi?

KOMORNYIK: *(jön)* Futár, felség! *(el)*

PORTIA, LOBKOWITZ: *(egymásra néznek)* Ah!

(Futár jön, levelet ad át; Portia elolvassa, arcán átfut az izgalom; utána átadja Lobkowitznak, Montecuccolinak, majd Lipótnak, akik sorra olvassák; mind a négyen meglátszik a nagy izgatottság.)

MONTECUCCOLI: *(magával alig bírva, diadalmasan)* Ha!

LIPÓT: *(felugrik)* Ah Gott! Gott! - nem? *(Portia végtelen ügyesen visszahúzza a székre)*

LOBKOWITZ: *(szigorú rosszallással néz Montecuccolira és Lipótra)* Hm! *(mindenki meglepődve figyel)*

GREMONVILLE: *(Molint meglökve, Lipót felé)* Jó hír - ha a jelekről ítélünk -

MOLIN: Reméljük, mi halandók is részesülünk -

CSÁKY: A szép jövőkhöz való bevezetőképén hát - talán most mindenekelőtt bán urunk dolgát hallanók -

NUNCIUS: *(kenetes ünnepélyességgel)* A világ szeme gyönyörködve néz ma ide, felség.

LIPÓT: *(Portiára néz)* Hát, Portia herceg - nem?

PORTIA: *(zavartan rájuk néz, aztán elővesz egy papírost és rendkívül akadozva olvassa)* Zrínyi Miklós - bán urunk kérelmére - öfelsége - a császár -

ZRÍNYI M.: *(szelíden közbeszakítva)* Engedelmet, Excellentiád - a császártól nem kértem semmit - én a magyarok királyához folyamodtam.

LOBKOWITZ,
MONTECUCCOLI: Ha!

PORTIA: - a magyar király öfelsége - ez alkalomból is szíve egész mélyéből - a legmagasabb méltányolással emlékezik meg - Zrínyi gróf érdemes harcairól - fáradásairól s a kereszténység s a haza érdekében végzett tetteiről -

TÖBBEN: Úgy, úgy!

PORTIA: - és elismerése jeléül - és méltó kárpótlásul - az elszenvedett károkért - és egyben kellő elégtételül - eme zacskóban itt - ezer aranyat --

(óriási megdöbbenés; kardok csörögnek; indulatkiáltások)

TÖBBEN: Óriási! - Hah! - Mi? -

PORTIA: *(reszkető hangon)* - ... küld. -

(feszült csend minden szem Zrínyin; Zrínyi egy percre nyugalomban áll, aztán lassan odamegy Portiához és átveszi a zacskót)

ZRÍNYI M.: *(fojtott nyugalommal)* Meg van számolva, Portia uram?

LIPÓT: *(lelkesen)* Ah! - meg! - Pontosan! Nem hiányzik! *(Portiára és Lobkowitzra néz kutatóan, azok vállukat vonogatják)*

ZRÍNYI M.: Jó lesz bizony a vitézlő népnek - fosztott szegénynek - ennyi legalább visszakerül - *(tovább ott áll; hangsúllyal)* - nos, Portia uram?

PORTIA: *(félíg megsemmisülve)* Hogy?

ZRÍNYI M.: *(nyugodt súllyal)* Tán a többi hallanók - excellentiád.

PORTIA: *(dadogva)* A - a többi? -

ZRÍNYI M. A hadamról még nem beszéle kegyelmed --

WESSELÉNYI: Tán hallanók -

LIPPAY: A kért hadtestről -

PORTIA: A kért hadtestről -? *(karját széttárva Montecuccolira néz)*

MONTECUCCOLI: Hhá? Mi?

TÖBBEN: Hogy?

MONTECUCCOLI: A hadtestről!

WESSELÉNYI: Rosszul hallá kegyelmed?

MONTECUCCOLI: Önálló hadtest! Montecuccolitól függetlenül - mi - így gondolá a bán - he?

LIPPAY: Nos?

MONTECUCCOLI: *(fönséges göggel)* A hadtestet - azt nem javasolhatom.

TÖBBEN: Óh! Mi?

LIPPAY: Ő nem javasolhatja! Hah!

CSÁKY: Hát egy szál vitéz volna a haditanács, Lobkowitz uram?

WESSELÉNYI: Kérlelné meg tán, fölség! Montecuccoli őistensége tán lágyulni fog -

MONTECUCCOLI: *(ágálva)* Önálló hadtest! - Hogy is mondta Wesselényi gróf? - Alkalmatosság! - Mindenkitől függetlenül - ha! - alkalmatosság! - a teremburáját! - Hiszen jó is lett volna - mi?

LIPPAY: Jól hallok ugyan?

MONTECUCCOLI: Amúgy bánunk módjára megnyergelni végre már azt a táncoló hátú - eddig mindig földhözvágó szerencsét - he?

ZRÍNYI M.: Milyen szerencséről beszél ez?

MONTECUCCOLI: Hogy is hangzott csak? - nem is olyan régen, itt e teremben? - Beteljesíteni a diadalt - kiaknázni az eredményt - *(Wesselényi és Lippay felé)* Mi, urak? - Talán most több sikerrel próbálni újra még - ami olyan hűhóval indult a télen - s lám, milyen gyorsan abbaszakadt!

NUNCIUS: Az Istenért! Mi ez?

GREMONVILLE: Színjáték, eminentiád, színjáték!

MOLIN: De nem isteni!

MONTECUCCOLI: *(Wesselényi és Lippay felé)* És derék szövetkező csak akad bizony - de amit próbál ott a vakmerés - ellensúlyozza emitt az ész - hiszen ugrálnak a gyerkőc pajkosok is - de - csak amíg a pálca nyugodt --

ZRÍNYI M.: *(undorral vegyes önuralommal)* Micsoda handabanda ez?

MONTECUCCOLI: Úgy! - Hát beszéljünk világosan! - *(ádázul)* Szép lett volna végre őkegyelme alá adni a lovat! He?

ZRÍNYI M.: A lovat!

NÁDASDY: Az ördög! -

MONTECUCCOLI: *(végzetes hangsúllyal)* S a mennybemenetelhez - bármi szép lett volna tán - mi sajnálatunkra nem segíthetünk - *(ádázul)* Zrínyi Miklós - Magyarország királya!

LIPÓT: *(felugrik)* Ah Gott! Mi?! *(Portia az egykori nevelő szelíd-biztos mozdulatával visszahúzza a székre)*

MIND: *(össze-vissza)* Badarság! - Ostobaság! - Ah!

ZRÍNYI M.: Égbolt, aki vagy - nap, hold - minden istenek -

LIPPAY: Mért nem kínai császár - Montecuccoli gróf?

ZRÍNYI M.: Álljon meg ez a kerengő világ - s ne légyen rend -- ha itt e földön égne hasadta nélkül lehet így kimondani a képtelent!

GREMOVILLE: *(Molin felé)* Minő fantázia!

MOLIN: *(Gremonville-hoz)* Még rágondolni is - ah!

WESSELÉNYI: *(komoran)* Nem jó játék ez, fölség - ez nem lesz jó így!

CSÁKY: Úgy gondolom, urak - e sajnálatos, személyi rosszindulat teremtette intermezzo után - ezt nemtörténtnek tekintvén - folytatnók az ügyet!

ZRÍNYI M.: Újra s újra azt hittem, itt a határ - s ahol egy pokoli elme koholta leleményre már csak legyint a kéz - s ímé a legújabb, amikor a minden elgondolhatón túlin is túlhaladón ámuló már csak biccenteni se tud.

NUNCIUS: Ah! - Ah! - *(kezait tördeli)*

ZRÍNYI M.: S ahol a kajánság a levegő-semmiből új semmit csiholva dob feléd - aki még ott a valóság argumentumaival vitáz, az csak a bárgyúság már, vagy a gyerek! - Köszönöm urak. *(mennni készül)*

COLIGNY: Egy szóra, Zrínyi gróf, - *(Lipót felé)* ha mint tanácsoló itt nem illetékes - szót emelhet-e egy érdemes katona, felség?

LIPÓT: Ah, herceg! - Hogy? - hiszen megkérjük arra, nem?

COLIGNY: *(előrelépve)* Úgy engedtessek meg, felség, hogy királyom, a katonabecsület és seregem nevében, amelynek főtisztjei közül sokan ott hullottak el a szentgotthárdi mezőn, elégtételt kérjek katona-példaképünknek, Zrínyi Miklósnak.

MONTECUCCOLI: Közbejáték?! Ha!

WALDECK: *(előrelépve)* Vagy, úgy ítélvén, hogy érdemtelenül a katona magas tisztességében részesülünk itt, amikor a legnagyobb érdemnek a karddal meg nem torolható, mert legmagasabb helyről jövő megalázottságban kell maradnia - mint ide nem valók, sajnálattal távozunk, felség.

LIPÓT: *(gyámoltalanul)* Ah Gott! - én - dehát -

MONTECUCCOLI: *(Lipótra nézve, magas fennhéjázással)* Coligny herceg és Waldeck gróf urak - hát ha úgy tetszik - legalább nem kell erre felkérni kegyelmeteket.

PORTIA: Gróf!

(általános elképedés)

TÖBBEN: *(felugranak)* Hallatlan! - Ah!

COLIGNY: Úgy! *(Waldeckkel összenéznek)*

GREMONVILLE: Kolosszális!

WALDECK: Valakivel összetéveszt bennünket, Montecuccoli gróf. Ez az úr itt Coligny herceg, francia marsall. Én Waldeck - a Birodalom tábornagya vagyok.

WESSELÉNYI: Nyugalom, urak! - Imhol fölborult e nap rendje, fölség - életben, halálban döntení ugorván egyre a dühült izgágaság -- ám feleletet kérnénk - s ha több ország plénuma előtt: mit

bánhatja az igazság? - Mert vagy a magasabb önkény burkolódzik óvakodón eme bábnak táncába itt - s akkor a törvényt rántsuk elő, uram király - vagy mint mulattató személyt néznők talán e rendet-, közszokást-, jobb érdeket-, s a világ élete óta szent illemet-felborító vakmerőt?!

LIPÓT: *(gyámoltalanul, zavartan)* Ah Gott! - Ah! - De hová gondol, Wesselényi uram? - Hogy én a törvényt --

WESSELÉNYI: *(komoran)* És Zrínyinek s e két fő-vitéznek itt elégtételt, fölség - *(hangsúlyval)* vagy nem lesz jó -

LIPPAY: Bármint húzogatja is a szemét Montecuccoli tirannus!

MONTECUCCOLI: Hhah! És mit akarnak tulajdonképpen velem az urak? A pokolba is! Én csak javasoltam. Megmondtam, amit megmondtam. A többit? *(ádáz gúnnnyal)* Hát tessék! Tessék! Zrínyinek a hadtestet! Ha!

PORTIA: *(gyámoltalanul)* Nem tehetjük -

TÖBBEN: Mi?

LOBKOWITZ: Semmi értelme. Hm.

GREMONVILLE, MOLIN: *(egymásra nézve)* Úgy!

CSÁKY: *(indulattal)* Hát a háború?

NÁDASDY: *(indulattal)* A török?

PORTIA: *(levelet vesz elő)* A törökkel megkötöttük a békét.

MIND: *(felugranak)* Ah!

NUNCIUS: Most - a felmentő végcsapás előtt? - Hogy?! -

WESSELÉNYI: Hát száradjon le a kéz, mely aláírja - ne szolgáljon, életet adva, tüdejében a lehellet!

GREMONVILLE: *(Portia felé)* Olvassa csak excellentiád! Ha jól tudom, az is benne van, hogy minden meghódított magyar terület török kézen marad.

LOBKOWITZ: *(dühös elképedéssel Gremonville felé)* Hm!

MIND: Hallatlan!

CSÁKY: A nagy győzelem után - egy roppant had birtokában - a megvert törökkel - a megsemmisítés előtt! - Ilyen még nem volt!

ZRÍNYI M.: Halok-é, vagy éberen vagyok? - ímé hallok, nézek, - s lehetetlen mese, veszett játék nekem ez a világ!

COLIGNY: *(kardjára csap)* Csúnya játék!

WALDECK: A birodalmi sereg nevében, amely kezem alatt az ozmán ellen az emberséget és hitet megmenteni, vagy halni jött - a legoktalanabb balgaságnak és a segítő tisztesség elleni kihívásnak bélyegezte ezt, amit csak elkövethetett a politikus rövidlátás és gyávaság. - Felség! *(el)*

MONTECUCCOLI: *(gúnnyal)* Óh!

COLIGNY: Magam is. - Felség! *(el)*

LIPÓT: Mi? - urak? -

GREMONVILLE: *(éles hangsúllyal)* Nagyon sajnálom.

MOLIN: *(éles hangsúllyal)* Nagyon.

NUNCIUS: Legsúlyosabb rosszallásunkat fejezem ki, felség! *(el)*

LIPPAY: E keresztre esküszöm, harangot kondíttatok ellene - és imára és gyászoló processzióra süvöltök fel templomaimban minden hívőt!

SZELEPCSÉNYI: *(gúnyosan)* Ah!

WESSELÉNYI: A sacramentumra teszem le szavamat - amely minden magyaré - hogy e hitszegéses, áruló, értelmet, becsületet megcsúfoló, és gyötrelmeinket, ígánkat, egetverő nagy siralmainkat meghosszabbító, törökkel paktáló, magyar-irtó és álságos békességet nem fogadom el!

LOBKOWITZ, PORTIA: Óh!

NÁDASDY, CSÁKY: *(ingerülten)* Nem fogadjuk el!

MONTECUCCOLI: Haha! Komédia!

LOBKOWITZ: S ha nem kérdezzük?

TÖBBEN: Úgy?!

SZELEPCSÉNYI: *(kihívóan)* No - és aztán - egy-két hepciás úrnak sérelme - még -

ZRÍNYI M.: No - még?! -

SZELEPCSÉNYI: - még nem az ország.

ZRÍNYI M.: *(feléje lép)* Még nem az ország! Véreskarmú papsakál! Szentmázú ringyó te! Részeg tök! - Nem az ország! - Istent, hazát áruló korcs bitang, ha róla darál is - még nem az ország! - De ország leszen ímé eme néhánynak keserve - Szelepcsényi papsátány! Pokol érsekje! - ország leszen! - ha a vérig vert magyarnak sebével kirohan a négy szélnek e forró indulat! - Oltár szégyenje te! Magyar Pilátus! - Ország sérelme leszen az, hogy az istápért, igazáért, jogért esdő kérelem ország esküdt gazdáihoz szaladt - s a gyámolosztó széken atyja helyett a gyötrésben közös farkasokat talált! - Palástos kapcabetyár! Döggel undok lélekcsiszár te! Az ország leszen az - ha elfoszlik is belé e semmi hús - és utolsó lángot vet keserű szívem! Júdasok Júdása te! Megmutatom!

SZELEPCSÉNYI: *(Lobkowitz felé)* Ha! Úgy! -

CSÁKY: *(csitítva)* Türelem, bán uram.

ZRÍNYI M.:
Türelem, Csáky uram! Azt mondtam én is, mikor a Menn-
bélínel szelídebb angyaliság is tüzet okádott volna tán! -
utolsó emberségemig! - a csizmával taposott pádimentum
nem megengedőbb! - türelem! - De mikor már a soknál is
több - s csak a taposásra még késztetőbb - féreg légy bár -
vége ne volna? - Türelem! - hát vesszen ihon! - És átkom a
minutumra, mely itt reménnyel itatott! - vénasszony! - vak
bolond én! - kapomért kujtorognom itt - csaló praktikák
tökfilkója - míg dugva kaccant mögöttem a cseléd! - Hajh! -
Hitünk temetője! Bécs! száz csúfság koholó! - Ülj hát
magadnak itt! rögzöd rengjen és vessen lángot tetőd! - átkozott
Babilon! - tornyod legyen ott, ahol mocskos köved! - Elorzott
vérünk tolvajzsákja! ország nyomorítója! - csak forrj és fülj -
másból szítt zsírral tele! - míg kondul a harang - mert, hogy
Isten vagyon: nem messze az a nap - irgalomtalan zsvány
ármánytanya! - nem messze, esküszöm! - mely sorsod faladra
írva tartja eléd a számadást - s meghozza ítéletedet! *(menni
akar)*

LIPÓT:
(megdöbbenve felugrik) Ah! Gott!

PORTIA:
Zrínyi gróf!

LOBKOWITZ:
(fojtottan) Ezt tűrni! - elég! - az őrség! - *(feláll; indulni akar)*

WESSELÉNYI:
(elébeáll; fojtott, fenyegető hangon) Ne fáradjon - Lobkowitz
uram -

MONTECUCCOLI:
Hah! - Mi? - Hogy? - Hát hol vagyunk?! - Ez Bécs?! - A
Burg? - Ilyet még! - Istenemre! - Ha! - *(Zrínyi felé)* Bösz
szájú magyar ebje!

ZRÍNYI M.:
És te! Te! Hoppmesterek pálcása! - Bordélyházi ajtónálló! Te
dagályostorkú komornyik! - Paszomántos temetési lovas! -
(feléje lép) Te - barázdabillegető!

MONTECUCCOLI:
Az egekre is! Felség! - Érdemeim elégtételért kiáltanak!

ZRÍNYI M.:
Elégtételért? - Hát nesze! - Császárod adta ezt - tanácsotokra
- az érdemre elégtételül! - no, fogd! - ezt mocskos ármányaid-
ért! - ezt Kanizsáért! - ezt Újzrínyivárért! - ezt a magyart ölö
paktumért! - ezt meggyalázott népemért! - ezt tiport hazám-
ért! *(minden kitételnél egy marék aranyat vág a képébe a
zacskóból, s a „hazámért” szónál képébe vágja a zacskót)* És
azonkívül az istenek átka legyen jutalmad! *(el)*
(kint rövidesen óriási éljenzés: „Éljen Zrínyi!”)

LIPÓT:
Ah Gott! - Gott! - Urak?! - Egészen néma vagyok! - Nem? -

PORTIA:
Mennybéli Úristen!

SZELEPCSÉNYI:
Ez a bán örült!

LOBKOWITZ:
(csikorogva) No, mit szólnak az urak?

WESSELÉNYI:
(élesen) Nagyon sajnáljuk. *(el)*

LIPPAY: Nagyon! (*Wesselényivel el*)

LIPÓT: Ah! - mi?

CSÁKY: (*élesen*) Én is nagyon.

NÁDASDY: (*élesen*) Magam is. (*Csákyval el*)

GREMONVILLE, MOLIN: Nagyon sajnáljuk (*együtt el*)

LOBKOWITZ: S ezek az urak itt! Ha!

MONTECUCCOLI: (*összeszorított ököllel*) Majd beszélünk még, - Zrínyi Miklós!

KOMORNYIK: (*jön*) A zenekar várja felségedet.

LIPÓT: Ah - ah - no, gyerünk - (*habozva a komornyikhoz*) Vagyis szedje fel ezt a pénzt és hozza utánam. (*mind el, komornyikon kívül, aki összeszedi az aranyakat és szintén el; rövid idő múlva Montecuccoli, Lobkowitz, Portia és Szelepcsényi visszajönnek*)

LOBKOWITZ: Hogy őfelsége? - Ha! - boldog, hogy a pénzét visszakapta! - S képzeljék: eltűnt egy arany! Istenemre, úgy nézett rám, hogy majdnem megmutattam a zsebemet.

PORTIA: Hm! Szörnyű!

SZELEPCSÉNYI: Micsoda nap! Ilyet még nem értem! (*Montecuccoli felé*) Azt hiszem, Montecuccoli uram sem.

MONTECUCCOLI: (*sötéten*) Remélem - nem is lesz mód rá - még egyszer -

PORTIA: (*meglepődve*) Hogy?

SZELEPCSÉNYI: Mit nem mer ez az ember! S mit fog még --

LOBKOWITZ: Példátlan!

PORTIA: Hm! S ez a béke most! - Felveszik ránk a világot! - A felbőszült Coligny és Waldeck -- a lóvátett s mérges fejedelmektől nyugodtan megtehetik - seregeikkel a bánhoz állhatnak! - (*levelet vesz elő*) És Rottal írt - a magyar Felvidék! - Rákócziék! - s János Kázmér lemondásra készül - s a lengyel trónt a bánnak kínálják -

MIND: Ah!

PORTIA: - s Magyarország csak jelre vár - az általunk megvadított bán embere, Vitnyédy az orrunk előtt praktikált a képmutató és ravaszkodó francia és velencei követtel - Zrínyi Péter gyanúsán mozog - Panajotti portai kémünk szerint még a szultánnál is szimatol - sokan a svédek felé szagolnak - s ha így megy, akkor a bánnal még Erdély, Svécia, Moldva, Havasalföld is - és saját népünk emitt (*az éppen Zrínyit kiáltozó utcára kimutatva*) - s a bánhoz hű legnagyobb magyar főurak - eh! -- nem nagyon sikerült ez a játék!

LOBKOWITZ: Ej, ej, Portia herceg - már megint! - csak hogy ám mi is résen vagyunk!

SZELEPCSÉNYI: No, ha primás uramnak a bíbornoki kalapot - Nádasdynak a nádorságot ígérjük - Wesselényi beteg - Csáky főkapitány lesz - és így tovább -

PORTIA: De Zrínyi, Zrínyi! - Ónála nincs alkuvás! - És most még - ah!

LOBKOWITZ: A többi együtt - semmi; ő egyedül - minden! -- Ő a központ - még ha nem akarná is - minden az ő kezében!

PORTIA: Ha mozdul, a fél világ robban!

MONTECUCCOLI: *(maga is meglepve)* Ah! - Belátják már az urak? - Mi?

PORTIA: Azt hitték, letörik. - Jó tréfaság! - *(legyint; kifelé megy)*

MONTECUCCOLI: *(fojtottan Lobkowitzhoz és Szelepcsényihez)* Mit ér a morfondírozás?! - Ha ráütünk a tönkre és áll még - teljes erőből kell még egyszer - ismételni! -

SZELEPCSÉNYI: Ah! Ah! - De ki merné?! - *(gonoszul)* Kereszténység élő szentje! - Világ bálványa!

LOBKOWITZ: *(sziszegve)* Az ördög!

MONTECUCCOLI: Úgy! De öördögségére is akad - elvégre csak - egy kis szenteltvíz -

SZELEPCSÉNYI: *(jelentősen)* Hiszen baleset is érheti itt -- valami --

LOBKOWITZ: Vagy otthon - gyors betegség -

SZELEPCSÉNYI: Egy vadászat -

MONTECUCCOLI: Mi?! - Egy vadászat! - ha! *(indulnak kifelé; függöny)*

(vége a negyedik felvonásnak)

ÖTÖDIK FELVONÁS

1. KÉP

(Csáktornya, könyvtárterem Zrínyi várában)

ZRÍNYI M.

(egyedül ül asztala mellett, könyvet tart a kezében, amelyet gyönyörködve forgat) Hm, hm - derék - derék - *(beleolvas)*

„Ameddig egy szívvel fogtál magyar fegyvert,
Volt-e oly nemzetség, mely tégedet megvert?
Kardod minden ellen diadalmasan nyert,
Sok préda s nyereség lábad alatt hevert.”

Hej, hej - *(leteszi a könyvet)* - hogy zúg a szél ihon - röppennek a levelek - a dicső, szép élet lehull - *(elrévedezve)* a vitézi élet - s a bolond élet - *(levelet vesz elő s olvassa)* „Ne maradjon egy percig se Bécsben, Zrínyi Miklós.” - Hm. - De miért? Ki írta? - Ha nem is rögtön, úgyis eljöttem volna. - Kedves -- kedves élet - Vitézi sok vállalkozásom? - hol van már? - Futó élet! - *(kint hirtelen vezényszók, a kis Ádám benyit, katona-öltözetben; mikor Zrínyit meglátja, visszahúzódik.)* No, gyere csak nem kaplak be - nem eszem gyereket, - ne félj, no!!

ZRÍNYI M.-NÉ:

(bejön, magával hozza Ádámkát) Gyere már, nézd csak ezt az idegen bácsit itt - ő az apád.

ÁDÁM:

Tudom.

ZRÍNYINÉ:

Még szép, hogy tudod, amikor olyan ritkán láttad. Mindig elvitte a nyavalyás háború.

ÁDÁM:

Én is háborúba megyek.

ZRÍNYINÉ:

Mész te a -

ZRÍNYI M.:

No lám, lám, - hiszen katona vagy, no. - Mi a rangod, mondd?

ÁDÁM:

Császári generális.

ZRÍNYI M.:

Talán királyi generális, hé! Nem császári, az ebadtát! - a magyaroknak királyuk van.

ÁDÁM:

Mama azt mondta, a katonáknak a királya a császár.

ZRÍNYI M.:

Úgy, úgy, - na, jó kis nevelés! Bécsi nevelés!

ZRÍNYINÉ:

Nevelte volna akkor kegyelmed -- de hagyjuk a katonásdit -- végre hogy békesség van - itthon van - bármint morfondéroznak is kegyelmetek - nagy magyarok.

ZRÍNYI M.: Akarom én a békességet, asszony - hiszen nem vagyok én emberevő vagy bolond! Istennek áldása a békesség! - De az ilyen - e törökkel való -- a gyilkosnak békéje csak, hogy nyugton ölhesse a nem mozdulható rabot - nem érted? - *(türelmetlenül)* ejh! - *(legyint)*

ZRÍNYINÉ: Jó - jó -- értem - hogyste - *(kitörve)* micsoda élet! - Ha itthon van, annyi, mintha nem volna - a haditervek - a magában való töprengések - három napja a szobájában csak le s fel - hejh Istenem! -

ZRÍNYI M.: *(csendesítve)* No -

ZRÍNYINÉ: S ez mindig így - mióta együtt, mindig - nagyon nehéz ez -

ZRÍNYI M.: Majd -

ZRÍNYINÉ: Soha igazán itthon - úgy mint mások - csak az a török - meg a kancellária - s a haza - nincs is nekem uram - nem is volt -- *(félíg sírva)*

ZRÍNYI M.: *(fájdalmasan, kezét fogva)* Egy kicsit még - majd rendben leszünk - hiszen akárhol - itt vagyok én - de most még türelem - tenni kell valamit - *(sóhajt; kívül beszéd hallatszik)*

ZRÍNYINÉ: Folyton ezek a dolgok! - hagyná már a -- *(kimegy, majd visszajön)* Valami erdélyi ifjú ember van itt - Bethlen Miklós - kérdezteti, hogy nem zavarja-e?

ZRÍNYI M.: *(felugrik)* Óh, Bethlen Miklós! *(kifelé indul; Zrínyiné kiszól, mire)*

BETHLEN: *(belép)* Óh, nagyuram, nagyasszonyom! Köszöntöm nagyságokat. Mégegyszer hódolatom nagyasszonyomnak. S ez a kis vitéz?

ÁDÁM: Gróf Zrínyi Ádám, császári és királyi generális.

BETHLEN: Tiszteletem. Bethlen Miklós közvitéz.

ZRÍNYINÉ: Jól van no! De most aztán gyerünk, generális uram, gyerünk! *(kézenfogja a gyermeket; mindketten kifelé indulnak; Ádám az ajtóban tiszteleg, mikor Zrínyiné visszafordul)* Egy pillanásra még! - de mondja csak, honnan szedte kegyelmed ezt az új vadászt? Még a szeme sem áll jól.

ZRÍNYI M.: Ah! - Bécsből küldte a házgondozóm. Azt írja, fene jó lövő. Mindig célba talál.

ZRÍNYINÉ: S ez az új kasznár? - az meg miféle szerzet? - Hallom, folyton leveleket küldözget valahová.

ZRÍNYI M.: Hát a rokonság - komaság! Mi? - No, majd megnézzük.

BETHLEN: Hm. *(Zrínyiné fejét csóválva el)*

ZRÍNYI M.: *(legyint)* Az asszonyok! - Nehéz! - Nos, Bethlen uram?

BETHLEN: Óh nagyuram! Minő öröm és szerencse viruló jó egészségben látni kegyelmedet!

ZRÍNYI M.: Minő öröm, hogy megtisztelte barlangomban, Bethlen ifjú uram! Számomra a Bethlenek - Ah! Ah! - És mi járatban vagyon a szép Erdélyből ez haló országban?

BETHLEN: Óh nagyuram! Derék céllal mozdulék! Hogy harcolni fogok! - hadi mesterség iskolájába jövök. A nagy Európában a nagyrakelő ifjak példája, Zrínyi Miklós oldalán - és íme - a béke -

ZRÍNYI M.: *(legyint)* E béke - *(kis csend)* Belé is süppedék ihon - *(keserűen)* Hisz rendben itt, Bethlen ifjúuram, ugye, minden?! Lám, jobb dolgok híján éppen olvasgaték, irogaték.

BETHLEN: Nagyságodnak pennája is derék kard, Zrínyi uram. Egyik ma vág, a másik székulumokon át.

ZRÍNYI M.: *(legyint)* Ugyan no, Bethlen ifjúuram! El is szoktam én már attól, hogy irkálmányaimról disputáljanak. Hát ki olvas engemet? A főurakból hárommal, ha találkozék - közvitézeim közül többel bizony, aki nagy poémámat olvasá. S a többi dolgaimat? - Az ördögét is! - Hiszen nem is a hírért íram, hanem a pulyákban éleszteni kívánt virtusért! - De nem olvas a magyar - nehéz annak, aki írni akar a magyarnak!

BETHLEN: Nehéz a magyarnak!

ZRÍNYI M.: Pedig minő tálumok vagynak és voltanak itt! - Lám, ama vitélő és híres Balassa Bálint - nem szül ilyet hamar a világ! - s amaz ékességes szájú Cicerónk, Pázmány uram - s mennyi még - s ímé egy új - *(az előbb olvasott könyvet fölveszi; odaadja Bethlennek, aki lázasan forgatja)*

BETHLEN: Gyöngyösi István!

ZRÍNYI M.: Igen, Gyöngyösi István uram - nem régen itt vala - milyen remekellő vereszet, Bethlen uram, minő kristály beszéd - minő poéta - ah - de kinek írunk? - kinek vagyunk?

BETHLEN: Óh nagyuram!

ZRÍNYI M.: S itt ez a vár - egy kőszál a habok fölött! - Ott túl a török nagy tenger - s az emeltem gát: Újzrínyivár nincsen ihon! - Magyar nemzetem - s meddig áll Zrínyi a vártán szegény? - s ha áll - mit ér? - odaát a török - idebenn a német.

BETHLEN: Két pogány közt egy hazában.

ZRÍNYI M.: Ah, ifjúuram - Bethlen Miklós uram - ördög tudja - úgy rájövö ma - talán ez az ősz - de egyedül vagyok én - Hát mindig egyedül vagyon az ki e szegény hazában akar valamit?

BETHLEN: Óh nagy uram! Rossz minutum mondatja ezt - *(hangsúllyal)* jó emberei vannak -

ZRÍNYI M.: Pedig tenni kell - tenni - no - és írni még! Ha a csudának is! - „Az vitéz hadnagy”-nak titulált mívecskémbe a katona reguláit írtam meg - a békés magyarnak reguláit is meg kéne szerkeszteni még - hogy tanulni kell - mindennél főbb hatalom a tudomány - hogy a népnek atyja legyen a nagy - ossza meg véle a terheket - hogy mi kezdjük a javulást, mi előlvalók - hogy az érdem és tudás előbb legyen, mint a születés - - Szép plánumok, mi? (*legyint*) a kutyának -

BETHLEN: Tisztelik - imájukba veszik - (*hangsúllyal*) intését, szavát lesik -

ZRÍNYI M.: Óh, ifjúuram! A sok bajokban a legnagyobb, hogy kevesen vagynak a jó magyarok. Az egyik belefáradt a törökbe, megalkuszik, hogy tenghessen imígy. - A másik utolsó uncia szabadságunk és falatunk árán a némettel kezel. - Ezt a nagyúri kórság epeszti - azt a szegényt dúló harács - amaz meg religiót üldöz - nem tudván - bőszt római hitű bolondja! - hogy ahol a lelkiismereti hitvallás esik, ott hull az alkotmány -- De hány vagyon ugyan, aki csak egyre tekint: - arra, hogy összefogjunk minden különvaló érdek fölött - hogy lerázzuk e törököt és emberként éljünk e hazában - mi szegény, bújdosó, vert magyarok.

BETHLEN: (*erővel*) Még remélünk - remélünk, nagyuram!

ZRÍNYI M.: Ezért éltem, szenvedtem - megpellengéreztettem - kiáltó szó valék a pusztában - a mindenét! - de nem furcsa-e, hogy úgy regélek, mint aki holt - mi, Bethlen ifjúuram? - Kezemből a kardot kiütték, hogyha már sikerhez vitt az út - becsstelen nagyratörés vádját pökék reám. - Amért harcoltam, éltem: semmi ímé - mint egy bolond csillag az aérben, csak úgy ellobbanok.

BETHLEN: Óh! Nagyuram! - még hátra van - (*fokozódó erővel*) sok minden van hátra még --

ZRÍNYI M.: Rámteríték szennyüket s hogy melléje még magamnak utálásával is töltözzem belül, vért dúló pimaszságukkal fölverék bennem, mint Bécsben utóbb, a bolondhoz való és férfiút bábként forgató, magamat meggyűlöltető indulatot.

BETHLEN: Szokása a lesi ármánynak ez - hogy aztán belőlünk, mint vártitkokból a felugró, hevült úr, kétszerakkorát kiáltson ki a harag.

ZRÍNYI M.: (*hevesen*) Az irgalmát!- De ha már így vagyon - csaljon akkoron is e nagymondó vitéz! s hogy ne láttasson olyasnak magam előtt, mint aki csak részeg bolondulásában legény - vállaljon háromszor akkorát!

BETHLEN: (*tüzesen*) Óh!

ZRÍNYI M.: *(felugrik)* Mit! S ha a lesi gaz a táncoltató düh nyelvugrató pórázára ránta minket ihon - büntessük úgy - még ha semmit sem szándékoltunk talán - hogy tízszerre akkorát teszünk, mint amiről a cudar settenkedőnek ándungja volt!

BETHLEN: *(lelkesen)* Nagyuram!

ZRÍNYI M.: De ha kiálték, úgy is gondolám - mert haljak meg, ha olyat kiáltok, amit nem gondolok - vagy olyat gondolok, amit nem enged nyugodtan kiáltanom még álmomban is a becsület!

BETHLEN: Óh - ha - így -

BETHLEN: Bécsről hallék nagy jó uram, imént. Éppen onnét jövök.

ZRÍNYI M.: Ah!

BETHLEN: Legjobb szájból vettem - Lippay primás uram levelet küldve Velence követének. *(kissé kutatón)* Az vagy benne, hogy a törökkel megtervelt fegyvernyugovást ott végbe ne vigyék - mivelhogy Magyarországon hamarost kitör a lázadás.

ZRÍNYI M.: A lázadás!

BETHLEN: Így monda -

ZRÍNYI M.: Óh, Bethlen Miklós uram -

BETHLEN: Óh, nagyuram -

ZRÍNYI M.: Így nevezzük, vagy úgy - *(kitérően)* valaki egy könyvben kérdezi ezt: - „Mért döbbsen meg néha az, amit akarunk - ha maga voltában megnevezni halljuk azt, amit akarunk?” -

BETHLEN: A fogalom közérhedelessége mián döbbsen, kimondva, az, - *(jelentősen)* mi szent jog és tisztesség néha - ha akarunk.

ZRÍNYI M.: *(Bethlen vállát megfogva)* S ha így vagy - hát mért e megnevezés? - Mondjuk - teszem föl azt - hogy tenni akarok - akkor sem lázadok! - Az teszi ezt, aki nem tartja be a szent, esküvel fogadott nagy egyezést. Hiszen csak jogába akarom iktatni én a törvényt - amelynek megtartására és megtartására magam is esküvém. Mint szennyet, viselném lelken én a „lázádot” -

BETHLEN: Óh, nagyuram! - A törvénnyel mennydörög kicsike embere ellen a hatalom. De ha maga hív betűiben öellene fogod - lázádonak kiált.

ZRÍNYI M.: Lázádonak! - Ha! - S így fölvenni e nevet - mint névagon csúf rokonét - királykontatók, dúlók, bontók sorába lépve így - mert néptisztelte szent székhéhez méltó csínba akarnám tán rántani ez aludt játék-királyt! - *(felszökve)* ki lélegzetünk, életünk- sőt maga ellen, álnok tanácsokon, ölelő paktumra fogá a döghalált -- *(jelentősen)* És aki e kötést, mint a gyerek ártó, rossz csínyjét a nagy, ihon felfordítaná --?

BETHLEN: Óh, nagyuram -

ZRÍNYI M.: - hogy e gyalázattól megmenekítő, újonnan indítottó hadnak - jobb uralomnak -- eh! - emberi magyar életnek itt végre útja legyen - *(élesen)* lázadó volna az, Bethlen ifjúuram?

BETHLEN: *(feszülten)* Ah! Bécsnek -

ZRÍNYI M.: Bécsnek -

BETHLEN: Jobb annak egy-két marokbafogott vármegye - mint az egész szabad Magyarország.

ZRÍNYI M.: Amott a nagy pöcsétes levél - oda citálnak éppen - amaz úgymondott békesség ügyében -

BETHLEN: *(meglepve)* gondolom - úgyse -

ZRÍNYI M.: Elmegyek! Ki tudja - tán jobb belátás - még alkudhatunk - ha! - talán még -

ÁDÁM: *(hangja kint)* Egy, kettő, egy, kettő, ezred - állj!

FÉRFI: *(hangja kívülről)* Tiszteletünk, főgenerál uram.
(kopogás; Zrínyi Péter bedugja a fejét az ajtón; körülnéz, azután belép; utána Vitnyédy)

ZRÍNYI M. *(feláll)* Ah, Péter - Vitnyédy uram - ah, ah - a szélfutó garabonciás! Nos, dölgig teli a táska - mi?

VITNYÉDY: Mennydörgő, tüzes Isten! Ha én ezt kipakolom - amarra Bécsnek - *(Zrínyi Miklósról nézve elharapja a többit)* - Ah, Bethlen Miklós uram!

BETHLEN: Vulcanus uram, Vulcanus uram! üdvözlöm kegyelmedet. - Óh, Zrínyi Péter uram!
(egy hajdú tálcán ételt, italt hoz be; tölt, majd kimegy)

BETHLEN: *(poharat emelve)* Nagyuram - az -

ZRÍNYI M.: *(koccint és leteszi a poharat megkóstolatlanul)* Katonaember ne igyék a bajban - ne -

Z. PÉTER: Gondolom, csak meghányák-veték a hazai poézist! Van most idő! Hogy az --

VITNYÉDY: Más se viszket ma - az oskoláját!

BETHLEN: Nagyurunk Bécsbe készül. - Azt mondja - talán még alkudni lehet -

Z. PÉTER: *(tenyerét összecsattintva)* Óh! - az ambrózia-fröstökölő múzsa-istenség -

VITNYÉDY: Bizonytalán hallá - hát nem hallotta volna, nagyuram? - nagy összecsődülés esik vala Bécsben.

ZRÍNYI M.: Nem hallottam.

Z. PÉTER: Magam hallám - de nem hívának. No, jobb is -

VITNYÉDY: Császár uramék egybesípolának egynémely magos rendbélieket - osztán Lopkovics uram nagy ékesen körülcircalmazá nékiek, hogy minő Uramisten-adta áldásos nagy kincs is ez a Vasvárbán összeeszkábált úgymondott békesség. De mivelhogy a közrendű nép az ilyes dologban a státus érdekeit hibásan értelmezi, azután (*hangsúllyal*) holmi izgágák is félrevezetik - nagyuraim ökelméék oszlassanak el minden ekörül való kellemetlen gondolatot - merthogy e békesség a magyaroknak fölöttébbvaló módon nagy hasznára vagyon.

BETHLEN: Úgy!

VITNYÉDY: Milyen szerencse például - Zengé Lopkovics uram - hogy Újzrínyivár fundamentumig elpusztula - mivelhogy a török legalább nem rakhat beléje katonát. - Aztán meg ha Buda, Nagyvárad, Érsekújvár, Jenő, Lugos s még mi a töröké is maradt - a többi legalább némettel zsúfig megtölthetik - és így aztán a magyar királyság és szabadság újra virágba hajt!

ZRÍNYI M.: (*fojtott nyugalommal*) Úgy! - S az urak?

VITNYÉDY: Urak! - (*legyint*) Java ott sem vala - s a többi?! - „Bab ez, nem papsajt” - mordul az egyik itt - a másik ott ümmög: - tán egy nagyobb tanácsot! - elég a, mint hallám, most egybegereblyézik nagyuraimékat egy újabb dívánba - ám csak a vakulj-magyar közbeleegyezés látszatosságáért s a felhördült világ felé való cégérnek - e béke miatt - s nem azért, mintha akörül egy jottát is lehetne alkudni még.

BETHLEN: Hogy?

VITNYÉDY: Mert hogy Leopoldus ifjúurammal, egy furulyaverseny meg egy táncopparé között, mielőtt még Péter vagy Pál uram beleegyezését meginstanciázták volna - mint immár megváltoztathatatlant, szentesítették azt.

ZRÍNYI M.: Úgy!

BETHLEN: Óh idők fordulása! - Óh szerencsétlenség!

Z. PÉTER: (*öklét rázva*) Fustélyos szent Mihály! - Ihon karmunk hegyiből - ölelésünk zárjából - ihon ínyünk mögiből, mint éhhel halóéból a megmentő falat - mint esék ki a kész szabadulás!

VITNYÉDY: A verembe taszítva esmég a rab, ímé - ki vére hullásával, erőlködvén, kúszván, lelkét a reménnyel tartva, kapaszkodék a Nap iránt!

Z. PÉTER: Békességet szerezni a végdiadal előtt! Olyan áron, mintha legyöztek volna - csakhogy kedvük szerint megfoghassanak végre minket! Szent Péter! ajh!

VITNYÉDY: S várainkat, kulcsos várainkat, a törvény ellen, némettel tömni meg - csakhogy mégjobban bilincsbe szorítsák a fuldokló magyarban az utolsó lélegzetet!

Z. PÉTER: S mint vérrel szerzett tartományban, rabol, dúl, foszt a bestye német zsoldosa! Nőt megszennyesít, gyámoltalant kardélre vet - elviszi az élest, felgyújtja a falut! - Bécsi békesség: - hajh!

VITNYÉDY: Sok otthagya házát, mely oltalmat nem ad - földjét, mely az ebnek terem, országgá fut s a többivel egybeverődve, rabolja, dúlja maga is a hazát!

BETHLEN: Békesség leve ihon!

VITNYÉDY: S mint dögre éh-sakál, szökell a még pusztá hitét bíró szegényre a jezsuita vad - elveszik a templomát, vasba verik, törik a hű igehírdetőt s hívőt - ki új hitén csügg - mert azon magyarul kérheti legalább: - hogy az őt védő némettől Isten mentse meg őt!

Z. PÉTER: *(karddal veri a padlót)* Magyarország! Ébredj, hó! Magyarország! - De volt-é ilyen? - Ha! - Ha volt, hát hol vagyon? -

BETHLEN: Velence követje szólt nekem. Bécs imez békével - mint Portia neki mondta - megvalósítja a magyaron immár a korlátatlan való uralmat.

VITNYÉDY: Spandau gróf, a Magyarországnak küldött kommandáns generál, egy panaszos deputációnak, mely kínjában a szegény alkotmányt is eléhúzá, ezt mordulá: „Mit akarnak! A magyar egy legyőzött náció, melyet mi megvetünk, semmibe sem veszünk!”

Z. PÉTER: Vasvári béke vagyon.

ZRÍNYI M.: *(fojtottan)* Van-e még valami, emberek?

VITNYÉDY: Van, nagyuram. - Kietlen vármegyék! Hamuba hullt faluk! Hús nap s éjszaka mész és lelket se látsz! - Van, nagyuram! - A semmi! Kiáltó hollóraj - kóborló farkasok - még jajt se hoz a szél - megholt az is!

ZRÍNYI M.: Van-e még? Ki - ember! - fújd el - ha még lapul - a végső lobbot is a hamis oltár előtt! - Keserű vihar - hajh - üvöls!

BETHLEN: Irgalmas Isten!

ZRÍNYI M.: Hejh! Éjszaka!

VITNYÉDY: *(öklét rázva)* Éjszaka! De abban - ha csak egy fia láng is - derül! - Csak a magyar élne meg így csudát - hát volna éj - oly világon-még-nem-volt természetellen - amelynek egy csillaga sincs?

Z. PÉTER: Csillaga? A kutya irgalmát! Napja! - s ha nem elég, járjuk tűzért a poklot! - amely ráhossa ez éjre pusztító sugarát!

BETHLEN: *(Zrínyihez lép)* Ezt kérdi más is - ki hajnalodni segít! - Mint mondtam - Bécsből jövök. -- *(roppant jelentősen)* Gremonville uram üzenetét hozám. *(erősen megfogja Zrínyi M. kezét)*

VITNYÉDY: *(Zrínyi másik kezét fogja erővel)* Onnan jövök magam is. Kérdezteti: mit szándékozik? - ülni - vagy tenni most, nagy-
uram?

BETHLEN: Választ vár reá - a francia király --

ZRÍNYI M.: *(felugrik; hirtelen)* Mi? - emberek --
(kopogás; Frangepán Kata lép be)

Z. PÉTER: *(meglepve)* Kata! - Megjára az Talját ihon.

KATALIN: *(kutatva Péterre néz, aki bólint; hangsúllyal)* Velencében, Bonzy követnél valék.

ZRÍNYI M.: Hogy? Kata!

KATALIN: *(Zrínyi M. felé)* Azt üzeni - a francia király - ha úgy kerül - hadat, pénzt - s ehhez Velence még -

ZRÍNYI M.: Ég! Föld! -- Dagad a víz! -- Péter! - hát így - *(pillanatnyi feszült csend)*

BETHLEN: *(kitörve)* Hajnalnak nyílása!

ZRÍNYI M.: Hát - lázadás - mégis - Péter?!

KATALIN: *(szilajon)* Péter? - Én!

Z. PÉTER: *(vadul)* Meg én! - *(Zrínyi M. felé:)* A Fölvidék, Rákócziék - egy jel - és -

VITNYÉDY *(szilajon)* - s az Dunántúl! - csak fittyentek - és -

BETHLEN: Erdély sem aluszik -

Z. PÉTER: S a fejedelmek! - Zöndül e föld!

VITNYÉDY: S a pápai rend! - Nem henyél primás uram -

ZRÍNYI M.: Óh! - Egy minutumot! - *(Péterhez)* Így Bécs **mégis** hát --

Z. PÉTER: *(vadul)* Így Bécs hát? - Nem! - *(öklét emeli)* Hanem: **mert** Bécs! - A tüzes Isten!

ZRÍNYI M.: *(komoran és keményen)* Mert Bécs -

BETHLEN: *(közben mindenkinek töltött, most felemeli poharát)* Éljen Zrínyi Miklós!

ZRÍNYI M.: *(felemeli poharát, fenéig kiissza; vadul)* Éljen a magyar szabadság!

MIND: A magyar szabadság! *(isznak; összeölelkeznek)*

VITNYÉDY: Vesszen Bécs! *(falhoz vágja a poharát)*

Z. PÉTER: A tüzes Isten csapja meg! *(odavágja a poharát)*

BETHLEN: A magvát is *(odavágja)*

KATALIN: *(poharát emelve Zrínyi Miklós felé)* Éljen a - *(hangsúllyal)* magyar király!

ZRÍNYI M.: *(keményen)* A szabadságra ivánk - Kata! *(leteszi a poharát)*

KATALIN: *(keményen)* A szabadságra - Miklós!

Z. PÉTER: Az gyün - *(hangsúllyal)* elsőbb!

VITNYÉDY: Elsőbb - Bécs - No!

BETHLEN: E híres vasvári paktum! -

VITNYÉDY: Felfordítjuk!

Z. PÉTER: A trónust! - Vízöntő szent Dávid! *(kopogás)* - No!

HAJDÚ: *(levelet ad át Zrínyi M.-nak)* Bécsből, nagyuram. Azt mondták, sürgető - és hogy felettébb bizodalmas. *(el)*

MIND: Óh!

ZRÍNYI M.: Második ihon - amott még az a nagypöcsétes - *(belenéz s ledobja az asztalra)*

BETHLEN: Második!

Z. PÉTER *(megnézi a levelet, aztán gúnyosan)* A békesség! - ördög! *(odacsapja)*

VITNYÉDY: *(fölvesszi; belenéz)* Bizodalmas! Úgy éljek én - hm! -

ZRÍNYI M.: Mi?

VITNYÉDY: Második! - Gyanús ez, no. - Ezek valamit -

ZRÍNYI M. *(a levelet elveszi és zsebre gyűri)* Hát majd meglátjuk.

MIND: Hogy?

ZRÍNYI M.: Mert hogy - elmegyek.

BETHLEN: Óh! Nagyuram!

ZRÍNYI M.: *(kérdően)* Nos?

BETHLEN: Kereken mondván - kockázat immár - nagyuram. S értelme - semmi.

ZRÍNYI M.: Értelme - semmi. Úgy!

VITNYÉDY: *(dühösen legyint)* Hah!

ZRÍNYI M.: Hiszen szentesíté már - *(éles hangsúllyal)* a fölség! - S így valóban - minek!

Z. PÉTER: *(legyint)* Minek! -

ZRÍNYI M.: *(élesen Bethlen felé)* És kockázat - immáron - mi?

BETHLEN: *(jelentőségteljesen Zrínyire nézve)* Hát - az!

ZRÍNYI M.: *(vészterhes hangsúllyal)* És most már úgy venni, mint az áment, ugye - hogy a becsületes út - amely, mint a lélek, velem választhatatlan egy - a rajta továbbmenőnek kockázat így -

BETHLEN: Óh, nagyuram -

ZRÍNYI M.: És hogy a festett tisztesség kutyának is silány, de szent ranggal címeres várába nem léphet be ímé - feje félelme nélkül immár - az igaz emberi tisztesség.

Z. PÉTER: Majd lépkedünk - az cinegés -

ZRÍNYI M.: Eszmélésem óta úgy alkudék magammal, hogy meggyőződése és igazságom megmondásában ne ismerjek félelmet - s állám is ihon. Hát ugyan föld nyílt-é - ég dobolt ellene - hogy e nélküle-életemnek-értelme-sincs alkut most föl-rúgom? - Pokol! - S hát nyíltan, s tőlem is magaértetődőn, üljön fönn ímé a tolvaj s pecér - s a megrabolt-csúfolt, égrekiáltó sérelmeivel, a gaz cimboráktól még maradt bőréért aggván lapuljon itt? - Azt mondtam, maradok? - Nem: elmegyek!

BETHLEN: Nagyuram!

VITNYÉDY: S mit segít? - ha! *(dühösen legyint)*

ZRÍNYI M.: *(szenvedélyesen)* Mit segít! - Ember! - Mit segít a vihar, ha zúg?! - mit segít a tenger, ha bömböl a hab között! - De vannak dolgok az elementumban és emberben - amiknek tán értelme nincs -- de ég és ember megbomlik, ha azok terhe nem lel szavakat!

BETHLEN: Ah! Nagyuram -

ZRÍNYI M.: *(kitörve)* Bújni! Settengeni! Ha! Mint bíró állok oda! Rettegetes bíró! - Azt mondom: itt vagyok, gyilkosok! Tolvajok! - Ihon a törvény, amire esküdtetek! Törvénytaposók! Hűtlenek! - Hívétek: lapulok? - suttomban zendülök? - amíg ti lesitek? - ímé - nyíltan beszél - ég, föld előtt - az igazát tudó jog! - Kezemben az írás - számon a számonkérés - ihon a nagy könyv! - Csaló király! Hitszegő király! Képedbe vágjam-é? Riadsz? - Fegyvert kiáltasz? - Felség-király! - Nagyúr-király! - Enyém a kiáltási jog! A megtorlás! Ihon az igazi fölség! Itt beszél - az én számon - Magyar Nép őfelsége - Bitang király! Kutya király! Semmi király! - A magyar nép beszél! - S mert nem tartád be az esküdtet törvényt - őfelsége, a magyar nép - a törvény szerint - fölveszi a botot ellened!

Z. PÉTER: *(karddal a padlót ütve)* Táncos király! Rühös király!

VITNYÉDY: Az irgalmát - hát - így --

KATALIN: Úgy! - *(csöndesen)* Csakhogy okosan.

ZRÍNYI M.: Okosan! - *(legyint)* Mint a levegő, amelyet kard nem sebez, megyek én e bécsi senkik között! -- s ki, míg bizodalommal valék, báránynak öccseként alázgatám hozzá magam - lehúnyám termetem - most, hogy birokra szegülünk és kihúzaszkodom - tudja a bécsi császár - hogy mögötte aki áll, néhány zsoldos, császár és komornyik csak - *(széles lendülettel)* s mögöttem - a világ!

BETHLEN: Ah! hiszen -

ZRÍNYI M.: *(öklét rázva)* S hogy égig-mennydörgő zokszavában is, egy Zrínyit háborúsága közt juhászodva hallgatni, mintsem megütni, inkább lehet!

VITNYÉDY: Óh, nagyuram - a herkulesét! - Ki maga vala mindég a villám és bölcs tanács egyben: - hisz így vagy, no - de -

ZRÍNYI M.: *(eddig heves le s föl jártában hirtelen odafordulva)* De -

VITNYÉDY *(higgadt eréllyel)* És ha bántódatlan zöngeté is meg ottan a plafondot?! - aztán - hogy csak odadöngé kegyelmed: mit segít ez a hazának és nekünk?

Z. PÉTER: A teremburáját! Hát igen! - Még a pálcát is odanyújtja néked megrettenésében a császárkirály - aztán a magazinból kér majd utána másikat. - Másképpen kell ezt, no!

VITNYÉDY: De annyira viszont méggyen mindevvel, nagyuram, az bizonyos, hogy fölalarmírozza a strázsát: ímé, Zrínyi Miklós nagy tüzet készít, csakugyan! Hiszen maga a böcsületes fűtő kiáltozó ihon! - Nosza, kapjuk hamar a marék gyújtót és markoljuk jobban a tűzrevalót!

Z. PÉTER: Hacsak - ippeg azért - azt nem hiszik ökelméék hogy még a volt gyanúság is öreg tréfa lesz bizony. Merthogy ilyesmit valaki a piacon kikiáltson - vagy tréfaság - vagy - ezt csak úgy átaljában mondom - akkurátus bolondság.

KATALIN: De ha egy Zrínyi Miklós mondja, elhiszik! - elhiszik bizony! - tudván, hogy amit mond, azt ökelme meg is teszi. - Hacsak azért nem hiszik el ugyan - *(éles hangsúllyal)* mert még órála sem képzelik, hogy egy nagyságos szent ügyre való vállalkozás közt, mindenekfölött és elsősorban magaelőtti tetszésére gondolván, a hibásan értelmezett böcsületből, így föladja önmagát!

ZRÍNYI M.: *(találva, meglepetten)* Ah!

VITNYÉDY: Haki babonás, még azt mondaná bizony - döreség, no! - Így nagytanácsú ember túlpözségése: közel balságra jel! - s mint víz habos zajgása a zúgó előtt! Meg azt is mondják - nagy ugrás: lábtörés - s hogy bajt harangoz magának az embernyi józanon túlmerő féktelen.

ZRÍNYI M.: Szibillás ember! - Hát féljünk, no? *(enyhülve vállát veri)*

KATALIN: Ez a baj éppen! - Nagyságod a biztonság ugyan? - Volnál kisebb - veszélynélkülőbb volna - az életed -

ZRÍNYI M.: *(kissé megütődve, Kata felé)* Óh a kalóz! - No - kiki számára vagy egy génius - aki szólal, csak figyelj, ha a rossz közelít.

Z. PÉTER: A cinegését! Ahogy ösmérlek, szólhat - legyintesz te arra is.

ZRÍNYI M.: *(legyint)* Minő tárgy! - S aztán a kutya rossz is úgy ugrik - nagy botost lát-é - vagy gyáva kicsinyt.

BETHLEN: Valóban. - Régi e sor. A kicsivel elbánhat az ümmögő világ előtt a törvénytámadó rossz - *(súlyosan)* a túlnagy elejtéséhez csak az ármány marad - *(kopogás)*

Z. PÉTER: Beljebb!

ÚJ VADÁSZ: *(jön)* Nagyuram!

ZRÍNYI M.: Nos? - *(a többiek felé)* Az új vadász - Bécsből.

ÚJ VADÁSZ: Készen vagyunk.
(kopogás)

Z. PÉTER: No - az ördög -

HAJDÚ: *(jön; levelet ad át Zrínyinek)* Császári posta hozá. Fene sürgető, mondi az nyakig csizma huszárja. *(el)*

ZRÍNYI M.: *(meglepetve átveszi; mormolva olvassa a levelet)* „Ne menjen vadászni, Zrínyi Miklós!” - Ah! megint - *(egy pillanatra elbámul)*

VITNYÉDY: No, talán a vadat is megtilalmazá a császár?

Z. PÉTER: Tán mert hogy e pogányvédő békességgel bestye vadja is a török hitre körösztlökdék!

BETHLEN: Talán az Génusz - kit monda nagyuram imént -

ZRÍNYI M.: *(magában)* S kire ha hallgatok - tán ma nem így - oh -

ÚJ VADÁSZ: *(hangsúllyal)* Az új puskákat is megkapánk - ritka alkalmas idő -

ZRÍNYI M.: Jól van, barátom. - No! - *(mint aki erőt vesz magán)* A jó célzásra! *(tölt neki)*

ÚJ VADÁSZ: A jó célzásra, nagyuram! *(isznak; vadász el; Zrínyi M. elgondolkozva néz utána, miközben a levelet forgatja)*

BETHLEN: *(félleg magában)* Furcsa ember. Hm. *(kis csönd)*

KATALIN: Miklós - ne vess - különös ez - de úgy érzem, nem bolondság eme bécsi levél.

ZRÍNYI M.: No! Kalóz! Tán még bizony megfal a vadkan! *(nevet, Kata vállát ütögeti)* - Asszonyok! *(elteszi a levelet, azután kimegy)*

VITNYÉDY: Őkelme - a jó ember - most kezdé meg a plánumokat! - No, de mi a markába adánk, jól kifundálva, megcsinálva ihon!

Z. PÉTER: S most - hogy ő megfogá - nagy bongás leszén - emberek!

BETHLEN: Csak e bécsi út! - No - beszélünk még a fejével.

ZRÍNYI M.: *(hangja kívülről)* Befogni hamarost. Indulunk. *(visszajön; újabb kopogás; néhány öreg paraszt, parasztasszony és két vitéz jön be)* - Hozta Isten! No, hogy s mint?

ÖREG PARASZT: Hát nagyuram - ippeg nagy tanácskozásban valánk, hogy mit hoz reánk a kegyelmes Isten megint. Merthogy az éccaka közepén tüzes farkos csillagot látánk föllangallni, aztán az vérnek színében tovatűnni az égen. Azt mondik, országok vesződelmit, vagy nagy emberek halálát jelenti, ha ellesmi mutatkozik.

ZRÍNYI M.: Hát olyan minutum nincs bizony, hogy valamely hullás ne esnék valahol. - És másként mi járatban, apámuram?

ÖREG PARASZT: Hát búcsúzni gyüvénk, nagyuram - merthogy, mint hírlík, nagy útra indul kigyelmed.

ZRÍNYI M.: *(meglepetve)* Nagy útra? - no! Már híre vagyon? - Hiszen -

I. PARASZTASSZONY: Hát Isten vezérelje - mi jó oltalmazónkat - szegény vert népünk idesapját, védőjét!

II. PARASZTASSZONY: Az mi drága nagy jó Zrínyi Miklós urunkat - hiszen akkor nyúgoszunk csak, amikor itt látjuk közöttünk - ez rossz, nehéz világban. *(sír; Zrínyi kezét fogdossa)*

ZRÍNYI M.: *(zavartan)* Ejnye - no - hiszen - ejh - ugyan -

I. VITÉZ: Hát mink is búcsúznánk ihon, nagy jó uram - *(társát meglöki; súgva)* Vedd elő, hé!

ZRÍNYI M.: *(tettetett keménységgel)* Hát ti meg? -

II. VITÉZ: *(papírt húz elő; olvassa)*
„Az vitézlő rend is, hogy ihon kegyelmed
Nagy útra igyekszik -”
Eh! A keservit! *(elfordul; öklével a szemét törli)*

VITNYÉDY: *(meghatódását gyűrve)* Hogy az -

Z. PÉTER: *(meghatódással bírkózva)* Hegedülő szent Pál! *(kardjával ütögeti a padlót)*

ZRÍNYI M.: Ne bolondozzatok! - Ugyan! - Hé! - Vitézek! - S no - és ha úgy lészen is, hogy el vagyok kicsit! *(vállukat veregeti)* - No, Isten velük hát! Emberek! Asszonyok! Csak tovább! - Mint amikor Zrínyi Miklós is itt vagyon. - *(erővel)* Mintha mindig itten volna - hé! katonák! - csak kiki a vártán! - tovább! - *(hajdú közben új italt és poharakat hozott és töltött; most Zrínyi, poharát emelve)* A hazáért! *(közben függöny)*

2. KÉP

(erdei tisztás; Zrínyi Miklós, Vitnyédy, Bethlen, hátul többen)

ZRÍNYI M.: *(Bethlen kezét rázva)* Belátom! Szent igaz! - A fondor gonosszal szemben a nyílt mellel való bírkózás vitézi becsülete: a becstelenség. S oktalan hiba a jó ügy iránt, hogy így a cudar lesújtson - mielőtt még elkezdenénk a szabadságunkat megvalósító szent, nagy csatát!

VITNYÉDY, BETHLEN: *(lelkesen és keményen)* Így vagyon, nagyuram!

ZRÍNYI M.: Titokban és villámként csapni le! - Aki a másik elébe vág! - Ha így kelletik - föl hát e nékem újmódi harcra is! - Kard ki kard!

EMBER: *(jön)* Egy kan amott - sebén - *(el)*

ZRÍNYI M.: Gyerünk! *(egyedül előrerohan. Rövid időre rá lövés, kiáltások)*

EMBER: *(szaladva jön)* Hamar! - Oda az úr!

BETHLEN, VITNYÉDY: *(elrohannak)* Óh!

(röviddel utána Zrínyi Miklóst hozzák, leteszik a tisztáson. Bethlen, Vitnyédy föléje hajolnak; a többi körülveszi őket)

ZRÍNYI M.: *(tört hangon)* Rútul elbánék velem - az a disznó - *(e szavak közben az Új Vadász lép ki a sűrűből, körülnéz, aztán a többitől észre nem véve visszahúzódik; Zrínyi M. egy pillanattig még valamit keresve kezével matat a ruháján, aztán keze lehanyatlik)* Óh!... - *(meghal)*

VITNYÉDY: *(megrendülve)* Ihon, hát elesél!

BETHLEN: Kitől a nyílt mezőn futa az ördög is!

VITNYÉDY: *(öklét emelve)* Nincs a rút pokolban ármány, ha ez nem az!

I. VADÁSZ: Kardját sem húzá ki, puskáját sem süté -

MIND: Óh rettenetes! Óh mondhatlan szörnyűség!

II. VADÁSZ: Ki hiszi, míg a föld, hogy vadkan ölheté -

I. VADÁSZ: Egy ily roppant vitézt! -

III. VADÁSZ: Óh, hihetetlen! Mondjátok: csak álmodunk!

BETHLEN: Óh kezdésbe tört új harcod! - Hát ennyi volt!

VITNYÉDY: Félek még több hírét maguk az istenek!

BETHLEN: Óh magyarok éjbe hullt gyámola, hajnala!

I. VADÁSZ: Imént beszélénk csak - s így meghal - egy ilyen ember! - Óh, hát mi ez világ?!

BETHLEN: Hát mégis nagy útra menél, nagy jó uram!

VITNYÉDY: Óh drága lelkem - s hogy így van: mért élek én?

BETHLEN: *(keményen megfogja Vitnyédy kezét)* Megmondá, ah, imént! - mi örök vezérünk - megmondá még imént, jó Vitnyédy István.

VITNYÉDY: *(összeszorított ököllel)* Minthogyha itt volna - csak tovább a vártán -

BETHLEN: Amért küzdött - s esék -

VITNYÉDY:

(emelt hangon) S ha föld nyíl, ég szakad, ha szálig elveszünk
- nagy Zrínyi Miklósunk, kezébe esküszünk: *(kardja markolatát a halott Zrínyi kezére teszi)* Mégis szabad lesz Magyarország!

MIND:

(kardjuk markolatát Zrínyi kezéhez érintik, lassan, ünnepélyesen; függöny le)

(vége az ötödik felvonásnak)

VÉGE